

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORHANIYE KIŞLASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan ULUMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Sanat Tarihi

Enstitü Bilim Dalı : Sanat Tarihi

Tez Danışmanı: Dr.Öğretim Üyesi Tülin ÇORUHLU

AĞUSTOS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORHANIYE KIŞLASI

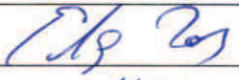
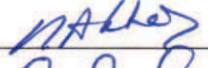
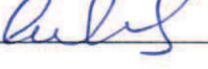
YÜKSEK LİSANS TEZİ

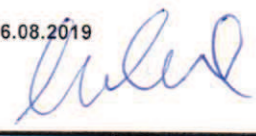
Oğuzhan ULUMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Sanat Tarihi

Enstitü Bilim Dalı : Sanat Tarihi

“Bu tez/...../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. ELA TAŞ	BAŞARILI	
Dr. Öğrd. Üyesi A212E YASA	BAŞARILI	
Dr. Öğretim Üyesi T-Tin Çoruklu	Başarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	OĞUZHAN ULUMAN
Öğrenci Numarası	:	1160Y30001
Enstitü Anabilim Dalı	:	SANAT TARİHİ
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	ORHANIYE KIŞLASI
Benzerlik Oranı	:	% 6
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
 06/08/2019 Öğrenci İmza		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
 06/08/2019 Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Tülin ÇORUHLU		
Tarih: 06.08.2019		
İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	
☐ REDDEDİLMİŞTİR		
EYK Tarih ve No:		

ÖNSÖZ

Dünya tarihinde önemli yer tutan bir şehir olan İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olduğu andan itibaren askeri ve sivil mimarideki bütün gelişmelerin merkezinde yer almıştır. Bu kapsamda Osmanlı ordusunda yaşanan yeniden teşkilatlanma ve modernleşme süreci her aşamasında İstanbul'da etkilere sahiptir. Askeri yapılar açısından konuya yaklaşıldığında yerlerinin büyük bir özenle tespit edildiği ve çağının gereklilikleri doğrultusunda inşa edilmeye çalışıldığı fark edilmiştir. Tezin asli konusu olan Orhaniye Kışlası Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olan Yıldız Sarayı'nın hemen yakında yer almıştır.

Bu tezin her aşamasında ve araştırma süresince, yakinen ilgilenen, titizlikle takip eden, anlayış ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Tülin ÇORUHLU'ya değerli katkı ve emekleri için saygılarımı sunar ve teşekkür ederim.

Gereken izinleri vererek İstanbul Merkez Komutanlığı kullanımında olan yapılarda araştırma ve inceleme yapabilmem konusunda her türlü kolaylığı gösteren başta T.C. Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere, T.C. Kara Kuvvetleri Komutanlığı 1'inci Ordu Komutanlığı'na ve İstanbul Merkez Komutanlığı'na ve bu kurumlarda çalışmalarım esnasında bana yardımcı olan seçkin silahlı kuvvetler personeline gösterdikleri ilgi ve alaka için minnettarım.

Yapıları belgeleme çalışmalarında başvurduğum T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu müdürlüklerine ve yardımcı olan kurum personeline, gerekli olan durumlarda yardımda bulunan T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tüm görevli ve çalışanlarına gösterdikleri ilgi ve kolaylık için teşekkür ederim.

Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme ve eşime şükranlarımı sunarım.

Oğuzhan ULUMAN

07.08.2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
FOTOĞRAF	viii
HARİTA LİSTESİ	xvi
PLAN LİSTESİ	xvii
ÖZET	xviii
SUMMARY	xix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: OSMANLI DEVLETİ'NDE KIŞLALARIN GELİŞİMİ.....	6
1.1. Mimari Alanda Kışlaların Ortaya Çıkışı	6
1.2. Osmanlı Devleti İlk Dönem Kışlaları	7
1.2.1. Eski Odalar	7
1.2.2. Yeni Odalar	10
1.3. 18.Yüzyıl Osmanlı Devleti Kışla Yapıları	13
1.3.1.Kalyoncu Kışlası/ Cezayirli Hasan Paşa Kışlası(1783/84)	13
1.3.2 Humbaracılar Kışlası(1792)	16
1.3.3. Levend Çiftliği Kışlası(1794/95)	20
1.4. 19. Yüzyıl ve Sonrası Osmanlı Devleti Askeri Yapıları	23
1.4.1. Selimiye Kışlası (1800)	23
1.4.2. Taksim Topçu Kışlası(1803/04-1806)	32
1.4.3. Maltepe Kışlası(1827)	39
1.4.4. Kuleli Süvari Kışlası (1828)	42
1.4.5. Rami Kışlası (1828/29)	52
1.4.6. Davutpaşa Kışlası(1831/32)	57
1.4.7. Demirkapı Kışlası (1839)	65
1.4.8. Taşkışla (Mecidiye Kışlası) (1847)	70
1.4.9. Mekteb-i Harbiye (1862)	74
1.4.10. Gümüşsuyu Kışlası(1850-1876)	80

1.4.11. Ertuğrul Kışlası(1876)	83
1.4.12. Reşadiye Kışlası(1914).....	85
1.4.13.Maçka Silahhanesi(1874	88
BÖLÜM 2: ORHANIYE KIŞLASI.....	93
2.1. Orhaniye Kışla Tarihçesi	93
2.2. Orhaniye Kışlası Mimari Özellikleri	95
2.2.1. Kışla binası	95
2.2.1.1. Plan	98
2.2.1.2. Cephe ve süsleme özellikleri	101
2.2.2. Kışla Camisi	153
2.2.2.1. Plan.....	153
2.2.2.2. Cephe ve süsleme özellikleri	154
2.2.3. Hünkâr Dairesi	170
2.2.3.1. Plan	170
2.2.3.2. Cephe ve süsleme özellikleri	171
2.2.4. Silahhane	177
2.2.4.1. Plan	178
2.2.4.2. Cephe ve süsleme özellikleri	178
2.2.5. Orhaniye Kışlası Çeşmesi	182
2.2.5.1. Plan	182
2.2.5.2. Cephe ve süsleme özellikleri	182
BÖLÜM 3: KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME.....	185
SONUÇ	194
KAYNAKÇA.....	195
EKLER	200
ÖZGEÇMİŞ.....	201

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirketi
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
CA.	: Cevdet Tasnifi, Askeri Konulu Belgeler
Cm	: Santimetre
Dr.	: Doktor
H.	: Hicri
HH.	: Hatt-ı Hümayun Tasnifi Belgeler
İ.B.B.	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İ.D	: İrade Dahiliye Belgeleri
İ.M.V.	: Meclisi Vâlâ İradeleri dâhil
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
K.T.V.K.K	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
m	: Metre
m²	: Metrekare
M.	: Miladi
M.S.B.	: Milli Savunma Bakanlığı
Prof.	: Profesör
R.	: Rumi
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: ve benzeri
Y.MTV.	: Yıldız Tasnifi, Mütenevvi Maruzat Evrakı
Y.PRK.ASK.	: Yıldız Perakende Evrakı, Sadaret ve Devair Askeri Maruzatı

TABLO LİSTESİ

Tablo Listesi

Tablo 1: Silahhanenin bahçesinde sergilenen Toplar	181
---	-----

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1	: Kalyoncu Kışlası	15
Fotoğraf 2	: Kalyoncu Kışlası	16
Fotoğraf 3	: Humbaracılar Kışlası Ön ve Yan Cephesi	19
Fotoğraf 4	: Humbaracılar Kışlası Ön Cephesi	20
Fotoğraf 5	: Selimiye Kışlası Kuzey ve Batı Cepheleri	30
Fotoğraf 6	: Selimiye Kışlası Güney ve Doğu Cepheleri	31
Fotoğraf 7	: Taksim Topçu Kışlası	38
Fotoğraf 8	: Taksim Topçu Kışlası Ön Cephe	38
Fotoğraf 9	: Maltepe Kışlası Ana Giriş Kapısı	41
Fotoğraf 10	: Maltepe Kışlası Ana Giriş Kapısı	41
Fotoğraf 11	: Maltepe Kışlası	42
Fotoğraf 12	: Maltepe Kışlası	42
Fotoğraf 13	: Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi	49
Fotoğraf 14	: Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi	49
Fotoğraf 15	: Kuleli Süvari Kışlası	50
Fotoğraf 16	: Kuleli Süvari Kışlası Boğazda Yüzme Yarışması	50
Fotoğraf 17	: Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi	51
Fotoğraf 18	: Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi	51
Fotoğraf 19	: Rami Kışlası Ana Giriş Kapısı	55
Fotoğraf 20	: Rami Kışlası Cepheleri	56
Fotoğraf 21	: Rami Kışlası Cephesi	56
Fotoğraf 22	: Rami Kışlası Cephesi	57
Fotoğraf 23	: Davutpaşa Kışlası	63
Fotoğraf 24	: Davutpaşa Kışlası	63
Fotoğraf 25	: Davutpaşa Kışlası Talim Meydanı	64
Fotoğraf 26	: Davutpaşa Kışlası Talim Meydanı	64
Fotoğraf 27	: Demirkapı Kışlası	69
Fotoğraf 28	: Demirkapı Kışlası Girişi	69

Fotoğraf 29 : Demirkapı Kışlası Ek Yapı.....	70
Fotoğraf 30 : Demirkapı Kışlası Ek Yapı.....	70
Fotoğraf 31 : Taşkışla	74
Fotoğraf 32 : Taşkışla	74
Fotoğraf 33 : Mekteb-i Harbiye	78
Fotoğraf 34 : Mekteb-i Harbiye	78
Fotoğraf 35 : Mekteb-i Harbiye	79
Fotoğraf 36 : Mekteb-i Harbiye	79
Fotoğraf 37 : Mekteb-i Harbiye	79
Fotoğraf 38 : Mekteb-i Harbiye	80
Fotoğraf 39 : Gümüşsuyu Kışlası	82
Fotoğraf 40 : Gümüşsuyu Kışlası	83
Fotoğraf 41 : Reşadiye Kışla Bahçesindeki Havuz	86
Fotoğraf 42 : Reşadiye Kışla Kitabesi	86
Fotoğraf 43 : Reşadiye Kışlası	87
Fotoğraf 44 : Reşadiye Kışla Cami	87
Fotoğraf 45 : Maçka Silahhanesi	90
Fotoğraf 46 : Maçka Silahhanesi	90
Fotoğraf 47 : Maçka Silahhanesi Ana Girişi	90
Fotoğraf 48 : Maçka Silahhanesi Ön Cephe	91
Fotoğraf 49 : Maçka Silahhanesi	91
Fotoğraf 50 : Maçka Silahhanesi	92
Fotoğraf 51 : Nöbetçi Kulübeleri ve Ana Giriş Kapısı	102
Fotoğraf 52 : Ana Giriş Kapısı Yol Cephesi	103
Fotoğraf 53 : Kuzeybatı Nöbetçi Kulübesi	103
Fotoğraf 54 : Güneybatı Nöbetçi Kulübesi	104
Fotoğraf 55 : Kışlanın Avlu Giriş Kapısı Üstündeki Kitabesi	104
Fotoğraf 56 : Ana Giriş Kapısı İç Cephe Görünümü	104
Fotoğraf 57 : Ana Giriş Kapısı İç Cephe Görünümü	105

Fotoğraf 58 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	105
Fotoğraf 59 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	106
Fotoğraf 60 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	106
Fotoğraf 61 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	107
Fotoğraf 62 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	107
Fotoğraf 63 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	108
Fotoğraf 64 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	108
Fotoğraf 65 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	109
Fotoğraf 66 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	109
Fotoğraf 67 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	110
Fotoğraf 68 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	110
Fotoğraf 69 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	111
Fotoğraf 70 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	111
Fotoğraf 71 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	112
Fotoğraf 72 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	112
Fotoğraf 73 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	113
Fotoğraf 74 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	113
Fotoğraf 75 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	114
Fotoğraf 76 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	114
Fotoğraf 77 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	115
Fotoğraf 78 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	115
Fotoğraf 79 : Güneydoğu Kanadı Dış Cephe	116
Fotoğraf 80 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	117
Fotoğraf 81 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	117
Fotoğraf 82 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	117
Fotoğraf 83 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	118
Fotoğraf 84 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	118
Fotoğraf 85 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	118
Fotoğraf 86 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	119

Fotoğraf 87 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	119
Fotoğraf 88 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	120
Fotoğraf 89 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	120
Fotoğraf 90 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	121
Fotoğraf 91 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	121
Fotoğraf 92 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	121
Fotoğraf 93 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	122
Fotoğraf 94 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	122
Fotoğraf 95 : Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe	122
Fotoğraf 96 : Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	123
Fotoğraf 97 : Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	123
Fotoğraf 98 : Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	124
Fotoğraf 99 : Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	124
Fotoğraf 100: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	124
Fotoğraf 101: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	125
Fotoğraf 102: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	125
Fotoğraf 103: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	125
Fotoğraf 104: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	126
Fotoğraf 105: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	126
Fotoğraf 106: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	126
Fotoğraf 107: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	127
Fotoğraf 108: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	127
Fotoğraf 109: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	127
Fotoğraf 110: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	128
Fotoğraf 111: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	128
Fotoğraf 112: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	128
Fotoğraf 113: Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe	129
Fotoğraf 114: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	129
Fotoğraf 115: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	130

Fotoğraf 116: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	130
Fotoğraf 117: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	130
Fotoğraf 118: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	131
Fotoğraf 119: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	131
Fotoğraf 120: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	131
Fotoğraf 121: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	132
Fotoğraf 122: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	132
Fotoğraf 123: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	132
Fotoğraf 124: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	133
Fotoğraf 125: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	133
Fotoğraf 126: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	133
Fotoğraf 127: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	134
Fotoğraf 128: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	134
Fotoğraf 129: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	134
Fotoğraf 130: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	135
Fotoğraf 131: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	135
Fotoğraf 132: Güneydoğu Kanadı İç Cephe.....	136
Fotoğraf 133: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	136
Fotoğraf 134: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	136
Fotoğraf 135: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	137
Fotoğraf 136: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	137
Fotoğraf 137: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	137
Fotoğraf 138: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	138
Fotoğraf 139: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	138
Fotoğraf 140: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	138
Fotoğraf 141: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	139
Fotoğraf 142: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	139
Fotoğraf 143: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	140
Fotoğraf 144: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	140

Fotoğraf 145: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	141
Fotoğraf 146: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	141
Fotoğraf 147: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	141
Fotoğraf 148: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	142
Fotoğraf 149: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	142
Fotoğraf 150: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	142
Fotoğraf 151: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	143
Fotoğraf 152: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	143
Fotoğraf 153: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	143
Fotoğraf 154: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	144
Fotoğraf 155: Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe	144
Fotoğraf 156: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	145
Fotoğraf 157: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	145
Fotoğraf 158: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	145
Fotoğraf 159: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	146
Fotoğraf 160: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	146
Fotoğraf 161: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	146
Fotoğraf 162: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	147
Fotoğraf 163: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	147
Fotoğraf 164: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	147
Fotoğraf 165: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	148
Fotoğraf 166: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	148
Fotoğraf 167: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	148
Fotoğraf 168: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	149
Fotoğraf 169: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	149
Fotoğraf 170: Kuzeybatı Kanadı İç Cephe	149
Fotoğraf 171: Orhaniye Kışla Cami Kitabesi	154
Fotoğraf 172: Orhaniye Kışla Cami İç Cephe	158
Fotoğraf 173: Orhaniye Kışla Cami İç Cephe	159

Fotoğraf 174: Orhaniye Kışla Cami Giriş Kapısı.....	159
Fotoğraf 175: Orhaniye Kışla Cami Dış Cephe	160
Fotoğraf 176: Orhaniye Kışla Cami Dış Cephe	160
Fotoğraf 177: Orhaniye Kışla Cami Kubbe Görünümü	161
Fotoğraf 178: Orhaniye Kışlası Cami Minaresi	161
Fotoğraf 179: Orhaniye Kışlası Cami Minaresi	162
Fotoğraf 180: Cami Ana İbadet Mekânı.....	162
Fotoğraf 181: Cami Ana İbadet Mekânı.....	163
Fotoğraf 182: Cami Kubbesi.....	163
Fotoğraf 183: Cami Kubbesinin Merkezi.....	164
Fotoğraf 184: Cami Ana İbadet Mekânı.....	164
Fotoğraf 185: Bodrum Kat Disiplin Cezaevi Dönemi	165
Fotoğraf 186: Vaaz Kürsüsü	165
Fotoğraf 187: Abdesthane.....	166
Fotoğraf 188: Abdesthane.....	166
Fotoğraf 189: Kapalı Son Cemaat Yeri	167
Fotoğraf 190: Kapalı Son Cemaat Yeri	167
Fotoğraf 191: Giriş Kat Tavan Görüntüsü.....	168
Fotoğraf 192: Giriş Kat Tavan Görüntüsü.....	168
Fotoğraf 193: Kapalı Son Cemaat Yeri	168
Fotoğraf 194: Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü	169
Fotoğraf 195: Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü	169
Fotoğraf 196: Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü	169
Fotoğraf 197: Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü	170
Fotoğraf 198: Hünkâr Dairesi Büyük Koridor	171
Fotoğraf 199: Hünkâr Dairesi Büyük Koridor Tavanı	172
Fotoğraf 200: Hünkâr Dairesi Mihrap İç Cephesi.....	172
Fotoğraf 201: Hünkâr Dairesi Mihrap Tavanı... ..	172
Fotoğraf 202: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	173

Fotoğraf 203: Hünkâr Dairesi Ara Duvar Görüntüsü	173
Fotoğraf 204: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	173
Fotoğraf 205: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	174
Fotoğraf 206: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	174
Fotoğraf 207: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	175
Fotoğraf 208: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	175
Fotoğraf 209: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	176
Fotoğraf 210: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	176
Fotoğraf 211: Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü.....	177
Fotoğraf 212: Servet-i Fünun Dergisi 192. Sayı	181
Fotoğraf 213: Orhaniye Kışla Çeşmesi	182
Fotoğraf 214: Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı.....	183
Fotoğraf 215: Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı.....	183
Fotoğraf 216: Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı.....	184

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: J.Pervititch Haritası 1922-1927 82

Harita 2: Rumeli Ciheti Haritası 1914-1918 82

PLAN LİSTESİ

Plan 1: Orhaniye Kışlası Planı	86
---	----

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐	
Tezin Başlığı: Orhaniye Kışlası				
Tezin Yazarı: Oğuzhan ULUMAN		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Tülin ÇORUHLU		
Kabul Tarihi: 07 Ağustos 2019		Sayfa Sayısı: xx(ön kısım)+ 201(tez)		
Anabilim Dalı: Sanat Tarihi		Bilim Dalı: Sanat Tarihi		
II. Mahmut döneminde yeniçeri ocağının kaldırılması ile birlikte Osmanlı ordusunun teşkilat yapısında değişim ve modernleşme hız kazanmıştır. Teşkilatlanmadaki bu farklılık Osmanlı ordusunun kullandığı diğer yapıları etkilediği gibi barındığı ve eğitim yaptığı kışla yapılarını da etkilemiştir. Bu çalışmada/araştırmada, Osmanlı İmparatorluğu'nun Başkenti ve aynı zamanda Osmanlı ordusunun kalbi/beyni konumunda bulunan İstanbul'da bulunan Osmanlı ordusu için inşa edilmiş kışla yapılarından biri olan Orhaniye Kışlası'nın tarihsel gelişimi sanat tarihi açısından incelenmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin askeri mimarisinin bir parçası olarak karşımıza çıkan kışla mimarisi; Osmanlı Devleti ilk dönem kışlaları, 18.yüzyıl kışlaları ile 19.yüzyıl ve sonrası askeri yapıları biçimde ayrılarak incelenmiştir. Gelişen Osmanlı ordusunun ihtiyaçları doğrultusunda kışlaların bünyesinde barındırdığı yapıların çeşitlendiği görülmüştür. Osmanlı ordusu için en önemli askeri yapılardan biri olan kışlalar, özellikle de İstanbul kışlaları yapıldıkları dönemlerin en dikkat çekici yapılarından olmuştur. İstanbul'da bulunan diğer kışlalar hakkında bilgi verilerek Osmanlı ordusunun İstanbul kışlaları hakkında bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada, Orhaniye Kışlası ve kışla sınırları içerisinde bulunan ek yapılar sanat tarihi açısından incelenmiştir. Devlet kurumlarında bulunan resmi arşivlerde, kütüphanelerde, şahsi koleksiyonlarda ve bölgede yapılan incelemelerde elde edilen özgün bilgi ve belgeler ışığında sanat tarihi açısından bir değerlendirme yapabilmek mümkün olmuştur. Özgün planlara ve cephe düzenlerine işlev değişikliği veya o günün şartlarının gelişimine uyum sağlama amaçlı müdahaleler de göz önünde bulundurulmuştur. Orhaniye Kışlası'nın ve ek yapılarının bir kültür varlığı olduğu göz ardı edilmeden sanat tarihi açısından incelenmiştir.				
Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Askeri, Kışla, İstanbul, Orhaniye				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐	
Title of Thesis: Orhaniye Kışlası				
Author of Thesis: Oğuzhan ULUMAN Supervisor: Assoc. Prof. Tülin ÇORUHLU				
Accepted Date: 07 August 2019		Number of Pages: xixx (pre text)+201(main body)		
Department: Art History		Subfield: Art History		
During the reign of Second Mahmut, Ottoman Army proliferate after the termination of janissary foundation. This process about the difference on the military organization of Ottoman Empire affected barracks that Ottoman Army nestle and instruct; likewise other structures. Orhaniye Barracks; which is in the capital and the command center of Ottoman Army, İstanbul; have tried to be examined in terms of art history. As one of the parts of Ottoman Empire's military architecture, barracks analyzed after arranging under chapters such; early age barracks, 18c. barracks and 19c. barracks. The requirements of developing Ottoman Army had also overwhelmed or developed the variety of the embodied structures under military barracks. Barracks instantly had become the most significant military structures of Ottoman Army; especially barracks of İstanbul, are the most remarkable ones under this contexture. In order to acquaint the other barracks in İstanbul, this study tried to create a new vision about Ottoman Barracks of İstanbul. In this course, Orhaniye Barracks and the embodied structures under Orhaniye Barracks are scrutinized in terms of art history. In the light of the information and documents compiled from: archives of governmental bodies, libraries, personal collections, and researches in the province, an assessment become possible in terms of art history. Genuine plans, functional differences upon elevation methods or interferences to harmonize evolution with requirements of former periods have also been considered, during the construction phase of this course. Orhaniye Barracks and its facilities existence as a cultural fortune has taken into consideration while analyzing it, under the scope of art history.				
Keywords: Orhaniye, İstanbul, Osmanlı, Military, Barrack				

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Orhaniye Kışlası başlıklı bu tezde, İstanbul ilinde bulunan kışla yapıları, askeri yapılar, Orhaniye Kışlası ve ek yapıları incelenmiştir. İstanbul ilinde 15 kışla, 1 silahhane ile Orhaniye Kışlası bünyesinde bulunan kışla ana binası, cami, hünkâr dairesi, silahhane ve çeşme yapısı incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırma kapsamında yer alan İstanbul ilinde bulunan kışla ve askeri yapıların bir bütün halinde ele alınarak Orhaniye Kışlası merkezli Sanat Tarihi metotları doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Önemi

Günümüzde ilk inşa amaçlarından farklı amaçlar doğrultusunda kullanılan kışla ve askeri yapıların Sanat Tarihi metotları doğrultusunda incelenmesi günümüzdeki kullanıcılarına yapı hakkında bir bakış açısı kazandıracaktır. Yapıların farklı disiplinlerde oluşturulmuş kaynaklara dayanan çalışma ve belgelerinin bütünlük içerisinde incelenmesi ile tek bir kaynaktan toparlanmış olması yapıların kitlesel olarak bütünlüğün korunmasına yardımcı olacaktır. Tez kapsamında yer alan kışla ve askeri yapıların Sanat Tarihi açısından bir bütün olarak incelenmesi önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırma kapsamında birinci bölümde İstanbul askeri yapıları incelemiş ve sanat tarihi metotları doğrultusunda; ilk dönem kışlaları, 18.yüzyıl Osmanlı Devleti kışla yapıları ile 19.yüzyıl ve sonrası Osmanlı Devleti askeri yapıları şeklinde sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde Orhaniye Kışlası yapıları; kışla ana binası, kışla camisi, hünkâr dairesi, silahhane ve çeşme şeklinde sanat tarihi metotları doğrultusunda incelenmiştir. Üçüncü bölümde tez kapsamında yer alan askeri yapılar ile birlikte Orhaniye Kışlası yapıları karşılaştırılarak ve değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma ve değerlendirme ışığında ortaya çıkan bulgular sonuç kısmında ele alınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, Bizans(Doğu Roma) İmparatorluğu sınırında bir beylik olduğu yıllardan başlayarak cihan hâkimiyetini sağladığı günlere kadar devletin askeri gücünü oluşturan ordusuna gereken hassasiyeti göstermiştir. Üç kıtada toprakları bulunan bir imparatorluğun askeri teşkilatını modernleştirmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu itibarla ordunun yeniden teşkilatlandırılması ve bu yeni teşkilatlanan ordu için yeni kışlalar yapılmasına önem verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu yönetim kadrosu, ordu millet anlayışı ile yaşayan ve varlığını dünyaya kabul ettiren halkıyla birlikte devlet hayatındaki birçok yenilikle askeri alanda tanışmıştır. Yeni teknik ve icatlar askeri teçhizata yansıtılmaya ve uyarlanmaya çalışılarak, ordunun modernleşmesine katkıda bulunulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin fetihleri ile birlikte genişleyen topraklarını korumak için Osmanlı ordusu sürekli bir gelişme içerisinde olmuştur. Fakat gelişen dünya orduları karşısında yeniliklerin gerisinde kalan Osmanlı ordusunda yaşanan teşkilat ve teçhizat yetersizliğini fark eden padişahlar ve devlet adamları tarafından birçok müdahalede bulunulmuştur. Bu müdahalelerin en keskinlerinden biri olarak II. Mahmut(1808-1839) döneminde yapılan ve daha sonra Vaka-i Hayriye olarak anılacak olan yeniçeri ocağının kaldırılması karşımıza çıkmaktadır. II. Mahmut Afrika'dan, Asya'ya ve Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada hâkimiyeti olan devletin ordusunun teşkilatında köklü değişiklikler yapma gereği duymuştur. Kaldırılan yeniçeri ocağı ile birlikte barınma ve eğitim ihtiyaçları karşıladıkları odalar da tamamen yakılmış ve yıkılmıştır. Ordu teşkilatında yapılan düzenlemeler kendisini mimari alanda da hissettirmiştir.

Fatih Sultan Mehmet'in fethi ile başlayan İstanbul'daki askeri yapılaşma III. Selim ve II. Mahmut dönemine kadar yavaş ilerlemişken bu dönem ile birlikte hız kazanmıştır. İstanbul'da bulunan ve 1826 yılında yeniçeri isyanı sonrasında II. Mahmut tarafından yıktırılan kışla yapıları ilk dönem kışla yapıları olarak ele alınmıştır. İstanbul'da var olan diğer kışla yapıları ise 18. yüzyıl Osmanlı Devleti kışla yapıları ile 19.yüzyıl ve sonrası Osmanlı Devleti askeri yapıları olarak ele alınmıştır. Çalışmada yer alan askeri yapılar hakkında günümüzde mevcut olup-olmadığı bilgisi de incelemeler esnasında belirtilmiştir. Günümüzde mevcut olan askeri yapı/ yapı grupları ile ilgili askeri ve resmi makamlardan alınan izinler doğrultusunda yerinde inceleme ve fotoğrafla belgeleme çalışması yapılmıştır. Günümüzde halen askeri işlevle kullanılan yapıların bazı bölümlerinde sınırlı izin nedeniyle fotoğraf çekilmemiştir.

İstanbul'un fethedildiği 15.yüzyılın ortalarından 18. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar olan dönemde Osmanlı kara ordusunun temelini teşkil eden Yeniçeri ocağı- Kapıkulu ocakları sürekli gelişen Osmanlı başkentinde kentsel anlamda geniş çaplı etkilerde bulunmuştur. Yeniçeri ocağı-Kapıkulu ocaklarının kapsamlı tarihçesine bu konu ile ilgili kapsamlı birçok yayın bulunduğundan dolayı kısa bilgi verilmiş ve detaya girilmemiştir. II. Mahmut döneminde Vaka-i Hayriye ile Yeniçeri ocaklarının kapatılması Osmanlı kara ordusunun kuruluşunu yeniden ve modern bir şekilde teşkilatlandırılması ile sonuçlanmıştır. 1826 yılında yaşanan bu gelişmeler Osmanlı askeri mimarisini de etkilemiştir.

Tanzimat Fermanı'nın kabulü ile ordu teşkilatında başlayan modernleşme tamamen batılı bir hal almıştır. Batı'dan getirilen ve Osmanlı ordusuna uyarlanan farklı teşkilat sistemleri ile birlikte yeni yapı tipleri de getirilmiştir. Bu dönemde resmi ve dini yapıların yanında askeri yapıların, inşa faaliyetlerinde de artış görülmüştür.

Osmanlı imparatorluğu ve bu imparatorluğun sahip olduğu ordu hakkında birçok araştırma, inceleme, makale, yayın vb. çalışmalar olmasına karşın, Osmanlı İmparatorluğu'nun ordusunun temelini oluşturan kara ordusu için inşa edilmiş olan Orhaniye Kışlası veya kışlanın bulunduğu yerleşim alanını sanat tarihi açısından bir bütün olarak ele alan bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışma alanı olarak coğrafi, ekonomik, kültürel ve stratejik açıdan birçok öneme sahip Bizans ve Osmanlı imparatorluklarına başkentlik yapmış ve ayrıca Osmanlı askeri teşkilatının merkezi olan İstanbul'un kışlalarından biri konumunda bulunan Orhaniye Kışlası seçilmiştir. Çalışmanın merkezinde yer alan Orhaniye Kışlası, adını Osmanlı Devleti'nin ikinci padişahı olan Sultan Orhan Gazi'den almıştır. Kışlanın ismi yapıldığı dönemin padişahı II. Abdülhamit tarafından belirlenmiştir.

1826 yılında İstanbul'da özellikle tarihi yarımada ve yakın çevresinde bulunan askeri yapılar önemli ölçüde tahribata uğramıştır.1826 yılından sonra İstanbul'da inşa edilen askeri yapıların büyük çoğunluğu günümüze ulaşmıştır. Günümüze ulaşan bu yapıların bazılarında işlev değişikliği yaşanmış olmasına karşın yapım ve ilk kullanım amaçları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu çalışmada kışla yapıları ve kışlaların kendi bünyesinde bulunan ek yapıları haricindeki askeri yapılar tezin kapsamı dışında kaldığından incelenmemiştir.

İstanbul'da bulunan ve halen Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde kullanılan kışla yapılarının incelenmesi için T.C. Genelkurmay Başkanlığı'na müracaatta bulunulmuş ve alınan müsaade ile gerekli incelemeler yapılmıştır.

Çalışma içerisinde yer alan askeri yapılar hakkında arşiv belgeleri, döneme ait haritalar, fotoğraflar, dergiler, kitaplar ve gazeteler incelenmiştir. Bu belgeler yapıların ilk inşa amaçları, kullanan birlikler, görmüş olduğu küçük ve büyük çaplı onarım ve tadilatlar gibi konularda bilgiler elde edilmiştir. Yapılar hakkında ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. İncelenen belgeler ve yapılan tarama doğrultusunda bu çalışmada yer alan askeri yapılar, sanat tarihi açısından Orhaniye Kışlası merkezli değerlendirilmiştir.

Yapılar incelenirken yapıların inşa tarihleri, kim tarafından yapıldığına, hangi tür birliğe hizmet etmek amacıyla yapıldığına ve özgün isimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapının ve varsa ek yapılarının tarihsel gelişimi, konumu, cephe düzeni ve kendisine has özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Mülkiyet bilgileri ve günümüzdeki işlevlerinden de bahsedilmiştir. Bu yapı/yapı gruplarının konum ve kadastro durumları hakkındaki bilgiler, ilgili Koruma kurullarının arşivlerindeki dosyadan, ulaşılabilen Tapu kayıtlarından ya da yapıları kullanan kurumların kendi arşivlerindeki dosyalardan alınmıştır.

Yapıların yerinde yapılan inceleme ve ölçümlerinde yapım teknikleri ve kullanılan malzemeler belirlenmeye çalışılmıştır. T. C. Kültür Bakanlığı İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu müdürlüklerinin arşivlerinde yapılan inceleme sonucunda günümüzde mevcut olan askeri yapıların tescil durumları belirlenebilmiştir. Günümüzde mevcut olan askeri yapılara dönemsel müdahaleler, iç ve dış etkenler vb. nedenlerle yapılan değişiklikler askeri yapıların ilgili olduğu koruma kurulu dosyalarından, yapıya kullanan kurumlardaki görevlilerden ya da onarımı gerçekleştiren firma çalışanları ile yapılan görüşmeler sonucunda yazılmıştır.

Yapıların araştırılması esnasında Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'na yapılan başvurular neticesinde alınan izinler doğrultusunda kaynaklar incelenerek veriler toplanmıştır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphanesi, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Sakarya üniversitesi ve çeşitli üniversiteleri kütüphanelerinde bulunan kaynaklar incelenerek veriler toplanmıştır.

Afife Batur, Semavi Eyice, Ayşe Yetişkin Kubilay ve değerli tez danışmanım Tülin Çoruhlu'nun yazmış oldukları ansiklopedik çalışmalar ile Mustafa Cezar, Doğan Kuban ve Kemal Özbay'ın yazmış oldukları kitaplar kışla ve askeri yapılar hakkında belgelere dayalı ve detaylı araştırmalar neticesinde kapsamlı bilgiler içeren çalışmanın ana kaynaklarını oluşturmaktadır.

Kışla olarak inşa edilen yapılar inşa edildikleri dönemin mimari özelliklerini taşıdıkları gibi sonradan yakınlarına inşa edilen ek yapılar ile de ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır. Avrupa'daki emsallerinden farklı olarak temizlik ve ibadet amaçlı yapılara da kışla sınırları içerisinde yer verilmiştir. Bir kışla yapısı yapılırken barınma, yeme-içme, temizlik, ibadet, tedavi ve eğitim gibi askerin bütün temel ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte inşa edilmeye çalışılmıştır. Kışlada bulunan askeri birliklere ait olan hayvanlar için de gerekli yapılar inşa edilmiştir.

Bu tez çalışması tek cilt halinde hazırlanmıştır. Bu tek ciltte metinler, görsel ve yazınsal malzemelerin yer aldığı bölümler mevcuttur. Özgün harita, fotoğraf ve planlara yer verilmiştir. Çalışmada yer alan askeri yapıların fotoğrafları yapılara ait metin kısımlarının hemen ardına konularak belirli bir nizam içerisinde olunmasına ehemmiyet verilmiştir.

Bu çalışma, Orhaniye Kışlası'nın ve bulunduğu bölgenin en iyi şekilde belgelenmesine, konu kapsamı içerisinde bulunan bütün bilgilerin tek kaynaktan toplanmasına, yapının ve bölgenin tarihsel gelişiminin bilinmesine ve Orhaniye Kışlası'nın İstanbul'da yapılmış diğer kışlalar arasındaki özgün niteliğinin anlaşılmasına yardımcı olabilecek biçimde hazırlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Orhaniye Kışlası'nı günümüzde ve gelecekte kullanacak askeri personel ile araştırma yapacak kişilere bir bakış açısı oluşturulmasına odaklanarak hazırlanmıştır.

BÖLÜM 1: OSMANLI DEVLETİ'NDE KIŞLALARIN GELİŞİMİ

1.1 Mimari Alanda Kışlaların Ortaya Çıkışı

Kışla sözcüğü büyük olasılıkla kışlamak sözcüğünden türetilmiş olan “ kışlak” tan gelmektedir. Kışlak kelimesi kışın oturulan yer anlamındadır. Orta Asya’da göçebe olarak yaşayan Türklerin mal varlıkları ile uygun koşullar altında kışı geçirdikleri yerler için kullandıkları kelime daha sonraları ordu birliklerinin kışı geçirdikleri yerler için kullanılmıştır. Bir süre sonra “kışla” kelimesi sadece askerlerin toplu olarak yaşadıkları yapılar için kullanılmıştır (Komisyon, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 13, 1989, s. 275).

Asker barınakları her devlet için önemli olmuştur. Roma imparatorluğu askerleri için “Castrum” adı verilen yapılar geliştirmiştir. Castrum’lar kare ya da dikdörtgen planlı yapılar olarak karşımıza çıkar (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5, 1994, s. 7).

Kışlalar şehirlerin içinde, yakınında veya oldukça uzağında gibi birçok yerde kurulmuştur. Bunun en önemli sebebi; şehrin ya da koruma amacı güdülen bölgenin emniyetini en iyi şekilde sağlayacak olan arazi kesimini elde bulundurmak ve bu araziden faydalanarak taarruz- savunma yapabilmektir.

İstanbul’da bilinen ilk kışla örnekleri olarak karşımıza Fatih Sultan Mehmet’in (1444-1446, 1451-1481) İstanbul’u fethine müteakip yaptırdığı Eski Odalar çıkar. Fatih, Eski odaları yeniçeri ocakları için yaptırmıştır. Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde de yeniçeriler için Yeni Odalar yaptırılmıştır. Eski ve Yeni Odalar 1826’da Vaka-i Hayriye ile yeniçeriliğin kaldırılması ile yıktırılmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5, 1994, s. 7).

18.yüzyıl sonu ve 19.yüzyıl başında III. Selim döneminde (1789-1807) Avrupalı ülkelerle ilişkiler sıklaşmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan askeri gereksinimler ve ordunun modernleşmesi amacıyla birtakım yenileşme hareketleri yapılmıştır. İlk olarak mimari alanda görülmüştür. Mimaride değişen biçimlerin yanı sıra şehircilik açısından da 19.yüzyıl başlarından itibaren İstanbul’da kent görünümüne hakim olan camilerin yanında heybetli kagir binalarda kent silüetindeki yerini almaya başlamıştır. III. Selim döneminden itibaren kışlalar modernleşen ordunun ve batıya açılan devletin birer

simgesi haline gelmiştir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5, 1994, s. 7).

19. yüzyılda yeniçeri ocağının kaldırılması ile kurulan düzenli ve çağdaş askeri birlikler için kışlaların yapımına hız verilmiştir. 1826 yılında yeniçeri ocağının kullandığı eski ve yeni odalar tamamen yıkılmıştır. Ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak için İstanbul’da büyük boyutlu ve çağdaş kışlalar inşa edilmiştir (Komisyon, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 13, 1989, s. 275).

İstanbul’da yeni kurulan modern ordunun piyade, süvari ve topçu sınıfları için kışlalar inşa edilmiştir. Bu kışlaların konumu, yakın çevresinde oluşturulacak ek yapılar ve yapım masraflarının karşılanması hakkında BOA’ da III. Selim ve II. Mahmut dönemlerine ait Hatt-ı Hümayunlar bulunmaktadır. 19.yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra kışla ve diğer askeri yapıların imar faaliyetleri hakkında teknik şartnameler oluşturulmuş ve ardından esasa bağlanmıştır (Sezgin, 2008, s. 275).

1.2 Osmanlı Devleti İlk Dönem Kışlaları

1.2.1. Eski Odalar

Fatih Sultan Mehmet’in (1444-1446,1451-1481) İstanbul’u fethetmesine müteakip yeniçeri ocağı için yapılmış ilk kışladır. İlk yapıldığı yıllarda “yeniçeri odaları” olarak bilinen yapı 16.yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman(1520-1566) tarafından Aksaray’daki odaların(Yeni Odaların) yapımından sonra “Eski Odalar” adıyla anılmıştır. Kışla günümüzde Saraçhane semti ya da Fatih ilçesine bağlı Kemal Paşa Mahallesi olarak bilinen mevkide yer almıştır (Sakin , 2011, s. 33).

Eski Odaların yapıldığı yerin seçimi konusunda inanılan bir rivayet şöyledir. Fatih döneminin vezirlerinden olan Mahmut Paşa komutasında deniz tarafından hücum eden yeniçeriler Unkapanı kapısından şehre girmiştir (Toroser, 2011, s. 151). Şehrin ele geçirilmesinden sonra yeniçeriler daha sonra odaların yapıldığı bölgeye kadar ilerlemiş ve buraya bayrak dikmişlerdir. Ardından odaların bu bölgeye yapılmıştır (Sakaoğlu, 1994, s. 204).

Eski Odalar, plan olarak karşılıklı iki sıra halinde yapılardan oluşmuştur. Kışla Süleymaniye cami ile Laleli cami arasındaki kuzey-güney uzanımı hattında kalan bölgede konumlandırılmıştır. (Ünver , 1929, s. 7).

Saraçhane'deki Eski Odalar 47 Ocaklı oda, 26 Orta¹ odası, 55 kerevet, 21 çardak, 1 tekke ve 26 ahırdan oluşmuştur. Yeniçeri Ortaları kışlalardaki odalara(koğuş) sıra numaralarına göre yerleştirilmemiştir (Koçu, 1964, s. 84).

Her Ortanın koğuşları, mutfak ve kileri, çamaşırhaneleri, sofa ve çardakları içeren bir Oda'sı (kışla) ile avluda abdesthaneleri olmuştur. Mutfak ve çamaşırhaneler kışla girişine yakın yapılmıştır. Çatıları kiremit örtülü olan Eski Odalarda 26 Orta kalmıştır. Her oda kapısının üstünde Orta Nişanı konulmuştur. Her kışlada her Ortanın levhası asılmıştır. Ortaların nefer sayısı belirlenememiştir. Her Ortanın kışlasında avluda bir çardak yer almıştır (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 551).

Odalarda pek çok çeşme yapılmıştır ve bunların bir kısmı mutfaklar konuşlandırılmıştır. Yeniçeri odaları geniş ve ferah olacak şekilde inşa edilmiştir. Bir orta birden fazla koğuş işgal etmiştir. Ortanın özel işareti her yeniçerinin bacağına ve koluna dövme olarak işlenirdi (Goodwin, 2011, s. 75).

Odalar neferlerin ikamet ettiği, yemeklerinin piştiği ve geri kalan tüm ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdi. Odaların idaresi tamamen yeniçerilerde olmuştur. Oda denilen kışlalar, küçük hücrelere ayrılmıştır. 16.yüzyıl ortalarına ait bilgilere göre hücrelerde on iki kişi yatıyor ve içlerinden en kıdemli odabaşı oluyordu (Sakin , 2011, s. 35).

Orta mutfaklarında et aşı, pilav ve hoşaf için üç kazan ve yetecek sayıda diğer bakır takımı miriden² verilmiş ve hepsi miri malı olarak damgalı kullanılmıştır. Kazanlara bir kutsiyet verilmiştir. Ortanın işlerini konuşacak zabitler, çorbacının yahut odabaşının başkanlığında kazanlar efradında toplanmıştır. Ortaların mutfakları aynı zamanda birkaç günlük hapis cezalarının çekildiği yerler olmuştur. Her Ortanın mutfağında belirli günlerde yapılan bir şey meşhurdu, bunlar Ortaların gelenekleriydi. Örneğin; bir Orta hıdrellezde kuzu büryanı pişirir, bir başka Orta ise muharremde aşure pişirir.

Kışlada Ortalara ayrılmış kısımların ana giriş kapıları üstündeki fenerlerde, içeride taşlıklarda ve ayakyolları dehlizlerinde bezir yağı kandili, koğuşlarda zeytinyağı kandili(yağ mumu), tekke-mescitlerde de zeytinyağı kandili ile balmumu yakılırdı. Mum miriden verilir ve haftalık ihtiyaç olarak dağıtılırdı.

¹ Yeniçeri Ocağında Tabur Büyüklüğünde Askeri Birlik

² Hazinesinin/Devletin Malı Olan, Hazine Malı

Kışladaki bütün odalar hasır döşeli idi, hasırlar miri hasırhanede yapılırdı. Odaların kilim, halı, minder, yastık, pencere ve kapı perdeleri gibi sair döşemesi Orta sandığının parası ile yapılırdı. Efrat³ yataklarını da kendi keselerinden yaptırırdı. Akşam döşek yere serilir, sabahleyin namaza kalkarken devşirilip yüklüğe kaldırılırdı (Koçu, 1964, s. 86).

Eski Odalarda bir taht odası bulunurdu. Bu odanın bulunmasındaki asıl amaç kışlayı ziyarete gelen padişahın dinlenmesi ve istirahat etmesi olsa da; padişahların kışla ziyaretinde görüşmelerini yaptığı yer de olmuştur (Sakaoğlu, 1994, s. 204). Yeniçeriler ulufe dağıtımı yapıldıktan birkaç gün sonra padişah, yeniçeri üniformasıyla kışlayı ziyaret ederdi. 1'inci Ağa bölüğü kışlasında taht-ı hümayun odasına gelir ve 40 akçelik maaşını- koruyucu payını alırdı. Ardından aldığı bu 40 akçeye bir avuç altın ekleyerek ocağa geri iade ederdi. Odalar ilk yapıldığında dört kapısı vardı. Bunlar kuzeyde Karaköy tarafında Altmışbirler kapısı, güneyde Marmara Denizi ve Çukurçeşme tarafında Kırkdört kapısı, doğuda Birler kapısı, batıda Meyyit⁴ kapısıdır. Daha sonraki dönemde Şehzade caminin yapımı esnasında kuzeydeki Altmışbirler kapısı ile odaların bir bölümü(99.Orta'ya ait) yıkılmıştır. Bu dönemden sonra doğudaki Birler kapısı, Altmışbirler kapısı olarak da anılmaya başlamıştır. Kışla yapıları ahşap olmasına karşılık dış kapılar geçirdiği tadilatlar esnasında kâgire çevrilmiştir (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 552) (Sakin , 2011, s. 34) (Sakaoğlu, 1994, s. 204).

Eski Odalar, deprem, yangınlar gibi birçok nedenden dolayı zaman zaman tamir görmüştür. II. Bayezid zamanında “Küçük Kıyamet” (Kıyamet-i Suğra)⁵ denilen deprem ile yıkılmış ve tekrar ahşap olarak yapılmıştır (Goodwin, 2011, s. 76).

1718'deki Cibali yangınında yanmış ve ahşap olarak yeniden yapılmıştır. 1755'teki yangında tekrar yanmıştır. 1756'da Gümrük Emiri İshak Ağa'nın bina eminliği ile Eski Odalar yeniden inşa edilmiştir. Ahşap olan yapılar büyük yangınlarda çok kez yanıp yeniden yapılmıştır (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 552). 1693'te çıkan yangın sonucunda beş sene süren yapım faaliyeti sonucunda odalar tekrar yapılmıştır. Bu yapımda 1933 kuruş sarf edilmiştir. 112 keseye karşılık gelir ve bunun 70 kesesini hazine vermiş, diğer kısmı da ocağın ağası ve erkânı tarafından verilmiştir. Padişah ve

³ Erler, Erat.

⁴ Ölü

⁵ 160.000 olan İstanbul nüfusun 13.000'i bu depremde hayatını kaybetmiştir. Edirne, İzmit, Atina ve Nil Deltası(Mısır)'dan hissedilmiştir. Tsunami dalgaları 6 metreyi bulmuştur. B.Ü. Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi, 2015

devlet büyükleri de maddi destek vermiştir. Yeniçeri ağası sarayı Süleymaniye’de Mimar Sinan kabri karşısındadır. Çıkan yangınların biri esnasında yanmıştır (Ünver , 1929, s. 6).

Eski ve Yeni Odalarda tekkeler vardır. Kışladaki tekkeler yeniçerilerin Bektaşî tarikatına bağlı olmalarıyla ilgilidir. 1591-1592 yıllarında yeniçerilerin Bektaşîliği devlet tarafından tanınmıştır. Sekiz Bektaşî dervişi 99.Orta’ya kayıt edilmiştir (Goodwin, 2011, s. 155). Bektaşî dedebabası yüksek bir rütbeyle taltif edilmiştir. Ortalar da “miralay” unvanlı Bektaşî şeyhleri bulunurdu (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 552). Yeniçeri ocaklarına “Hacı Bektaş Ocağı”; yeniçerilere” Hacı Bektaş köçeği”, “Bektaşî hanedanı” “Zümrei Bektaşîyan” , “Bektaşî Serdarlar” diye anılmıştır.

Bütün yeniçeri ocağını temsil eden “Kazan-ı Şerif” vardı. Yeniçeri ocağının kuruluş devrinden kalmış olan bu eski kazan, ocağın uğur ve celadet tılsımı bilinirdi. Kazan-ı Şerif için, Hacı Bektaşî Veli’nin ocağa hediyesi denilir. Kazanlara bir kutsiyet verilmişti. Ortanın işlerini konuşacak zabitler, çorbacının yahut odabaşının başkanlığında kazanlar etrafında toplanırdı. Yeniçerilerin Bektaşîlik ile bağlılığı ocağın kaldırıldığı tarihe kadar devam etmiştir. Bu sıkı bağlılığı bilen II. Mahmut(1808-1839) Ocak ile birlikte bütün Bektaşî tekkelerini de kapatmıştır. Bektaşî babalarından bir kısmı idam edilmiş, bir kısmı sürgüne gönderilmiştir (Koçu, 1964, s. 90).

1826 yılında Vaka-i Hayriye ile yeniçeri ocağının kaldırılmıştır (Ünver , 1929, s. 14). Ardından ocak ile alakalı her şeyin ortadan kaldırılması emri bizzat padişah tarafından verilmiştir. Eski Odaların konumu itibari ile yakılmasının durdurulması son derece güç bir yangına sebebiyet vereceğinden dolayı yıkılması emri verilmiştir (Sakin , 2011, s. 35). Eski Odalar tamamen yıkılmıştır. Açığa çıkan boş araziye II. Mahmut tarafından “Fevziye” adı verilmiştir. Bir müddet sonra Fevziye mevki vakıf idaresine devredilmiştir (Sakaoğlu, 1994, s. 204). Bugünde Eski Odaların bulunmuş oldu yerde Fevziye Caddesi mevcuttur.

1.2.2. Yeni Odalar

Yeni Odalar, yeniçerilerin ikamet etmesi ve eğitim yapması için yapılmış kışlalardır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde atası Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılan odaların(Eski Odaların) yetersiz olduğuna kanaat edilmiştir. Bunun üzerine Kanuni Aksaray’da yeni bir kışla yaptırmıştır. Fatih döneminde yapılanlara “Eski” odalar,

Kanuni döneminde yapılanlara “Yeni” odalar denmiştir (Sakin , 2011, s. 33). Yeni Odalara halk tarafında dönem dönem Dergâh-ı Ali yeniçeri odaları ve Etmeydanı kışlası da denmiştir (Sakaoğlu, 1994, s. 467). Yeni Odaların planlarına ilişki kayıtlar bulunamamış olmasına karşın tahminler mevcuttur (Ünver , 1929, s. 7).

Yeni Odalar Halıcılar köşkü ile Etmeydanı arasında kalan alanda yer almıştır (Sakaoğlu, 1994, s. 467). Günümüzde İskender Paşa cami ile vatan caddesi arasındaki alandadır (Sakin , 2011, s. 34). Son dönemde bu belirtilen alanda alışveriş merkezi(historia)-metro istasyonu ve çeşitli dükkanlar yer almaktadır.

Yeni Odaların içinde tekke meydanı ve bu meydanda Orta cami yer almıştır. Yeni Odaların hemen önünde yer alan meydan “Etmeydanı” olarak anılmıştır (Koçu, 1964, s. 84).

Yeni Odalar 173 odadan(kışladan) oluşmuştur (Ünver , 1929, s. 8). Yeni Odalarda toplam 140 Orta bulunurdu ve bazı Ortalar birden fazla odaya(kışlaya) sahipti (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 551). 140 Orta’nın bulunduğu Yeni Odalarda 368 Ocaklı oda, 130 çardak, 69 Ocaklı kerevet, 90 talimhane, 20 köşk, 4 tekke- mescit ve 158 ahır yer almıştır. Tahminen 4 hamam da bünyesinde barındırmıştır. Bunların yanı sıra kışlada sayıları belirtilmeyen küçük iç avlular, taşlıklar, depolar, koşum odaları, atölyeler, helalar, mutfaklar, kahvehaneler de bulunuyordu. Yeni Odaların sınırı içerisinde 800 civarı bölüm yer almıştır (Koçu, 1964, s. 84) (Goodwin, 2011, s. 76).

Kanuni döneminde yapılan odaları birçok devlet büyüğü de ziyaret etmiş ve katkılarda bulunmuştur. Bu gelenlerden biri de makbul ve maktul İbrahim Paşa’dır. Paşa, Yeni Odalarda bulunduğu hem teftiş hem de ziyaret ettiği esnada 21. Ağa bölüğünün verdiği şerbeti içmiş ve ardından bu odayı gezmiştir. Daha sonraları da tekrar tekrar gelmiştir. O tarihten itibaren 21. Ağa bölüğü “ Paşa Odası” olarak anılmıştır (Sakin , 2011, s. 294).

Yeni Odalarda bulunan 20 köşk, kışlayı ziyaret eden vezirler ve devlet adamları tarafından yaptırılmış tek hacimli salonlardır. Padişah için kışlada bir de taht odası inşa edilmiştir (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 552).

Kışlada bulunan bütün odalar hasır döşeli ve bu hasırlar miri hasırhane tarafından yapılırdı. Odaların minder, halı, kilim, yastık, pencere ve kapı perdeleri gibi geri kalan döşeme eşyaları Orta sandığının parasından alınırdı (Koçu, 1964, s. 86).

Yeni Odalar taş temel üzerine ahşap olarak inşa edilmiştir ve bazı odalar iki katlıdır. Genellikler zabıt odaları üst katta, mutfak, çamaşırhane, mahzen ve efrat odaları alt kattadır. Odaların zemini sırlı tuğlalarla döşenmiştir. Odalarda peyke ve sedir vardır. Her odanın kapısında ait olduğu Ortanın diğer Ortalardan farklı ve kendisine has “Orta Nişanı” işlidir. Damlar kiremitle örtülmüştür (Sakaoğlu, 1994, s. 467).

Yeni Odalarda, Tekke Meydanı bulunurdu ve bu meydanın ortasında da cami vardı. Bu cami, Orta Cami olarak adlandırılmıştır (Ünver , 1929, s. 10). Orta Cami III. Murat (1574-1595)dönemine kadar mescit olarak gelmiştir. III. Murat döneminin Yeniçeri Ağası Mehmet Ağanın teklifi ile genişletilerek cami yapılmıştır. Bu caminin müezzin ve hatipleri yeniçerilerin içinden seçilirdi (Sakin , 2011, s. 295). III. Murat döneminden itibaren Orta Cami’de çalışan hatip, müezzin ve kayyım yeniçeri beytülmalinden aylığa bağlanmış ve sefere gönderilmemiştir (Toroser, 2011, s. 154).

Orta Cami’ye “Cami-i Miyane” de denilmiştir. 1622’de II. Osman’ın(1618-1622) Yeni Odalara sığındığında Orta Cami’ye alındığı bilinir (Sakaoğlu, 1994, s. 467). Orta Cami yeniçeri ocağı ile birlikte 1826 ‘da yıkılmış ve daha sonra yerine Ahmediye cami yapılmıştır (Sakin , 2011, s. 34).

Kapılar: Yeni Odaların toplam olarak 7 giriş kapısı mevcuttur. Bu kapılar şunlardır; Adet kapısı, Ağa Bölüğü kapısı, Solaklar kapısı, Karaköy kapısı, Meydan kapısı, Çayır kapısı ve Etmeydanı kapısıdır. Kuzeydeki kapı Sarıgüzel’e, güneyde asıl cümle kapısı olan ve tezgâhçılara açılan kapı bulunurdu. En görkemli kapı Etmeydanı tarafındaki kapıdır. Etmeydanı kapısı en son 1712 de Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın sadrazamlığında yenilenmiş ve yanına bir çeşme yaptırılmıştır (Sakaoğlu, 1994, s. 467). Ağa bölüğü kapısı, ağa divanının toplandığı yerdir ve ocağın idari bütün konuları burada yeniçeri ağaları tarafından görüşülürdü (Sakin , 2011, s. 35). Ağa bölüğü kapısı 1740 yılında tamir görmüştür ve bu tamir esnasında Lale devrinin etkileri görülmektedir. Revaklı ve kurşun kaplı saçağındaki bezeme ile süslenmiş mermer söveler vardır (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 552).

Yeni Odalar 1633'te Cibali iskelesinde çıkan yangında yanmıştır. Odaların aynı yerde yapımı esnasında yeniçeriler Yenibahçe çayırlarında kurulan çadırlar yaşamıştır (Koçu, 1964, s. 85). Yeni Odalar 1660'ta ki ayazma kapısı yangınında tamamen yanmıştır. 1693'te çıkan ikinci ayazma kapısı yangının da tekrar yanmıştır. 1693'te ki yangından sonra Amcazade Hüseyin Paşa tarafından yeniden yaptırılmıştır (Sakaoğlu, 1994, s. 467).

I. Mahmut(1730-1754) döneminde Atpazarı civarında çıkan büyük karaman yangınında yanan ve harap bir hal alan odalar padişah tarafından yeniden yaptırılmıştır (Ünver , 1929, s. 9). 15 Haziran 1826 günü II. Mahmut'un emri ile topçu zabiti Karacehennem İbrahim Ağa top atışları ile kışlayı tamamen yakıp yıkmıştır (Sakaoğlu, 1994, s. 468). Yeni Odaların yıkılmasıyla ortaya çıkan alana II. Mahmut tarafından Ahmediye adı verilmiştir (Ünver , 1929, s. 15). Günümüzde bahsi geçen bölgede Ahmediye isimli sokak mevcuttur.

1.3. 18.yüzyıl Osmanlı Devleti Kışla Yapıları

1.3.1.Kalyoncu Kışlası/ Cezayirli Hasan Paşa Kışlası(1783/84)

İstanbul Kasımpaşa'da bulunan kışla dönemin Kaptan-ı Deryası Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kışlanın yapıldığı bölge ismini Kanuni Sultan Süleyman'ın(1520-1566) vezirlerinden Güzelce Kasım Paşa'dan almıştır. Kışla H.1197-1198/M.1783-1784 yıllarında yapılmıştır. İstanbul'da modern anlamda yapılmış ve günümüze ulaşmış en eski kışladır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 57). Kışlanın inşası III. Selim (1789-1807) döneminde yapılacak olan reform hareketlerinden önce bitirilmiş olması açısından kendisinden sonra yapılacak modern askeri yapılara örnek teşkil etmiştir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 401). Kışlanın yapıldığı arsa Cezayirli Gazi Hasan Paşa'ya aittir ve kışlanın bütün yapım masraflarını kendisi karşılamıştır. MSB İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığından alınan bilgilere göre kışlanın kapladığı alan 3334,50 m²dir.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa 1770 yılında Kaptan-ı Derya olmuştur. 1783 yılına kadar edindiği tecrübeler ışığında bahriyeli erlerinin sadece sefer döneminde toplanmasının askerlerin disiplinsiz olmalarına sebep olduğunu tespit etmiş ve bir kışlada yaşaması gerektiğine karar vermiştir. Kalyoncu Kışlası'ndan önce Fatih'in yaptırdığı Eski Odalar ile Kanuni'nin yaptırdığı Yeni Odalar bulunmaktaydı ve bu odalar yeniçerilerin

kullanımına tahsisliydi. İstanbul'da bulunan kalyoncu erleri bugünkü iş hanları benzeri olan genellikle galata ve civarına konuşlanmış bekâr odaları olarak adlandırılan yerlerde kalmaktaydılar. Bu durumu düzeltmek isteyen Gazi Hasan Paşa bütün masraflarını kendisi karşılayarak bahriyeli neferlerine bir kışla, bir cami ve bir hamam yaptırmıştır. Kışlanın kitabesinde “ Bu kışla bahriye neferlerini açıkta koymaz ve eşyalarını temiz tutup korur” şeklinde yer alan ifade yapım amacını net bir şekilde açıklamaktadır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 468).

İstanbul'da orta avlulu dikdörtgen şeklinde yapılmış ilk kışladır. Kışla barok üslup doğrultusunda inşa edilmiştir. Kışla yapıldığı dönem sahil ile bir bütündür. Kışlanın cepheleri 85 metre uzunluğunda, 160 odalı ve üç katlı yarı kâgir olarak inşa edilmiştir. Dört kanatlı ve orta avlulu bir yapı olan kışlanın her kanadında birbirine simetrik giriş kapısı bulunmaktadır. Kışlanın ana giriş kapısında mermerden sütunlar yer almaktadır. Dört mermer sütun üzerinde dışarı doğru çıkma yapan güney cephede “Kasr-ı Hümayun” ve tam simetriğinde kuzey cephede “ Misafir Köşkü” bulunmaktadır. Bu iki köşkün içleri elvan boyalı ve altın yaldızlı nakışlarla işlenmiştir. Köşkların üç cepheye açılan dokuz penceresi vardır. Misafir köşkü Kasr-ı Hümayun'a göre daha sade görüntüye sahiptir. Kasr-ı Hümayun günümüzde kışlada bulunan en kıdemli komutanın çalışma ve kabul odası olarak kullanılmaktadır (Şehsuvaroğlu, s. 5). Kışlada dikdörtgen pencereler kullanılmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 401). Kışla içerisinde kumandan için ayrı bir oda yapılmıştır. Cami içerisinde de kumandan için bir bölüm vardır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 468) .

Kışla devrinde bahriyeli erlerine öğretilen ve kullanılan bir güneş saati bulunmaktadır. Deniz cephesindeki duvar üstünde bulunan güneş saatinde ve çeşmede H.1197/M.1782-1783 tarihi yazılıdır (Şehsuvaroğlu, s. 5).

Kalyoncu Kışlası, denizciler için hem bir kışla hem de bir okul olarak 100 yıl civarı kullanılmıştır. II. Meşrutiyet ile birlikte kışla bahriye için acemi erlerin yetiştirildiği talim ve terbiye alayına dönüştürüldü. 1882, 1950, 1960, 1966, 1999 ve 2000 yılları kışlanın büyük çaplı ve kalıcı değişiklikler geçirdiği bugünkü halini almasını sağlayan onarımlar olmuştur. Yapı çeşitli dönemlerde kışla olarak faaliyet göstermesinin yanında bazı bölümlerinde “Sanayi-i Bahriye Alayı” “Kanun Dairesi” “Bahriye Silahendaz Taburu” “Divan-ı Harp” birimlerine ev sahipliği yapmıştır. Kışla bir dönem “ Evsad-ı

Cedide Mektebi” ve “ Deniz Talim Alayı” olarak hizmet vermiştir (Komisyon, M.S.B. İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı Katalog Arşivi, 2015, s. 289).

Kışla ana binasının içerisinde dersaneler, çavuş hücreleri, ortaların kaldıkları odalar ile bir hapishane yer alırdı. Kışla kırma çatılıdır. Kışlayı oluşturan kanatların avluya bakan cephelerinde koridorlar yer alırken dış cepheye bakan bölümlerde mekânlar yer almaktadır. Günümüzde zemin, bir ve ikinci kattan oluşan yapının bütün katları birbiri ile simetri içerisinde (Komisyon, M.S.B. İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı Katalog Arşivi, 2015, s. 290)

Cezayirli Gazi Hasan Paşa Kışla Cami veya Kalyoncu Kışlası Cami olarak bilinen cami, 1197-1198/1783-1784 yılında yapılmış ve işlevini bugün de korumaktadır. Kare planlı ve kubbeli olan kışla cami 300 m²lik bir alan kaplamaktadır. Kışla cami fevkanidir. Caminin minaresi bir şerefelidir. Cami 1930 ve 1998 yıllarında geniş çaplı bakım ve onarımdan geçirilerek son halini almıştır. Kışla içerisinde cami yakınlarında günümüze ulaşamamış bir mektep ve büyük bir su deposu yapıldığı bilinmektedir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte sivil halkında kullanımına açılmıştır. Cami ahşaptan minaresi ise kesme taştan inşa edilmiştir (Komisyon, M.S.B. İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı Katalog Arşivi, 2015, s. 290). Kışla camisine I. Abdülhamit ve III. Selim birkaç defa Cuma selamlığı için gelmiştir (Şehsuvaroğlu, s. 5).

Kışla, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın ana ast komutanlıklarından Kuzey Deniz Saha Komutanlığı birimlerince uzun bir süre kullanıldıktan sonra restorasyon çalışmaları kapsamında boşaltılmıştır.

Fotoğraf 1:

Kalyoncu Kışlası*

*Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Fotoğraf 2:
Kalyoncu Kışlası*

1.3.2. Humbaracılar Kışlası(1792)

Beyoğlu ilçesinde Halıcıoğlu semtinde III. Selim (1789-1807) tarafından 1792’de yaptırılan kışladır. Yapıldığı dönemde bölgenin adı bazı kaynaklarda “Sütlüce” olarak geçmektedir. III. Selim döneminde yapılan kışla, büyük sayılardaki askerlerin bir arada barınabileceği ve talim yapacağı modern kışla hüviyetine bürünmesinden dolayı önem arz etmektedir. I. Mahmut(1730-1754) döneminde modernize edilmek istenen ordunun ihtiyaç duyduğu humbaracı ve mühendis ihtiyacını karşılamak için Üsküdar’da 1734 yılında Mühendishane ve Humbarahane açılmıştır. Açılışından bir süre sonra yeniçeriler ve diğer çevrelerce oluşturulan baskı sonucunda kapatılmıştır. Ordunun içinde yapılmak istenen düzenlemelerden bir tanesi de harp zamanı bir araya getirilen humbaracıların bundan sonra tımar ve zeamet sahiplerinden seçilmesi yerine İstanbul’da sabit bulunması; humbaracı askerler askerlik mesleği dışında başka bir işle değil sadece askeri eğitim-öğretim ile meşgul olmalarıdır. Kışla yapılırken yakınlarına subay lojmanları, mutfak, ahır, mescit, top döküm fırınları, matematik okulu, talim meydanı ve gerekli ihtiyaçları karşılayacak dükkânlar yapılmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 96).

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Kışlanın yapılacağı yer seçilirken birçok unsur göz önünde bulundurulmuştur. Kışla yapısının şehir yapılarından uzakta, denizden ve karadan ulaşım imkânları olan, şehrin savunmasına yardımcı olacak, salgın hastalıkların kolayca bulaşmayacağı ve denetimsiz kalmayacak mesafede olmasına dikkat edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 470).

Dört köşeli kareye yakın bir yapı olan kışla iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kışlada avlu etrafını çevreleyen iki katlı koğuşlar yer almıştır. İki farklı birlik tarafından kullanımı planlanan kışlanın Sötlüce tarafı lağımcılara, Hasköy tarafı humbaracılara tahsislidir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 96).

Kışla avlusunun ortasında III. Selim'in annesi Mihrişah Valide Sultan'ın yaptırmış olduğu tek kubbeli ve iki minareli cami yer almıştır. Cami bazı kaynaklarda Mihrişah Valide Sultan Cami olarak, bazılarında ise Humbaracılar kışlası cami olarak yer almaktadır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 97).

Bu kışla ve cami birlikteliğı daha sonra yapılan kışlalarda da devam etmiştir. Cami yakınlarına bir çeşmede yaptırılmıştır. Cami ve çeşmenin kitabesinde H.1208/M.1793-1794 tarihi bulunmaktadır. Cami ilk yapıldığı dönem tek minareli olmasına karşın ilerleyen yıllarda bir minare daha eklenmiş ve çift minareli görünüme kavuşmuştur. Kışla caminin güneyinde kışlaya ait çeşme yaptırılmıştır. Kışla yapıldıktan sonra ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak maksadıyla kışla yakınlarına demirhane, hamam, dökümhane ve malzeme ambarları yaptırılmıştır. Hamam kışlanın doğusunda kuzey-güney uzanımı hattında yaptırılmıştır. Kışla II. Mahmut(1808-1839) döneminde onarım görmüştür (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 470).

II. Mahmut(1808-1839) döneminde gerçekleştirilen reform hareketi esnasında Humbaracılar kışlasına ayrı bir önem verilmiştir. Humbaracı sınıfının Avrupa'daki emsallerinin seviyesine gelebilmesi için bir yandan kışla yenilenirken bir yandan da eğitimlerine hız verilmiştir. Kışlada bulunan lağımcı erlerine lağım bağlama; humbaracı erlere köprü, tabya ve kale yapma sanatı ile geometri ve matematik bilgisi öğretilmiştir. Humbaracılar kışlası inşa edilene kadar lağımcı ve humbaracı erleri diğer ocakların içinde dağınık halde bulunurlardı. II. Mahmut döneminde kışladaki askerlerin eğitim

öğretimini desteklemek için harp oyunları oynayabilecekleri (manevra yapmaya) elverişli alanlar yapılmıştır (Ramazanoğlu, 2003, s. 44).

H.1251/M.1835-1836 yılında Söğüt'te Humbarahane Hastanesi adıyla hizmet veren bir hastane olduğu H.1261/M.1845 yılında Galata sarayında çıkan yangın neticesinde kışlaya taşınan tıbbiye öğrencilerinin bu hastanede yardımcı tabip olarak yararlanıldığı BOA arşiv belgelerinden öğrenilmektedir. Hastanenin H.1296/M.1879-1880 yılında halen faaliyet verdiği yapılan hekim tayinleri ile sabittir. Hastane faaliyetlerine Balkan savaşlarından sonra son vermiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 564).

Kışlayı oluşturan dört cephenin 130 metreyi biraz geçen bir uzunlukta olduğu ve cephelerin birbirine simetrik bir yapı olduğu S.H. Eldem tarafından aktarılmıştır. Bütün cephelerin ortasında birbirine paralel kapıların yer aldığı ve ana cephede bulunan nizamiye kapısının daha belirginleştirildiği S.H. Eldem tarafından aktarılmıştır. Ana cephede Hünkâr kasrı yer almış, diğer cephelerde hünkâr köşküne karşılık gelen yerlerde komutanlık makamları yer almıştır. BOA'da Cevdet Saray ve Belediye tasnifinde 2083 numaralı kayıt 1880 yılında fırtınada zarar gören Hünkâr köşkünün tamiri hakkındadır. 1805 tarihli bir başka belge Hünkâr köşkü ile alakalıdır. 1845 tarihli belgede Hünkâr köşkünün mefruşat masrafının karşılanması hakkındadır. Bu belgelerden kışla avlusunda yer alan camide selamlık törenlerinin yapıldığı öğrenilmektedir (Kubilay Yetişkin, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 97). Kışlanın deniz tarafında(batı) bulunan cephesinde Hünkâr kasrı ve kışlanın ana girişi yer almıştır (Ramazanoğlu, 2003, s. 44).

1813 yılına ait bir gravürden kışlanın iki katlı ve kat ayrımının belirgin bir şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Kışlada pencereler üçerli gruplar şeklinde yer almıştır. Kışlayı oluşturan üst ve alt katta pencereler simetrik ve sayıları denktir. Gravürden Hünkâr Köşkünün dışa doğru üç çıkma yaptığı ve kubbeli olduğu anlaşılmıştır. Hünkâr köşkü geleneksel Türk evi şemasında oluşu ile kışla yapısı içerisinde dikkat çekicidir. Kışla bazı resimlerde görülmektedir ve II. Mahmut(1808-1839) döneminde yenilendiği anlaşılmaktadır. Kışla tadilat görürken birçok bezeme ögesi ve gerekli ihtiyaçları karşılamak maksadıyla malzeme ambarları eklenmiştir. Onarım sonrasında kışlanın ana planında bir değişiklik olmamasına karşın Hünkâr Köşkünde bulunan kubbe kaldırılmış ve yerine çatı yapılmıştır. Haliç kıyısında yer alan kışla kırma çatılıdır. Önünde rıhtım

bulunan kışlanın bahçe sınırları da parmaklıklarla belirginleştirilmiştir. Kışla yapıldığı döneme göre kitlesel anlamda büyük ve bölge yapısını etkileyici niteliktedir. Sultan Abdülmecid (1839-1861) döneminde Mühendishane-i Berr-i Hümayun 'un eğitim-öğretimine büyük önem vermiştir. Mühendishane-i Berr-i Hümayun öğrencilerinin daha iyi koşullarda eğitim yapması için Humbaracılar Kışlası'ndaki imkânlarda Mühendishane'nin kullanımına açılmış ve 1842-1861 yılları arasında pek çok düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonucu Humbaracılar Kışlası adım adım Mühendishane'nin eğitim hizmetleri binalarına dönüşmüştür. Kışla 1845 yılında Galata Sarayının yanmasından dolayı orada eğitim gören Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerine tahsis edilmiştir. 1865'teki kolera salgınında Yahudi hastaların bakımına tahsis edilmiştir. 1877-78(93 harbi) Osmanlı-Rus harbinde dört yıl boyunca askeri hastane olarak kullanılmıştır. 1850 ve 1861 yıllarında çeşitli seviyelerde onarım geçirmiştir. Humbaracılar kışlası Cumhuriyet dönemine kadar mühendishane binası ile birlikte topçu ve istihkâm sınıf okulu olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde 1941 yılına kadar önce topçu yedek subay okulu olarak daha sonrada topçu sınıf okulu olarak hizmet vermiştir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 97). 1971-74 Humbaracılar Kışlası'nın büyük bölümünün yıkıldığı yıllardır. Bu yıllarda Haliç köprüsünün yapım faaliyetlerinden dolayı kışlanın sadece doğu cephesine ait olan küçük bir kısmı kalmıştır. 2000'li yılların başına kadar Levazım ve Maliye Sınıf Okulu bünyesinde kullanılan kışla daha sonra bu vasfını yitirmiştir. Günümüzde haliç köprüsünün altında yer almaktadır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4, 1994, s. 97). Kışla Levazım ve Maliye Sınıf Okulu olarak kullanıldıktan sonra Personel Sınıf Okulu olarak kullanılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 471).

Fotoğraf 3:

Humbaracılar Kışlası Ön ve Yan Cephesi*

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Fotoğraf 4:
Humbaracılar Kışlası Ön Cephesi*

1.3.3. Levend Çiftliği Kışlası(1794-1795)

Kışlanın bulunduğu bölgenin Levend Çiftliği olarak anılması hakkında farklı görüşler vardır. Bunlar Kemal Özbay’a göre Fatih Sultan Mehmet’in(1444-1446, 1451-1481) Donanma leventlerine çiftliği tahsis etmesinden, Gözde Ramazanoğlu’na göre ise I. Abdülhamit(1774-1789) döneminde Cezayirli Hasan Paşa’ya çiftliğin leventlerin barınması için tahsisidir. Bu iki görüşe bakıldığında bölgenin isminin çiftliğin leventlere tahsisinden geldiği anlaşılmaktadır.

Levent Çiftliği’nin kışla hüviyeti kazandığı ve Nizam-ı Cedid⁶ askerlerinin kalmaya başladığı dönemde, kışla şehir merkezine bir hayli uzaktadır. Nizam-ı Cedid askerlerine kışla yapımı için İstanbul’un Galata, Beyazıt, Aksaray gibi yeniçeri nüfusunun yoğun olduğu bölgelerden özellikle uzak olunmasına dikkat edilmiş ve Levent Çiftliği bölgesinde karar kılınmıştır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 65). Askeri açıdan ise şehrin kuşatılması veya herhangi bir saldırıya uğraması durumunda şehre yakın ama şehrin sınırları dışında takviye kuvvet oluşturulması da öngörülmüştür.

Levent Çiftliği Kışlası kendi döneminde yapılan kâgir kışlalar göre daha hızlı yapılmış ve çıkan isyan sonucunda tamamen yanmıştır. Bu iki durum göz önünde

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

⁶ 1207/1792-1793 yılında III. Selim’in yayınladığı ve daha sonraki dönemde “Levent Çiftliği Kanunnamesi” olarak anılan emir ile Selimiye ile Levent Çiftliği Kışlası’nda bulunan yeni eğitim düzenine göre yetiştirilen askerlere “Nizam-ı Cedid” denmesi buyrulmuştur.

bulundurulduğunda III.Selim döneminde yapılan Levent Çiftliği Kışlası'nın ahşap olarak yapıldığı düşünülmektedir. Sultan III. Selim (1789-1807) kendi oluşturduğu Nizam-ı Cedid askerleri dönemin yenileşme hareketinin en önemli askeri birliğidir. III. Selim, Nizam-ı Cedid askerleri için Üsküdar'da Selimiye Kışlası'nı, bugünkü Levent'te Levent Çiftliği Kışlası'nı olmak üzere iki kışla yaptırmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 471). III. Selim planladığı ve uygulamak istediği askeri ıslahatlarında Nizam-ı Cedid merkezli hareket etmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 108).

Levent Çiftliğinde kışla yapılırken Nizam-ı Cedid askerlerinin barınma, temizlenme, beslenme gibi temel insanı ve talim alanı, atış alanı, nazari eğitim mekânları gibi temel askeri ihtiyaçları karşılanacak şekilde tasarlanmaya çalışılmıştır. Levent Çiftliği Kışlası bu kapsam ve içerikte yapılmaya çalışılan ilk modern kışla olmasından dolayı ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda birçok ek yapının ilavesine ihtiyaç duyulmuştur.

Kışlanın yapım hızı Nizam-ı Cedid askerlerinin silahaltına alınma hızının çok gerisinde kalmış ve bu durumun bir sonucu olarak Levent Çiftliği bölgesinde kışla yapım faaliyeti devam ederken kışla civarına çadırlar kurulmuştur. Kışlanın bünyesinde yer alan birliklerden olan atlı süvari birliğinin atları içinde ahır yapımına hız verilmiştir. Kışlada bulunan birlikler Orta'lar şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Ortalarda bulunan askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla kışla sınırları içerisinde ibadet için cami/mescit, banyo için hamam, çamaşırhane, berber ve tabancacı gibi dükkânlar ile Ortalarda görev yapan subayların kalmaları için subay evleri yapılmıştır(BOA.CA.17893). Kışla yakınlarında askerlerin talim yapabilmeleri için çok geniş eğitim alanları yapılmıştır.

Levent Çiftliği Kışlası yapıldıktan sonra ilave edilen ek yapılar ve ortaya çıkan ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak kendisinden sonra yapılacak kışlalar için önemli bir örnek teşkil etmiştir. Levent Çiftliği Kışlası'ndan sonra yapılan Selimiye Kışlası'nın bu unsurlar doğrultusunda inşa edildiği anlaşılmaktadır (Ramazanoğlu, 2003, s. 43). III. Selim tarafından simgesel anlamlar da yüklenen Levent Çiftliği Kışlası sürekli genişlemiş ve kışla yapılırken devletin elinde bulunan imkânlar en etkin şekilde kullanılmaya çalışılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 108).

Levent Çiftliği Kışlası kendisinden önce yapılmış askeri yapılardan mimari açıdan etkilenmiş ve uzunlamasına kitleler şeklinde yapılmıştır. Kışlada bulunan Nizam-ı Cedid askerlerinin barındığı yapılar birbirine paralel üç uzun sıra halinde konumlanmıştır. Kışlada cami ile hamam birbirine yakın konumlarda inşa edilmiştir. Barınma mekanları ile cami- hamam bölgesi arasında erzak deposu ile diğer depolar yer almıştır. (Ramazanoğlu, 2003, s. 43).

1795'te kışlaya tüfek imalathanesi gibi ek binalar ile kışlaya ulaşan yolların onarılmasına ödenek ayrılarak yaptırılmıştır. Kışla yakınında bulunan Kasr-ı Hümayun 1805'te elden geçirilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 476)

H.1214/M.1799-1800 tarihinde Levent Çiftliği Kışlası'nın yakınlarına kışladaki Nizam-ı Cedid askerleri için bir hastane yapılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 108) . Bu hastanenin içerisinde dönemine göre birçok hastanede olmayan cerrahhane oluşturulmuştur. Bu hastanenin içerisinde cerrahhane olması III. Selim'in Levent Çiftliği Kışlası'na verdiği önemi göstermektedir. H.1218/M. 1803 Mayıs tarihinde bu hastanenin bütün işlerliği ile devam ettiği bilinmektedir (Ramazanoğlu, 2003, s. 43).

Levent Çiftliği Kışlası'nı da hafif silahlı yaya piyade birlikleri ve atlı süvari birlikleri bir arada barındırılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 474). Kışlada bir dönem Bostancı Tüfekçileri de barınmıştır (Ramazanoğlu, 2003, s. 43).

Levent Çiftliği Kışlası yapılmasına müteakip dönemin padişahı III. Selim tarafında denetlenmiş ve ziyaret edilmiştir. Padişah Nizam-ı Cedid ordusunu oluşturan talimli askerlerden memnun kalmıştır. Ziyaretlerinden sonra Nizam-ı Cedid ordusu için H.1207/M.1792-1793 tarihli bir kararname hazırlanmış ve bu kararname "Levent Çiftliği Kararnamesi" olarak anılmıştır. Bu kararnameden sonra Levent Çiftliği Kışlası yeni kurulan ordunun simgesi halini almıştır. Levent Çiftliği Kışlası Üsküdar'da Selimiye Kışlası yapılmasıyla ikinci plana düşmüştür (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 474).

Kasım 1808'de yaşanan Kabakçı Ayaklanmasıyla III. Selim tahttan indirilmiş, Nizam-ı Cedid askerleri dağıtılmış, Nizam-ı Cedid'in simgesel yapısı olan Levent Çiftliği Kışlası önce yağmalanmış ve ardından isyankâr yeniçeriler tarafından yakılmıştır. H.1224/M.1809-1810'da yeniden kışla olarak kullanılmak istenmiş ama uygulamada yaşanan

sıkıntılar ve büyük tahribata uğramış olmasından vazgeçilmiştir. Ardından kışla bölgesi unutulmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 474) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 65) (Ramazanoğlu, 2003, s. 43).

1820 yılından sonra sırası ile önce Mektubi Seraskeri Ahmet Bey BOA Sadaret Mektubi Kalemi Nezaret ve Devair 222/99 ve sonra Madam Ferger Hanım'ın Yıldız Tasnifi Sadaret Hususi Maruzat Evrakı 500/23 numaralı belgelerden özel mülkü haline geldiği anlaşılmaktadır (Ramazanoğlu, 2003, s. 43).

Levent Çiftliği Kışlası'nın bulunduğu bölge 1975 yılından itibaren kurmay subayların yetiştirildiği silahlı kuvvetlerin Harp Akademileri Komutanlığına ev sahipliği yapmaktadır. Günümüzde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmış olan plan ve projeler doğrultusunda inşa edilmekte olan yeni yapılarıyla hizmet vermektedir.

1.4. 19.yüzyıl Osmanlı Devleti Kışla Yapıları

1.4.1. Selimiye Kışlası (1800)

Kışla İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde, Selimiye semtinde Tıbbiye Caddesinde bulunmaktadır (Batur, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). Bölgede Bizans devrinde köşk tarzı yapılar ile Kanuni Sultan Süleyman zamanında (1555 yılında) yazlık bir saray inşa ettirilmiştir. Bu yazlık sarayı III. Murad(1574-1595) ve IV. Murad(1623-1640) tarafından kullanmış ve eklemeler yaptırmıştır. Kışlanın yapıldığı alanda daha önce “Üsküdar Sarayı” veya “ Üsküdar Kavak Sarayı” olarak anılmıştır. Kavak Sarayı 1779 yılında yanmıştır. Selimiye kışlası bu yanmış sarayın bulunduğu alan üzerine inşa edilmiştir (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 426). Selimiye Kışlası'nın inşası esnasında yanmış olan saraydan zarar görmemiş mermer gibi malzemeler kullanılmıştır (Kayra, 1990, s. 60).

Sultan III. Selim(1789-1807) döneminde başlayan reform hareketleri sonucunda yeni kurulan Nizam-ı Cedid askerleri için Selimiye ve Levent Çiftliği Kışlaları inşa edilmiştir. İlk inşa edilen kışla yapısı büyük ihtimal ile taş ve ahşap olarak inşa edilmiştir (Batur, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). III. Selim'in zamanındaki kışlanın zemin katı kâgir, üst katı ahşap olarak inşa edilmiştir (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 205).

Kışlanın inşasına H.1215/M.1800 yılında başlanmıştır (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515) (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 371). Kışlanın ilk yapım döneminde mimarı ve eser sahibi Krikor Balyan olmasına karşın denetim Baş mimar tarafından yapılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 55). Kışla dönemin baş mimarı Hacı Ahmet Nurullah Efendi gözetiminde Mühendis Abdurrahman Efendi ile eski baş mimar Arif Efendi'nin denetimleri ve çalışmaları sonucunda inşa edilmiştir. 1800, 1803 ve 1806 tarihli belgelerden kışla ve civarındaki ek yapıların inşasına devam edildiği anlaşılmıştır. Kışla ek yapıları olarak; Subay evleri, kitaplık, basımevi, dükkânlar, değirmen, fırın, hamam, ambarlar, depolar, matbaa, tab'hane, hastane, cephanelik, ahır, itfaiye binası(Tulumba Ortası) çeşme, iskele ve eğitim alanları inşa edilmiştir. Kışla ve bu ek yapıların masrafları Maliye hazinesince karşılanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 477).

III. Selim'in 28 Mayıs 1807'de tahttan indirilmesi ile sonuçlanan Kabakçı Mustafa Ayaklanmasında (1807) Selimiye ve Levent Çiftliği kışlaları ağır şekilde tahrip edilmiştir (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 516). III. Selim'in oğlu II. Mahmut(1808-1839) 28 Temmuz 1808'de tahta çıkmıştır. 15 Kasım 1808'de ayaklanan yeniçeriler Alemdar Mustafa Paşa'yı öldürmüş ardından da Selimiye ve Levent Çiftliği Kışlalarını tamamen tahrip etmiştir. 15 Haziran 1826 günü yeniçeri ocağını ayaklanmış lakin isyana hazırlıklı olan Padişah II. Mahmut ayaklanmayı bastırmıştır. Devamında yeniçerilerin Odalarına dönmelerine karşın Eski ve Yeni Odalar tamamen yakılıp yıkılarak ortadan kaldırılmıştır. Yeniçeri ocağının lağvedilmesi ile sonuçlanan bu olay Vaka-i Hayriye olarak bilinmektedir. II. Mahmut devrinde reform hareketlerinin bir sonucu olarak inşa faaliyetlerinde dinsel yapılardan çok askeri ve idari yapılar ile eğitim kurumlarına ağırlık verilmiştir (Ramazanoğlu, 2003, s. 82). II. Mahmut 13 yıl boyunca virane olan alana Selimiye Kışlası'nı kâgir olarak tekrar inşa ettirmiştir. Kışla 53.400m²lik bir alan üzerine kurulmuştur. 1842- 1853 yıllarında Sultan Abdülmecid tarafından kışlaya önemli ek yapıların inşasına ve kışlanın yenilenmesine devam edilmiştir. (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 371)

Vaka-i Hayriye'den hemen sonra inşasına başlanan Selimiye Kışlası'nın H.1243/M.1827-1828 yılında askerlerin barınabileceği şekilde tamamlanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 476). Kışlanın resmi açılışı H.20 Recep 1244/ M.27

Ocak 1829 günü yapılmıştır (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 516).

Sultan II. Mahmut döneminde kışlanın yapımı ödenek yetersizliğinden ötürü yarım kalmış, Sultan Abdülmecit devrinde tamamlanmaya çalışılmış ama ödenek yetersizliği devam etmiştir. Sultan Abdülaziz döneminde kışlanın bitirilebilmesi amacı ile Beyoğlu'nda bulunan hazine ait olan bağlar ve tarlalar satılmıştır. Satış sonrası oluşan gelir ile kışlanın tamamlanması mümkün olmuştur (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 209). Kışla ana yapısı, ek yapılar ve eğitim alanları ile birlikte küçük çaplı bir şehir niteliğinde olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 474). Selimiye Kışlası günümüzde var olan en büyük kışla binasıdır (Tuğlacı, 1993, s. 56). Kışlaya Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamit dönemlerinde ek yapılar inşa edilmiştir (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 516). Kışla yakınlarındaki subay evleri döneminden kalan konut alanı ızgara(ortogonal) plan üzerine kurulmuştur (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 426).

Kışla yakınlarında III. Selim devrinde H.1216/M.1801-1802 yılında inşasına başlanan ve H.1219/M.1804-1805 yılında tamamlanan Caminin masrafları Padişah tarafından(Ceb-i Hümayun) karşılanmıştır. 1219 Kitabeli barok tarzda olan cami sadece kışlada bulunan askerler için değil bölge halkının kullanımı içinde yapıldığından kışla yapısının içinde inşa edilmemiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 475). Cami 1954-55, 1967, 1999-2001 yıllarında bakım ve onarım geçirmiştir. Cami günümüzde kışladan ayrı bir yapı olarak nitelik kazanmıştır. Camiye namaz saatlerini tayin etmesi için bir muvakkit görevlendirilmiş ve uygun şartlarda çalışması için muvakkithane yapılmıştır (Kayra, 1990, s. 60). Cami ek olarak bir sıbyan mektebi, hamam, tekke ile imam ve müezzin evleri yaptırılmıştır. Kışla yakınlarında Karaca Ahmet Mezarlığı karşısında H.1250/M.1834-1835 tarihli kitabeli III. Selim devrinde yapılan ve II. Mahmut devrinde büyütülen Küçük Selimiye Cami olarak bilinen yapı yer alır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 479). Günümüzde Şehitler için yapılan askeri cenaze törenleri Selimiye Camisi'nde yapılmaktadır.

1842-1843 ile 1849-1850 yıllarında kışlada bakım onarım çalışmalarının yanında kışlanın dört köşesine kuleler Sultan Abdülmecid döneminde eklenmiştir. Kuleler Kışlada bulunan yüksek rütbeli subaylar ile paşaların kullanımına ayrılmıştır (Batur,

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). Köşelerde bulunan yedi katlı kuleler ucunda ay yıldız âlemler olan kurşun külah ile sonlandırılacak şekilde inşa edilmiştir. Kulelerin beş, altı ve yedinci katları terasla çevrelenmiştir (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 205). Kuleler barok tarzda inşa edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 476). Kulelerin üst katları günümüzde arşiv olarak kullanılmaktadır.

Kışlanın ilk inşa edildiği dönemde bir kapısı olmasına karşın Sultan Abdülmecid döneminde yapılan onarımlar esnasında üç kapı daha eklenerek her cephede bir girişin olması sağlanmıştır. Bütün bu dört giriş kapısı mermer sütunludur ve mermer levhalar üzerinde padişah tuğra ve arması ile kitabeleri bulunmaktadır (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 370).

1803,1805 ve 1806 yıllarında devam eden inşa esnasında oluşan tahribatlar için ufak çaplı onarımlar yapılmıştır. Kışla 1827, 1840-1841, 1848, 1859, 1864, 1894, 1933, 1939, 1940, 1967 ve 1997 yıllarında bakım ve onarıma tabi tutulmuştur. 1840-41 yılındaki onarımlar Seferoğlu Kevork tarafından yapılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 57). Kışlada 26 Ekim 1847 günü başlayan ve 27 Ekim'de söndürülebilen büyük bir yangın çıkmıştır (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 205). 1848 yılında yaşanan yangın sonrası 1851 yılına kadar süren onarım İngiliz mimar Smith tarafından yapılmıştır. 1864 yılında yapılan onarım Hüsam Efendi tarafından yapılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 57).

Kışlanın kuzey cephesinde bulunan kapının kitabesinde H.1266/M.1849-1850 tarihi ile Sultan Abdülmecid tarafından yaptırıldığı yazılmıştır. Osmanlı döneminde “Saltanat kapısı”, “ Selimiye Camisi tarafındaki kapı” olarak anılmış kışlanın en gösterişli, en süslü ve en önemli kapısıdır. Kışlanın yapıldığı dönem “Daire-i Hümayun” bu girişin üstünde yapılmıştır (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). Günümüzde “Komutanlık girişi” ve 1 numaralı kapı olarak bilinmektedir. Girişin hemen üstünde komutanlık makamı bulunmaktadır.

Kışlanın doğu cephesinde(Kadıköy) bulunan H.1258/M.1842-1843 tarihli kitabesinde “ kışlanın yeni tarz üzere tamir edildiği” yazılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 477). Doğu cephesi iki katlıdır. Kışlanın girişi olarak kullanılan kapı bu cephede bulunur ve ortasında tuğralı bir madalyon bulunan üçgen bir alınlık yer alır

(Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 516). Günümüzde 2 numaralı kapı olarak bilinmektedir.

Kışlanın güney cephesinde(Marmara) bulunan H.1243/M.1827-1828 tarihli kitabesinde “ evvelkinden iki kat metin ve hem de geniş oldu” yazılmıştır. Güney kapısı bir dönem “Talimhane tarafındaki kapı” ve “Talimhane kapısı” olarak adlandırılmıştır. Avluya araç giriş çıkışına uygun olan tek kapıdır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 477). Günümüzde 3 numaralı kapı olarak bilinmektedir.

Kışlanın batı (Harem İskeleyi) cephesinde bulunan H.1258/M.1842-1843 tarihli kitabesinde “ padişahın ilhamı ile bu yeni kapının açıldığı ve eskiden güzel olan kışlanın yeni imarla daha da güzelleştiği” yazılmıştır. Bu yapılan tamiratlar Sultan Abdülmecid devrinde yapılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 477). Günümüzde 4 numaralı kapı olarak bilinmektedir.

Kışlanın yeniden yapımı Baş Mimar Abdülhalim Bey döneminde gerçekleşmiş ve üç buçuk yıl sürmüştür. Selimiye Kışlası’na bir dönem bina emini olarak Yusuf Ağâh Efendi’nin akrabası olan Moralı Osman Efendi tayin edilmiştir. Selimiye Kışlası, ordunun yenileşme ve yeniden yapılandırılması hareketinin bir göstergesi olarak görülmüştür. Osmanlı padişahları ve devlet adamları ordunun yenileşmesinin bütün İmparatorluğa etki edeceği bilinci içerisinde olmuştur. Sadece kışla ana binası değil küçük bir şehir görünümde olan Selimiye Kışlası ve ek yapıları ile kendi kendisine yetebilecek bir yapıda olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 478).

Kışla ana binası 267x200 metre boyutlarında dikdörtgen planlı ve avlulu bir yapıdır. Kışla yapısı zemin kattan üst katlara doğru daralan bir yapıdadır. Arazi eğiminden dolayı kışlanın dışa doğru eğimli olan temel duvarları her cephede farklı yüksekliklerdedir. Kışla üç katlıdır (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 370). Kışlada 228 oda/mekân ve 3000 civarında pencere bulunmaktadır. Kışlanın ilk halinde mekânlar dışa, koridorlar avluya bakacak şekilde yapılmıştır (Aslanapa, 1986, s. 426).

Kışla cephelerinde arazi eğiminde dolayı kat sayıları farklılık göstermektedir. Bazı cephelerde üç bodrum katı bulunurken bazılarında bir bodrum katı bulunmaktadır. Kışlanın tamamında ortak olarak bir bodrum kat ve iki normal kat bulunmaktadır (Tuğlacı, 1993, s. 58).

Kırım Savaşı(1853-1856) yıllarında kışla İngiliz askerlerine tahsis edilmiştir. Devam eden dönemde kışlada bulunan askerlerin Kırım'a sevk edilmesine müteakip kışla İngiliz askerleri için hastane amaçlı kullanılmıştır. Müttefikler kışladan ayrılırken büyük hasar vererek ayrılmışlardır. 4 Kasım 1854 günü Modern hemşireliğin kurucusu olarak kabul edilen Florance Nightingale Selimiye Kışlası'na gelmiştir (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). Selimiye Kışlası'na 14 Nisan 1854 günü Himalaya gemisi ile gelen İngiliz 33 ve 41'inci alaylarında görevli bazı subaylar ailelerini yanlarında getirmiştir. Bu aileler bir müddet sonra hastane olarak kullanılan kışladan Üsküdar'da kiralanan evlere taşınmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt I, 1981, s. 38). 1954 yılında Florance Nightingale'in İstanbul'a gelişinin 100. Yılı dolayısı ile Türk Hemşireler Derneği tarafından kuzeybatı kulesinin zemin katına mermer bir kitabe konulmuştur (Tuğlacı, 1993, s. 58).

Kışladaki dört kuleden bir tanesi olan Florence Nightingale(1823-1910) ve beraberindeki hemşirelerin kaldığı kuzeybatı kulesi 1955 yılında Askeri Müze müdürlüğünün yaptığı çalışmalar sonucunda Florance Nightingale Müzesine dönüştürülmüştür. Müzede döneme ait fotoğraflar ve eşyalar yer verilmiştir (Tuğlacı, 1993, s. 59). Güneybatı kulesinde günümüzde Selimiye Askeri Ortaokulu müzesi bulunmaktadır⁷.

Kışlanın bodrum katı atölye bölümü olarak kullanılmıştır. Bu bölümde askerlerin teçhizat ve kıyafet dikimhane atölyeleri yer almıştır. Atölyelerin yanı sıra dört mahpus odası ile bando trampet erlerinin kullandığı sazları koyacakları mekânlarda bu katta bulunmuştur (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 516).

Kışlanın batısında 1900m²lik alan kaplayan ahır günümüzde spor salonu olarak kullanılmaktadır. Tek katlı ve dikdörtgen şeklindeki yapı 1893 yılında II. Abdülhamit zamanında kışlaya eklenmiştir. Bu yapı bir dönem Sultanların tazılarını barındırmış ve o dönem Tazıcılar ahır olarak anılmıştır (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 205). En son 1974 yılında bakım ve onarım görmüştür (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 375). Kışla yapısının batısında günümüzde mescit olarak kullanılan yapı nalbanthane amaçlı inşa edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 478). Kışla ana binasının yakınlarında değirmen, şehriyehane binası ve postane binası bir arada bulunurken; günümüze sadece şehriyehane binası ulaşmıştır

⁷ Bu bilgiler kışlada çalışan personel yapılan mülakatlarla elde edilmiştir.

(Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 479). Bu yapı günümüzde defterhane binası olarak bilinmekte ve bir dönem kantin olarak kullanılan yapı destek kıtalarına kontrolündedir⁸.

Kışla 1920 yılında bir dönem Beyaz Rus mültecilere tahsis edilmiştir. Kışla, itilaf devletlerinin İstanbul'u terk etmesine müteakip III. Kolordu'nun I. Tümeni'ne tahsis edilmiştir. Detaylı bir fiziki temizlik sonrası Ekim 1923'te Tümen birlikleri kışla yerleşmiştir. 1'inci Tümeni'nin kuruluşunda; tümen karargâhı, 3'üncü ve 4'üncü Piyade Alayları ve 1'inci Topçu Alayı yer almıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında Kışlaya 1'inci Tümen'in yanına 2'nci Tümen de taşınmıştır. 1950 yılında kışlanın bir bölümü maluller yurdu olarak kullanılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 209).

1959 yılında alınan bir karar ile kışla askeri ortaokula dönüştürülmüştür. Gerekli bakım ve onarım başlatılmış ve bu esnada tekel depoları ile birlikte Piyade Alayına bağlı birlikler kışlayı boşaltmaya başlamıştır. 3 Ağustos 1959 günü Selimiye Askeri Ortaokulu eğitim öğretime başlamıştır. Kışla yatılı olarak eğitim öğretim devam ederken bakım ve onarım işlerine de devam edilmiştir (Tuğlacı, 1993, s. 60). Kışladaki tadilat 1961 yılı kadar çeşitli seviyelerde devam etmiştir. Bu dönemde kat döşemeleri betonarme olarak yenilenmiştir. Kışlanın avlu tarafında koridor olan yapısı mekân sayısının artması için koridor ortada kalacak şekilde iki taraflı mekânlar oluşturulmuştur. 1963 yılında Selimiye kışlası 1'inci Ordu Komutanlığı Karargâhına tahsis edilmiş ve tekrar kapsamlı tadilat işlemlerine başlanmıştır (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 515). 1963 yılından itibaren günümüze kadar 1'inci Ordu Komutanlığı Karargâhı tarafından kesintisiz kullanılmaktadır (Kayra, 1990, s. 166). Sıkıyönetim dönemlerinde kışlada Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi ve Sıkıyönetim Askeri Tutukevi faaliyet göstermiştir (Tuğlacı, 1993, s. 61).

1831 yılında II. Mahmut'un emri ile Müşir Ahmet Paşa tarafından Selimiye Kışlası'nda askeri eğitim alan genç askerlerden okumaya hevesli olanlar arasından seçim yapılarak Sıbyan Bölükleri kurulmuştur. Sıbyan Bölükleri 1834 yılının sonuna kadar Selimiye Kışlası'nda kalmış ve ardından Maçka Kışlası'na taşınmıştır. Bu bölükler daha sonra kurulacak olan Mekteb-i Harbiye'nin ilk öğrencileri olmuştur (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 60). Kışlaya ait eğitim alanlarında ve kışla yakınlarında çeşmeler

⁸ Bu bilgiler kışlada çalışan personel yapılan mülakatlarla elde edilmiştir.

yaptırılmıştır. Kışlanın yapıldığı bölgede Kavak Sarayı zamanından kalma H.1064/M.1653-1654 tarihli bir çeşme de bulunur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 480).

Kışla için Sultan Abdülmecid döneminde bir hastane yapımına H1260/M.1844-1845 yılında başlanmıştır. 1846 yılına kadar tamamlanmış ve hasta kabulüne başlamıştır. Padişahlar Abdülmecid H.1263/M.1846-1847, Abdülaziz 1874 ve V. Mehmet Reşad R.1327/M.1911 yıllarında Selimiye Kışlası ile birlikte hastaneyi ziyaret ve teftiş etmiştir. Hastanede tedavi görüyorken ölenler için hastane yakınlarında bir mezarlık yapılmıştır. Mezarlığın bir kısmı kırım savaşında yaralanarak tedavi görüyorken ölen İngilizlerin gömülmesinde dolayı İngiliz Mezarlığı olarak anılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 492).

Fotoğraf 5:
Selimiye Kışlası Kuzey ve Batı Cepheleri*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 6:
Selimiye Kışlası Güney ve Doğu Cepheleri*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

1.4.2. Taksim Topçu Kışlası(1803/04-1806)

Kışla; Taksim Kışlası, Beyoğlu Kışlası, Beyoğlu Kışla-i Hümayun, Beyoğlu Topçu Kışlası, Topçu Numune Kışlası, Topçu Numune Alayı Kışlası, Halil Paşa Topçu Kışlası veya Topçu Kışlası olarak da bilinmektedir. Kışla Beyoğlu ilçesi sınırlarında günümüzdeki taksim meydanı ve taksim gezisinin olduğu alanda bulunmaktaydı (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274). III. Selim topçu sınıfını daha modern bir hale getirmek maksadıyla topçular için Beyoğlu'nun en yüksek yeri olan Taksim'de bir kışla inşa ettirmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58). Kışlanın yapımı ile dönemin Tophane Müşiri Damat Gürcü Halil Rıfat Paşa bizzat ilgilenmiş ve bazı kaynaklarda Halil Paşa Topçu Kışlası diye anılması da bu nedene dayanmaktadır. Sultan III. Selim Topçu sınıfının gösterdiği performansın savaşların sonucunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek kadar önemli olduğunu fark etmiştir. Topçu sınıfına gereken değeri ve itibarı veren sultan bu sınıf için yeni kışlalar inşa ettirmekten geri kalmamıştır (Yıldırım, 2013, s. 44). Bazı kaynaklarda III. Selim döneminden önce I. Abdülhamit döneminde 1780 yılında burada kışla amaçlı bir takım yapıların oluşturulduğu lakin bu yapıların ahşap olmasından dolayı Kuban'a göre 1782'deki, Tuğlacı'ya göre 1794'teki büyük İstanbul yangınında tamamen yandığı belirtilmektedir (Tuğlacı, 1993, s. 65) (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 427).

Kışla ile alakalı BOA'da bulunan 14409 numaralı belgeden kışlanın inşasına H.1218/M.1803-1804'te başlandığı, Cevdet Askeri tasnifindeki 6236 numaralı belgeden kışla inşasının 1806'da tamamlandığı bilgileri yer almaktadır. Kışlanın inşasına başlanmadan önce büyük çaplı bir istimlak yapılmıştır. Kışlada bulunan süsleme öğeleri göz önüne alındığında Krikor Balyan tarafından tasarlandığı görüşü ile uyumsuzluk göstermektedir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 61). Kışla 25 Mayıs 1807'de başlayan ve 29 Mayıs 1807'de III. Selim'in tahttan indirilmesi ile son bulan Kabakçı Mustafa İsyanı esnasında hasar görmüştür (Alioğlu, 2013, s. 1).Dönemin etkin mimar ailesi olan Balyanlardan bir tanesi ile alakalandırılmaya çalışılmasına karşın bir belge ile desteklenememektedir.

Sultan I. Mahmut'un yaptırmış olduğu çeşme ve suların depolanıp taksiminin yapıldığı maksem gibi su tesisleri Beyoğlu yakasında askeri yapıların ve eğlence mekânlarının

artmasına neden olmuştur (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 58). Taksim Kışlası ile yakınında bulunan Gümüşsuyu Kışlası, Gümüşsuyu Asker Hastanesi, Maçka Silahhanesi, Taşkışla ve Harbiye bölgeyi askerileştirmiş olsa da Osmanlı İstanbul'unun eğlence mekânlarının toplandığı Pera(günümüzde Beyoğlu) bölgesine de oldukça yakındır. Bu durum askerlerin ve askeri öğrencilerin eğlence hayatından etkilenmelerine yol açmıştır. Kışlaların yakınlarında bulunan Tavatla(kurtuluş) ve Şişli gibi semtlerde Levanten ve gayrimüslimlerin bulunması da askerleri ve askeri öğrencileri etkilemiştir. 1913 yılında bölgeye elektrikli tramvay gelmesi ile gazinoların sayısı artmış ve eğlence hayatı hızlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile çehresi değiştirilmek istenen bölgede yapılan değişikliklere rağmen eğlence hayatı her zaman daha baskın olmuştur (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 60). Durumun değişmemesi sonucu bölgede bulunan kışlaların işlevleri değiştirilmiştir. Taksim bölgesinin daha devletleştirilmesi amacıyla Cadde-i Kebir(büyük cadde) ismi İstiklal Caddesi olarak değiştirilmiş, daha sonra Taksim Meydanı için "Cumhuriyet Abidesi" 8 Ağustos 1928'de TBMM Başkanı tarafından açılmıştır. Taksim Cumhuriyet Anıtı dikilmeden önce yapılan meydan düzenlenmesi esnasında Taksim Kışlası'nın güneyinde yer alan ahırlar ve malzeme depoları yıktırılmıştır. Bu anıt ile meydan birçok devlet töreninin icra edildiği bir yer olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 483).

Cezar, H.1218/M.1803-1804 tarihli (BOA.HH.14409) belgeden yola çıkarak kışlanın yapımına H.1218/M.1803-1804 yılında başladığını belirtmektedir. Kışlanın tamamlandığı tarihi 1806 ve mimarını da dönemin Baş mimarı İbrahim Kani Ağa olarak tanımlamıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 480).

Kışla askerler tarafından kullanılmaya başladıktan bir süre sonra 1807 yılında Kabakçı İsyanı sırasında isyancılar tarafından tahrip edilmiştir. Sultan II. Mahmut(1808-1839) devrinde birçok yeni kışla yapılmasının yanı sıra daha önce ahşap olarak yapılmış kışlalar da elden geçirilmiş ve kâgir olarak bir avlu etrafındaki mekânlar şeklinde yenilenmiştir. Sultan II. Mahmut(1808-1839) devrinde, H.1227/M.1811-12 yılında Baş mimar Hafız Mehmet Emin Ağa kışlayı yenilemiştir ve bu esnada eski planda bir takım değişiklikler yapılmıştır. 1811-1819 tarihleri arasında kışlada çeşitli dönemlerde çatı onarımı ve kurşunlarında yenileme yapılmıştır. 1818 tarihli bir belgeden kışlanın önceki formundan biraz daha büyütüldüğü anlaşılmıştır. BOA Cevdet askeri tasnifli 7070 ve 321 numaralı belgeler yapılan onarımla ilgilidir. Kışla 1827, 1833, 1837, 1841 ve 1849

yıllarında da çeşitli seviyelerde küçük çaplı tadilatlar geçirmiştir. Sultan Abdülaziz(1861-1876) devrinde yapılan tadilat sonucu kışla II. Mahmut (1808-1839) devrindeki görünümünden uzaklaşmış ve önemli ölçüde değişmiş olmasına karşın klasik plan şemasında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Pertusier'in 1817 tarihli albümündeki Preault gravürü II. Mahmut (1808-1839) devrine aittir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58) (Eyice, İslam Ansiklopedisi Cilt 5, 1979, s. 179) (Yıldırım, 2013, s. 45).

Kışla klasik plan şemasında iki katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının köşelerine, kule görünümü kazandırmak maksadıyla cepheden dışa doğru çıkıntı yapacak şekilde üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapıyı oluşturan katlar arasındaki ayırım silmelerle belirginleştirilmiştir. Yapıdaki pencereler sivri kemerli ve yuvarlak alınlıklı, dikdörtgen şeklinde ve üç adedinin bir bütün olduğu biçimdedir. Kışla cephesi üç bölümden oluşur ve bu bölümler yuvarlak kemerli galerilerle birbirine bağlanmıştır. Bu üç bölümden ortada bulunan bölümde çeşitli düzenlemeler yapılarak Hünkâr Kasrı oluşturulmuştur. Bu oluşturulan Hünkâr Kasrı iki katlı olmasına karşın ikinci kat yüksek tutularak köşelerdeki kulelerle aynı seviye yakalanmıştır. Tabanı mermerden yapılmış olan Hünkâr Kasrı balkonlu ve küçük kulelidir. Kışlada bulunan cami III. Selim'in annesi olan Mihrişah Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. BOA Dâhiliye iradeleri tasnifinde 7161 numaralı H.1263/M.1846-1847 tarihli belgeden kışla cami bulunduğu ve fırtınada zarar gören bu caminin yeniden inşa edildiği öğrenilmiştir. Kışla cami 1893 yılında bir kez daha tadilat geçirmiştir. Yıldırıma göre; kışlanın Valide Sultan tarafından yaptırılan camisi Padişah Vahdettin devrinde askeri masrafları karşılamak maksadıyla 23 Ağustos 1922 tarihinde 7.000 liraya Fransızlara ait bir şirkete satılmıştır (Yıldırım, 2013, s. 46). Cezar'a göre; kışla avlusunda bulunan cami/mescidin, avlunun stadyum gibi kullanılmaya başlanmasından önce yıkılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 482).Tarih-i Lutfi'den öğrenildiği kadarıyla Sultan Abdülaziz(1861-1876) devrine kadar çeşitli tarihlerde tadilat gören kışla M.1847-1848'de yanmıştır. Yangından sonra Sultan Abdülaziz(1861-1876) devrinde 1849-1862 yılları arasında tekrar inşa edilmiştir. Mir'at-ı İstanbul'da yer alan kitabede Sultan Abdülaziz(1861-1876) tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Yıldırım, 2013, s. 46) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58). Kışlanın yeniden inşasında Kalust Kalfa ve Hacı Dimitri Kalfa yükleniciliğinde,

dönemin ünlü mimarlarından Garabed, Serkis ve Agop Balyan'a başvurulmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 481). Tuğlacı'ya göre kışlanın 1218/1803-1804 yılında yapım görevi Kirkor Balyan verilmiş, Hacı Mıgırdiç Kalfa ikinci Kalfa ve Nişan Kalfa sıvacı olarak çalışmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 70).

1870 yılında yapılan düzenleme ile kışlanın etrafı yeşillendirilmiştir. Dönemin padişahı Abdülaziz tarafından en önem verilen kışla Beyoğlu Topçu Kışlası olmuştur. Sultan Abdülaziz(1861-1876) 1864 yılında yapmış olduğu Mısır seyahatinin ardından kışlada yemek yemiş ve kışlaya verdiği önemi göstermiştir. Sultan Abdülaziz(1861-1876) döneminde ordunun modernleştirilmesinde önemli görevlere merkezlik yapmış olan kışla daha sonraki dönemlerde bu özelliğini yitirmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 482).

Taksim Kışlası'nın inşası bitmesine müteakip kışlaya Dergâh-ı Ali Topçu Ocağı konuşlandırılmıştır. Taksim Kışlası'nda bulunan topçu askerlerinin eğitimleri için gerekli olan alan, kışladan Pangaltı'ya doğru uzanan yol boyunca var olan mezarlıkların Feriköy civarına kaldırılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu geniş alana talimhane meydanı denmiştir. Talimhane meydanının karşına zamanla kışlaya hizmet için gerekli görülen ek yapılar inşa edilmiştir. Bu meydanın eğimli olan topoğrafyası zamanla top arabaları için düzeltilmiş ve 1920 yılında işlevini kaybetmiş olmasından dolayı iskâna açılmıştır (Yıldırım, 2013, s. 47).

Kışla klasik ve geleneksel şema olan dikdörtgen bir orta avlu ve avluyu çevreleyen kanatlardan oluşmuştur. Kışla orta avluludur ve avlusunda cami yer almıştır. Kışla oryantalist süsleme öğelerine sahiptir. Edmondo de Amicis'e göre kışla Türk-Mağrip üslubundadır. Kışla kapıları sütunlara dayanmakta ve çıkıntı yapan galerileri arma ve arabesklerle süslü küçük pencerelere sahiptir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58). Kışla mimarisi karma üslubu temsil etmektedir ve Avrupai tarzı dönemine göre gayet olağandır. Kışla Fransız empire üslubu etkisi altında oluşan Tanzimat üslubu ürünüdür (Eyice, İslam Ansiklopedisi Cilt 5, 1979, s. 179). Kışla genel çizgileri ile ampir üsluptadır. Kışlanın köşelerinin avluya bakan kısımlarında ana yapıya sonradan eklenen çıktılar şeklinde, Selimiye Kışlası'ndan esinlenildiği düşünülen tuvaletler yapılmıştır.

Kışla yapısı köşelerdeki kule biçimli çıkıntılar haricinde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kule biçimli alanda yoğun bir süsleme varken kışlanın geri kalanı daha sadedir. Bu kışladan önce yapılan Selimiye, Kuleli ve Maçka Kışlalarında uygulanan kule örneklerinin oluşturduğu etkiyi köşelerde bir kat fazla yapılarak ve yoğun bezeme unsurlarıyla elde edilmeye çalışılmıştır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58)(Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274).

Kışla cephelerinin birbirine simetrik olmasından dolayı bir cephede hünkâr kasrı varken diğer cephelerde bu mekân yoğun bezemeli girişler şeklinde vurgulanmıştır. Giriş kısımları da soğan şeklindeki kubbeleri olan köşeler gibi kışla ana yapısından dışa doğru çıkıntı yapmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274). Kışlanın girişi dönemin diğer kışllarına göre çok gösterişlidir. (Eyice, İslam Ansiklopedisi Cilt 5, 1979, s. 179)

Köşe kuleleri iki katlı olmalarına karşın ikinci kat yüksek yapılmış ve üç katlı görünümü elde edilmiştir. Girişin yedi adet açıklığı bulunmakta ve ortada bulunan açıklık yatık biçimlidir. Kışla girişlerinde düz atkılı bir yapım sistemi uygulanmıştır. Giriş anıtsal taç kapı şeklindedir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 58).

1907 yılının Haziran ayında Osmanlı ordusu “Osmanlı Balonu” olarak isimlendirilen hava balonları ile çeşitli askeri deneysel uçuşlar gerçekleştirmek maksadıyla kışla avlusu içinde bulunan alana yerleştirmiştir. 12 Nisan’ı 13 Nisan 1909’a bağlayan gece(31 Mart 1325) Taksim Kışlası’ndaki Avcı taburu askerlerinin başlattığı ve 27 Nisan 1909’da II. Abdülhamit’in tahttan hal edilmesi ile sona eren 31 Mart Olaylarından sonra kışlaya bakış açısı değişmiştir. Kışla on gün süren 31 Mart Olaylarından sonra hem görmüş olduğu zarardan hem de oluşan bakış açısından ötürü askeri amaçlar dışında kullanılmıştır. İsyen sonrası kışla Enver Paşa’nın emriyle Top ateşine hedef teşkil etmiştir.

Kışla avlusu ve avluya bakan iç cephesi stadyum olarak kullanılmaya başlanmıştır. Uçarak Manş Denizini geçmeyi başaran Ünlü Fransız Havacısı Blériot 1910 yılının Ocak ayında kışlaya ait olan talimhane meydanında havalanma ve uçuş denemeleri gerçekleştirmiştir (Tuğlacı, 1993, s. 71). 1909-1914 yılları arasında taksim bölgesinde yer alan askeri birlikler subayların emir komutasında sabah sporunu kışla avlusunda ve

talimhane meydanında yapmışlardır. 1913'te satışa sunulan kışla 1914'te satılmış ve 1917 yılında artan askeri ihtiyaçlar doğrultusunda tekrar geri alınmıştır. Satıldığı dönemde kışla avlusu stadyum şeklinde düzenlenmiş ve tribünler eklenmiştir. Osmanlı devletinde tatil olan Cuma ve Pazar günleri kışla avlusunda oluşturulan eni 100 metre, boyu 150 metre olan stadyumda ve boş kalan talimhane meydanında atletizm, futbol, güreş, hentbol, rugby, beysbol, boks ve hokey müsabakaları ile motosiklet ve bisiklet yarışları yapılmıştır. Gösteri şeklinde icra edilen eskrim, aletli/aletsiz jimnastik ve halter sporları da burada halk ile buluşmuştur. Kışlada Balkan Atletizm Şampiyonası, Balkan Bisiklet Şampiyonası ve Bulgarlar ile binicilik yarışları icra edilmiştir. Bir dönem deve güreşleri, horoz dövüşleri ve köpek yarışları da kışlada yapılmıştır. İstanbul'a gelen sirkler geniş ve büyük çadırlarını talimhane meydanına kurmuş ve cambaz gösterileri gerçekleştirmiştir. Nadir bir şekilde olsa da İstanbul'da bulunan Rum hacılar kışlada konaklamıştır. İşgal yıllarında kışla Fransız ordusunun Senegalli askerlerden oluşturduğu birlikler tarafından kullanılmış ve "Makmahon(Mc Mahon)kışlası" olarak nitelendirilmiştir. İstanbul'un düşman işgalinden kurtulmasından sonra kışla avlusu stadyum niteliğine devam ederken; Kışlanın kanatlarının dış cepheleri gazino ve Amerikan marka otomobil tamirhaneleri doldurmuştur. İstanbul'da Taksim Kışlası'nın avlusunda bulunan stadyumda 1928 yılında yapılmaya başlanan Jimnastik Şenliklerinde İstanbul'daki okullar gösteriler yapmıştır. Selim Sırrı Tarcan öncülüğünde geleneksel hale getirilen jimnastik şenlikleri her yıl mayıs ayının üçüncü Cuma günü düzenlenmiştir. 1938 yılında 19 Mayıs günü yapılmış ve aynı yıl çıkarılan kanun ile Gençlik ve Spor Bayramı olarak düzenlenmiştir. 1940 yılında dönemin Belediye başkanı ve valisi Lütfi Kırdar döneminde şehir planlamacısı Henri Prost'un tavsiyesi üzerine gerçekleştirilen Taksim Meydanı düzenlemesi esnasında yıkılmıştır. Kışlanın yıkımına 1940 yılında başlanmış ve II. Dünya Savaşı yıllarında duran yıkım işlemi 1947 yılında tamamlanmıştır. Kışlanın yıkımına çatı sökülmesi ile başlanmış ve takip eden yıllarda duvarların yıkılması ile devam edilmiştir. Kışlanın yıkılmasına müteakip ortaya çıkan geniş alana önceleri "İnönü Gezisi" denmiş devam eden yıllarda "Taksim Gezisi" olarak adlandırılmıştır. Kışla yıkıldıktan sonra kışlanın kullanımda olan talimhane meydanı olarak nitelendirilen alan imara açılmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 274) (Yıldırım, 2013, s. 49) (Tutel, 2003, s. 63) (Tuğlacı, 1993, s. 76). Eldeki mevcut bilgiler kışlanın kitlesel biçimde incelemeye tabi tutulabilmesine müsaade etmektedir (Alioğlu, 2013, s. 5).

Türk milli takımı 26/27 Ekim 1923 tarihinde uluslararası düzeydeki ilk futbol müsabakası olan Romanya ile 2-2 berabere kaldığı maçı bu stadyum da oynamıştır (Tuğlacı, 1993, s. 75) (Tutel, 2003, s. 64).

Fotoğraf 7:
Taksim Topçu Kışlası*

Fotoğraf 8:
Taksim Topçu Kışlası Ön Cephe*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

1.4.3. Maltepe Kışlası (1827)

İstanbul ili, Bayrampaşa ilçesi, Orta mahalle, Tümen sokakta 11 pafta 3720 parselde yer alan kışla binasıdır. Kışla 03.07.1972/15663 tarih/sayılı Maliye Bakanlığı'nın yazısı ile İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne süresiz tahsis edilmiştir. Sahibi olarak Maliye hazinesi olan kâgir kışla 4 hektar 2984m²lik alan kaplamaktadır (Komisyon, Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivinde Yer Alan Bilgiler, 2015, s. 1)

Yapı Sultan II. Mahmut(1808-1839) döneminde H.1242-1243/M.1827-1828 yıllarında inşa edilmiştir. Yapı Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi'nin önerisi üzerine II. Mahmut'un emri ile askeri hastane amaçlı inşa edilmiştir. Mustafa Behçet hastanenin plan şemasını, planlamasını, kadrosunu ve kontrolünü doğrudan denetleyen kişi konumundadır. Yapımdan sonraki dönemde "Asakir-i Mansure Hastanesi"(zafer kazanmış askerler hastanesi) olarak anılmıştır. Kışla Osmanlı devletinin hassa mimarlarından Krikor Amira Balyan tarafından yapılmıştır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Maltepe Asker Hastanesi Dosyasından Alınan Bilgiler, 2015, s. 1) (Komisyon, Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivinde Yer Alan Bilgiler, 2015, s. 1).

Dört cepheli olan kışla dikdörtgen planlı ve orta avluludur. Ana girişin bulunduğu cephe tek katlı diğer cepheleri iki katlıdır. Kışla içerisinde bulunan mekânlar yüksek tavanlı ve geniştir. Mermerden yapılmış olan ana giriş kapısında Türk-rokoko tarzı hâkimdir. Ana giriş kapısının üst kısmında celi yazı ile yazılmış H.1243/M.1827-1828 tarihli ayette Haşim imzası vardır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 116). Ana giriş kapısının sağında ve solunda şair Keçecizade Mustafa İzzet Efendi'nin yazdığı manzum kitabe hattat Yesarizade Mustafa İzzet Efendi tarafından Ta'lik yazı ile yazılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 668).

Sultan II. Mahmut hastanenin bütün yeni imkâna sahip olmasını istemiş ve bu amaçla bir matbaanın da hastanede bulunmasını emretmiştir. II. Mahmut döneminde açılan matbaa Sultan Abdülmecid devrinde de faaliyetlerine devam etmiştir. Sultan Abdülmecid hastaneye büyük önem verdiği göstermek için H.10 Zilkade 1256/M.3 Ocak 1841 ile H.1263/M.1846-1847 yıllarında ziyarette bulunmuş, ziyaretleri esnasında hastalara ve hekimlere hediyeler dağıtmıştır. Bu ziyaretler sonrası hastanenin itibarı artmıştır. II. Abdülhamit devrinde tıptaki yeni tedavilerin uygulandığı en modern

hastane konumuna gelmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 116).

Bulunduğu mevkiden dolayı Maltepe Hastanesi olarak anılan hastane, civarında bulunan Davudpaşa ve Rami kışlalarındaki hasta askerler hizmet veriyordu. 1831 yılında İstanbul'da çıkan kolera salgınlarında hastane önemli bir tedavi merkezi olarak hizmet vermiştir. Hastane 1842 yılında Viyana'da bulunan Joseph-Askeri Tıp Akademisi tarzında yeniden düzenlenmiştir. 1853-56 yıllarında çıkan Kırım Savaşı sırasında Fransız askerleri bu hastanede tedavi edilmiştir. 1877-78 Osmanlı- Rus savaşında önemli bir merkez olmuş, hasta ve yaralılara bakılmış ve yatak sayısı 1000'e çıkartılmıştı. I. Dünya savaşı esnasında intan(bulaşıcı) hastalıkları hastanesi olarak kullanımı esnasında kapasitesinin 4-5 katına çıkan hasta kabul etmiştir. R.1332/M.1916 başhekimî Miralay Celal Bey hastanede tedavi etmeye çalıştığı hastalardan kapmış olduğu tifüsten vefat etmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 117). Hastane/kışla binası 1831, 1838, 1849, 1856 ve 1869 yıllarında onarım görmüştür (Tuğlacı, 1993, s. 668).

1922 yılında hastane lağvedilmiştir. Hastane işlevini yitirdikten sonraki dönemde 1941-1950 yılları arasında Maltepe Askeri Lisesi olarak hizmet veren kışla, Maltepe Askeri Lisesi'nin Kuleli Askeri Lisesi'nin içerisine taşınmasından sonra boşaltılmıştır. 1950-1970 yılları arasında kışla olarak 66'ncı Tümen Karargâhı, 1970-1980 yılları arasında 66'ncı Tümen Destek Kıtaları tarafından kullanılmıştır. 1980 yılında Milli Savunma Bakanlığı tarafından Emniyet Müdürlüğüne tahsis edilmiş ve 1983 yılında detaylı bakım ve onarımdan geçirilmiştir. 1986 yılından beri Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bir birimi olan Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır.

Kışla ana binasının batısında yer alan yapılar Emniyet Genel Müdürlüğü'ne devri esnasına kadar çeşitli amaçlarla kullanılmış daha sonraki dönemde atıl kalmıştır. Burada bulunan yapıların yapım amacının ahır ve at arabalığı olduğu tahmini yapılmıştır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Maltepe Asker Hastanesi Dosyasından Alınan Bilgiler, 2015, s. 1) (Komisyon, Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivinde Yer Alan Bilgiler, 2015, s. 1). Kışlanın ana giriş kapısından başlayan Maltepe Kışla Caddesi vardır.

Fotoğraf 9:
Maltepe Kışlası Ana Giriş Kapısı*

Fotoğraf 10:
Maltepe Kışlası Ana Giriş Kapısı*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 11:
Maltepe Kışlası*

Fotoğraf 12:
Maltepe Kışlası*

1.4.4. Kuleli Süvari Kışlası(1828)

Kışla, İstanbul ili, Üsküdar ilçesi, Çengelköy Mahallesi, 186 pafta, 911 ada, 5 parselde Boğaziçi'nin Anadolu sahilinde Çengelköy ile Vaniköy arasında yer almaktadır (Sayacı, 1994, s. 115).

Kuleli Kışlası'nın bulunduğu bölge Bizans devrinde Sophianai olarak adlandırılmıştır. Bölge bu ismi Bizans İmparatoru II.Iustinos(565-578) tarafından 568 yılında eşi Sophia için yaptırmış olduğu saray benzeri bir yapı ve rihtimdan almıştır. 6.yüzyıl sonunda bu saray benzeri yapı manastıra çevrilmiş ve sahil kısmına bir de fener yaptırılmıştır. Aynı bölgede XVIII. yüzyılda “Hagios Athanasius” adına bir ayazma yaptırılmış (Eyice, Bizans Döneminde Boğaziçi, 2007, s. 68). İstanbul'un fethedildiği dönem Kuleli

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Kışlası'nın bulunduğu bölge “papaz koruluğu” olarak anılmıştır. Koruluk alan içerisinde günümüzde Kandilli Rasathanesi'nin bulunduğu bölgede 6.yüzyılda manastıra çevrilmiş olan yapı varlığını korumuştur (Ünal , 1968, s. 12). Fetih sonrası bu koruluk alanda bulunan yapılara ve manastıra yeniçeriler yerleştirilmiştir (Büyükanıt, 1985, s. 8). II. Bayezid(1481-1512) ve Yavuz Sultan Selim(1512-1520) devrinden itibaren Kuleli Bahçesi bölgesine Bostancı askerleri yerleştirilmiştir (Ünal , 1968, s. 12). Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) devrinde bölgede ihtişamlı ahşap bir kasır ve III. Selim devrinde gösterişli bahçeler yaptırılmıştır (Çoruhlu, 1994, s. 117). Bölge ismini sahilde bulunan fenerden ya da 16.yüzyılda yaptırılmış olan kule benzeri yüksek bir yapıdan almış ve zamanla Kuleli veya Kuleli Bahçe olarak anılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 496). III. Ahmet(1703-1730) döneminde Kuleli Bahçesi padişah has arazisi olmuştur (Çoruhlu, 1994, s. 117). Kuleli Bahçesi ile bütünleşik alanda 19.yüzyıl başlarında “Kenan Efendi Çiftliği” yer almıştır. Çiftlik sahibi Kenan Efendi kendisine ait araziye ve arazide bulunan köşkü dönemin padişahı II. Mahmut’ a hediye etmiştir. II. Mahmut çiftlik içerisinde bulunan köşkün yerine İcadiye Kasrını yaptırmıştır (Büyükanıt, 1985, s. 8).

II. Mahmut devrinde H.1244/M.1828-1829 tarihinde Kuleli Bahçesi'nin yanında bulunan araziler Nikola ve Atanaş adlı iki Rum'dan satın alınmış ve yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediyye ordusunun Birinci Süvari Alayı için tek katlı ahşap bir kışla yaptırılmıştır (Büyükanıt, 1985, s. 8). Bu bina 1837 yılına kadar kışla olarak, 1837-42 yılları arasında İstanbul'da ortaya çıkan Kolera salgını esnasında Tahaffuzhane⁹ olarak kullanılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 179). Sultan Abdülmecid devrinde Karantina sonrası 1843 yılında bakım yapılmaya başlanan kışla 1844 yılında bakım esnasında çıkan yangınla tamamen yanmıştır (Büyükanıt, 1985, s. 7).

Sultan Abdülmecid devrinde H.1261/M.1845 yılında iki katlı yarı ahşap ve yarı kâgir kışlanın yeniden inşası tamamlanmıştır (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 225). II. Mahmut devrinde inşa edilen yapı ile Abdülmecid devrinde yapılan yapı aynı biçimde olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 493). Sultan Abdülmecid devrinde yanan kışlanın yerine kâgir olarak yeniden inşa edilen kışlanın mimarı Garabet Balyan olmuştur (Tuğlacı, 1993, s. 265). 1844 yılında kışla yakınlarında bulunan fener

⁹ Tahaffuzhane; karantina binası

yıkılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 103). 1845-47 yıllarında kışla etrafındaki su yolları tamir edilmiştir (Yenen, 1994, s. 116). 1847 yılında kışlada yapımı süren subay odaları ile Daire-i Hümayun tamamlanmıştır (Ünal, 1968, s. 13).

Kırım Savaşı(1853-1856) yıllarında müttefik askerlere tahsis edilen kışla, hastane olarak kullanılmıştır. Hastaneye dönüştürülen kışlada ölen müttefik askerler için kışlanın kuzey kesiminde bir mezarlık yaptırılmış ve İngiliz Mezarlığı olarak anılmıştır (Büyükanıt, 1985, s. 7).Müttefik askerler kışlayı terk etmelerinden bir hafta önce kışlada yangın çıkmıştır ve bu yangın ana yapısına zarar vermiştir. Bu yangını atlaman kışlanın, H.23 Şevval 1273/M.16 Haziran 1857 günü yaşanan yangında yarısına yakını yanmıştır. Bu yangın sonrası Sultan Abdülmecid devrinde kışlada yeniden onarım ve tamiratlar gerçekleştirilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 494) Kışla yakınlarında bulunan 1853 yılına kadar Osmanlı hanedanına ait Emlaklar arasında geçen İcadiye Kasrı Müttefik subaylara kalma yeri olarak tahsis edilmiştir. Savaş bitiminde ülkeyi terk etmeden önce Müttefik subaylar kaldıkları İcadiye Kasrı'nı yakmışlardır (Büyükanıt, 1985, s. 7).

1859 yılında Sultan Abdülmecid'i tahttan indirmek amacıyla Kafkasyalı Hüseyin Paşa tarafından hazırlanan ihtilal teşebbüsünün mahkemesi Serasker Rıza Paşa tarafından Kuleli Kışlası'nda görülmüştür ve bu olay tarihe Kuleli Vak'ası olarak geçmiştir (Büyükanıt, 1985, s. 11).

Sultan Abdülaziz(1861-1876) devrinde H.1279/M.1862-63 tarihinde kışla yeniden yaptırılmış ve 26 Cemazeyilahir 1280/ 8 Aralık 1863 günü kışlanın açılışı yapılmıştır. Kışlaya bu yapım esnasında iki kule eklenmiş ve bu kuleler daha sonra yıkılmıştır. Kışla'nın Boğaziçi cephesi üç, diğer cepheleri iki kat olarak inşa edilmiştir. Sultan Abdülaziz devrinde yaptırılan ve günümüze ulaşan kışla yapısı mimar Garabet Amira Balyan(1800-1866) tarafından inşa edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 495). Ana duvarları kâgir; iç bölmeleri, tavan ve tabanları ahşap inşa edilmiştir. Kışlanın deniz kıyısında muntazam bir rıhtım yer almıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 79).

Harbiye öğrencilerinin yetersiz olduğunu düşünen Mekteb-i Harbiye Nazırı Emin Paşa, Nisan 1845'te Reisi olduğu Meclis-i Muvakkat'ta harbiye eğitimini takip edecek

öğrencilerin yetişeceği bir okulun kurulmasını kararını almıştır. 1845 yılında Harbiye öğrencilerini 1 ay boyunca çeşitli sınavlardan geçirilmiş ve sınavlar neticesinde diğerlerinin gerisinde kalarak orta derece alan 204 öğrenci Mekteb-i Fünun-i İdadi'yi oluşturmuştur. Okulun açılışı 21 Eylül 1845 günü yapılmış ve eğitim süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. 1846 yılında okulun adı Dersaadet Askeri İdadisi olmuştur (Sayacı, 1994, s. 116). 1868 yılına kadar Mühendishane-i Berr-i Hümayun(Kara Mühendishanesi), Mühendishane-i Bahr-i Hümayun(Deniz Mühendishanesi), Mekteb-i Tıbbiye (Tıp Okulu) ve Mekteb-i Harbiye(Harp Okulu) kendilerine öğrenci yetiştiren ayrı ayrı İdadiler sahip olmuştur. 1868 yılında bu dört İdadi birleştirilerek “Umum Mekteb-i İdadi-i Şahane”/“Mekteb-i Şahane”(Askeri Lise) adını almıştır (Ünal , 1968). Sultan Abdülaziz devrinde 1863 yılındaki yenilemeden sonra süvari kışlası olarak kullanılan yapı H.1289/M.1872-1873 yılında Mekteb-i Şahane'nin(Askeri Lise) taşınması ile eğitim kurumuna dönüşmüştür (Büyükanıt, 1985, s. 9).

1872-1877 yılları arasında Mekteb-i Şahane olarak kullanılan kışla, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı yıllarında hastane olarak kullanılmıştır.1879 yılında tekrar eğitim kurumu olarak hizmet vermiştir. 1901 yılına kadar bir arada devam eden Tıbbiye ve Harbiye İdadileri, 1901 yılında Tıbbiye idadisinin Haydarpaşa'ya taşınması ile ayrılmıştır. 1901 yılından sonra Kuleli Kışlası'nda sadece Harbiye İdadisi yer almıştır. 1901-1912 yılları arasında kışla eğitim kurumu olarak kullanılmıştır. Balkan Savaşı döneminde 1912 yılında bir yıl süre ile Kuleli Kışlası hastane olarak kullanılmıştır. 1913 yılında kışla tekrar okul olarak kullanılmaya başlanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 496).

1913-1920 yılları arasında kışla eğitim kurumu olarak kullanılmıştır. Mondros Antlaşması sonucunda 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul İtilaf devletlerince işgal edilmiş ve Kuleli Kışlası İngilizler tarafından Ermenilere tahsis edilmiştir. Kışla 1923 yılına kadar Ermeni Eytam Mektebi (Ermeni Yetimler Mektebi) olarak kullanılmıştır. 6 Ekim 1923 tarihinden itibaren Mekteb-i Şahane/ Kuleli Askeri İdadisi, Kuleli Kışlası'na dönmüştür (Büyükanıt, 1985, s. 11).

Tevhid-i Tedrisat kanunu sonucunda 1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlanan İdadi, 1925 yılında Kuleli Askeri Lisesi adını alarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlanmıştır. Kışla, II. Dünya savaşı yıllarında Askeri Lise tarafından boşaltılmış ve 1941 yılında Askeri Lise Konya'ya taşınmıştır. Kuleli Kışlası II. Dünya Savaşı

esnasında 1000 yataklı I. Ordu Cerrahi Hastanesi adını almıştır. Hastane 1940 yılında kadro kuruluşuna geçmiş, kayıtlarda 102 numaralı hastane olarak yer almış ve 1941 yılında göreve başlamıştır. Kışla bu dönemde cerrahiden çok iç hastalıklar ve cilt hastalıkları merkezi gibi kullanılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 180). Kışla aynı dönem Boğaz Nakliyat Komutanlığı olarak da kullanılmıştır. 19 Ağustos 1947 yılında Askeri Lise, Kuleli Kışlasına geri dönmüş ve bir daha kışladan taşınmamıştır. 1950 yılında Maltepe Askeri Lisesi de Kuleli Kışlası'na taşınmıştır (Büyükanıt, 1985, s. 11).

Kışla sınırları içinde yer alan ve yukarı bina olarak bilinen yapı 1961 yılında yıkılarak yeniden yapılmıştır. 1965 yılında başlayan bakım ve onarım faaliyetleri esnasında kışlanın ahşap kısımları betonarme olarak değiştirilmiş, taşıyıcı sistemler kuvvetlendirilmiş ve daha önceki dönemlerde yıkılmış olan kuleler aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Kuleler beş katlı olarak yapılmış ve beşinci katı demir korkuluklarla çevrilerek balkon tarzında düzenlenmiştir. Bakım ve onarım faaliyeti 1969 yılına kadar devam etmiştir. 1969 yılından itibaren ihtiyaç doğrultusunda kışlaya ek binalar yapılmıştır; Atletizm Sahası 1971 yılında, Hazırlık Sınıfı binası 30 Ocak 1979 'da ve Nizamiye yanındaki Spor Salonu(Fazlı Günaltay) 24 Kasım 1979 bitirilerek teslim edilmiştir (Büyükanıt, 1985, s. 13).

Kışla düzgün kesme taştan yığma kâgır olarak orta avlulu ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. İki yanında beş katlı kuleler bulunan Boğaziçi cephesinin merkezinde bulunan Şeref Kapısı'na iki yanda simetrik olarak yapılmış çift kollu anıtsal merdiven ile ulaşılır. Bulunduğu cephede renk ve dokusuyla göz alıcı Şeref Kapısı dikkat çekici bir biçimde yapılmıştır. Şeref Kapısı on iki sütun ve üçgen alınlıkla vurgulanmıştır. Şeref Kapısı üzerinde Sultan Abdülaziz tuğrası ve Abdülfettah Efendi tarafından yazılmış kitabe konulmuştur. Şeref Kapısı'nın üst kısmında Hünkâr Kasrı yer almıştır (Yenen, 1994, s. 116). Kışlanın güney cephesinde bulunan tören kapısı da dikkat çekici nitelikte yapılmıştır. Güney cephedeki giriş Sultan Abdülmecid'in H.1269/M1852-1853 tarihli tuğra madalyonu üçgen bir alınlıkla vurgulanmıştır. Kışla ana binası Boğaziçi cephesinin orta aksına göre simetrik olarak 45.000m²lik bir alan üzerine inşa edilmiştir. İki ana kat ve bir bodrum katından oluşan kışlanın zemin ve birinci katı avlu tarafında koridor ve dış kısımlarda mekânlar olacak şekilde yapılmıştır. Bodrum katında bulunan mekânların genişlik ve yükseklikleri arazi eğimine göre değişiklik gösterecek şekilde

uygulanmıştır (Sayacı, 1994, s. 117). Ana kışla binası 18.769m²lik alan kaplamaktadır (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 396).

Sultan II. Mahmut Kuleli Kışlası'nın yakınında, III. Ahmet (1703-1730) devrinde H.1133/M.1720 yılında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın damadı Kaymak Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan leb-i derya mescidi elden geçirtmiş minare, minber ve mahfil ekleterek cami haline getirtmiştir. Kitabesi Şair Pertev Paşa tarafından yazılmıştır. Padişah kışla ziyaretlerinde namazı bu camide kılmış ve bazı günler İcadiye kasrında kalmıştır. Kitabesi H.1253/M.1837-1838 tarihli olan dikdörtgen planlı fevkani cami bir merkezi kubbe ve dört küçük kenar kubbesi olacak şekilde elden geçilmiştir. Minaresi düzgün kesme taştan olan caminin sonradan eklenen Hünkâr Mahfili ahşap olarak yapılmıştır (Çelebi, 1994, s. 117).

Hamam: 1845-47 yılları arasında suyollarının ile birlikte kışla hamamı inşa edilmiştir (Yenen, 1994, s. 117). Kâgir olarak Sultan Abdülmecid devrinde 12x15 metre boyutlarında inşa edilen hamam 180m²lik alan kaplamaktadır. Hamamın mimarı bilinmemektedir. 1849,1851 ve 1999 yıllarında bakım ve onarım gören kesme taştan yığma kâgir olarak inşa edilen tek kubbeli hamam; ılıklik, sıcaklik ve külhan bölümlerden oluşmaktadır. Göbek taşı olan bölümün üzeri kurşun kaplama kubbe ile örtülü; diğer bölümlerin üzeri eğimli çatı ile örtülüdür (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 391). 1998 yılına hamam işlevini sürdüren yapı, 1999 yılında geçirdiği bakım ve onarım sonrasında kışla kantini olarak kullanılmaktadır.

Maltepe binası: Karantina binasının yeterli gelmemesi üzerine Sultan Abdülmecid devrinde 1843-1845 yıllarında hastane amaçlı inşa edilen yapının mimarı Serasker Rıza Paşa'dır. Bodrum, zemin ve birinci kattan oluşan 969m²lik alan kaplayan kâgir yapı dikdörtgen planlı ve kırma çatılıdır. Bina ortasında bir koridor ve koridora açılan mekânlardan oluşmaktadır. Yapının girişi doğu ve batıda bulunan kapılardan sağlanmaktadır. 1950 yılında binaya Maltepe Askeri Lisesi taşınmış olmasında dolayı Maltepe binası olarak bilinmektedir (Büyükanıt, 1985, s. 11).

Revir binası: Sultan II. Abdülhamit devrinde 1893 yılında hastane olarak inşasına başlanmış olan yapı ve Nisan 1894'te tamamlanmıştır. 500 m²lik alan üzerine kâgir olarak inşa edilen hastane binasının mimarı bilinmemektedir. Orta koridor ve koridorun iki yanındaki mekânlar şeklinde planlanan yapı, bodrum üzerine 3 inşa edilmiştir

(Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 399). Kışla için Hastane olarak inşa edilen yapı 1947 yılında 30 yataklı okul revirine dönüştürülmüştür. Kat döşemleri ve merdivenleri 1965-69 yılları arasında betonarme olarak yenilenmiş ve giriş kapısı üzerine balkon yapılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 103).

Manej¹⁰: Kışla içerisinde Sultan Abdülmecid devrinde H.1261/M.1845 yılında 1220m²lik alan üzerine Serasker Hasan Rıza Paşa'nın mimarlığında dikdörtgen şeklinde ve 24x51 metre boyutunda manej amaçlı kullanılmak üzere inşa edilmiştir. 1869 ve 1976 onarım gören kâgir yapı, spor salonu olarak biçimlendirilmiştir. Manejin doğu kısmına betonarme biçimde inşa edilen bölümde soyunma odaları ile egzersiz salonları bulunmaktadır. Yapının üçgen alınlığında Sultan Abdülmecid devrine ait kitabeler bulunmaktadır (Komisyon, Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar, 2001, s. 401).

Ek yapı: Deniz cephesinde 1909 yılında kışla ana binasına bitişik olarak Vaniköy tarafına, bodrum üzerine iki katlı ek bir bina inşa edilmiştir. Yapının iç mekân ve tavanlarında gösterişli bitkisel desenli kalem işi bezemeler yapılmıştır (Yenen, 1994, s. 117).

Kuleli Kışlası 14.12.1974 tarih ve 8172 sayılı karar ile, Manej yapısı 12.09.1975 tarih ve 8610 sayılı karar ile, Maltepe binası ve revir binası 15.01.1990 tarih ve 2006 sayılı karar ile II. Grup korunması gereken kültür varlığı olarak tescillenmiştir. 26.03.1990 tarih ve 2232 sayılı kararı ile Kuleli Askeri Lisesi bir bütün olarak I. Grup korunması gereken Kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Kuleli Askeri Lisesi yapıları halen Maliye Hazinesi mülkiyetindedir. 20.yüzyılın başında ısıtma tesisatının yenilendiği dönemde kışla yapısının köşesine tuğladan bir baca eklenmiştir. 1970 yılında kışla ile deniz arasında bulunan tali yol genişletilerek sahil yolu yapılmış ve böylece kışlanın deniz ile bağlantısı kesilmiştir. 1990 yılında yapımına başlanan ve 1991 yılında bitirilen ısı merkezi ve çok yüksek bacası atletizm pistinin doğusunda yer almaktadır.

¹⁰ Manej: At eğitimi yapılan yer

Fotoğraf 13:
Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi *

Fotoğraf 14:
Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi *

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 151:
Kuleli Süvari Kışlası*

Fotoğraf 16:
Kuleli Süvari Kışlası Boğazda Yüzme Yarışması*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 17:
Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi*

Fotoğraf 18:
Kuleli Süvari Kışlası Deniz Cephesi *

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

1.4.5. Rami Kışlası (1828/29)

Kışla İstanbul ili, Eyüp ilçesi, Rami yeni mahallesi, 268 ada 9-17 parselde yer almakta ve mülkiyeti Eyüp Belediyesi'ne aittir. Kışla binasının ve kışlaya ait diğer yapıların kapladığı alan kayıtlarda 221.000 m² olarak geçmektedir. Kışlanın bulunduğu yer günümüzde Rami Kışla Caddesi olarak, kışlaya ait talimhanenin bulunduğu alan ise Talimhane Caddesi olarak isimlendirilmiştir.

Anıtlar kurulunda kışla ile alakalı dosyada bulunan belgelerden ve yapılan incelemelerden; bölge ismini Sultan II. Mustafa'nın (1695-1703) Sadrazamlarından Rami Mehmet Paşa'nın yaptırmış olduğu çiftlikten aldığı anlaşılmaktadır. Kışlanın ilk inşa tarihi olarak 1707 yılı tespit edildiği ve bu ilk yapının 1761 yılındaki depremde yıkıldığı bilgisi mevcuttur. Çiftlik yapılmasına müteakip çiftlik yakınlarına askerlerin barınması için kışla benzeri bir takım yapılar inşa edilmeye 1703 yılında başlanmıştır. Yapıların inşası 1707 yılında tamamen bitirilememiş olmasından dolayı asker yerleştirilmemiştir. III. Ahmet (1703-1730) döneminde yapıların inşası ile ilgili bir gelişme olmamıştır. Yapılar I. Mahmut (1730-1754) döneminde av köşkü olarak kullanılmıştır. Bu tamamlanamayan yapılar 1761 yılında yaşanan deprem ile tamamen yıkılmıştır. Bilgilerin kaynağı olarak vasıf tarihi, bulak nüshası 61, sahife 164'ten alındığı yazmaktadır.

Arşiv kayıtlarında "Rami Çiftliği Kışlası" olarak geçen kışlanın ilk yapımı III. Mustafa(1757-1774) dönemindedir ve II. Mahmut (1808-1839) döneminde yenileme, geliştirme ve genişletme yapılmıştır. 1826 yılında Yeniçeri ocağının kaldırılması ile modern bir orduya gerek duyulmuştur. Bu amaçla kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye askerleri için sur dışında Rami Çiftliği Kışlası inşasına başlanmıştır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 60). Tarihçi Lütfü Efendiye göre H.1241/M.1825-1826 yıllarında Rami Kışlası'na emin atanması ile yapımına başlanmıştır. Rami çiftliği bölgesine yeni bir kışla yapılmasına karar verilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 476). II. Mahmut (1808-1839) döneminde H.1244/M.1828-1829 yılında yenilenerek Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin kullanımına tahsis edilmiştir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 306). H.1242/M.1826-1827 tarihli Hatt-ı Hümayundan(no:29296) Rami Kışlası yakınlarında yapılacak hastaneden bahsedilmesinden kışlanın bu tarihte var olduğu anlaşılmaktadır. Kışlanın ikinci olarak aynı bölgede inşasına Vaka-i Hayriye'nin

ardından başlandığı ve ek yapılar dahil olmak üzere inşa faaliyetinin 1829 yılında tamamlandığı belirtilmektedir.

1826-1828 tarihleri arasında Krikor Balyan tarafından Rami Kışlası inşa edilmiştir. Kışla, orta avlulu ve dört köşeli ana plan şeması ile neoklasik üsluba uygun olarak inşa edilmiştir. BOA'da bulunan belgelerden kışla camisinin kitabesini Keçecizade İzzet Molla yazmış, caminin eminliği Mehmet Ağa yapmış ve banisinin II. Mahmut olduğu öğrenilmektedir. II. Mahmut kışla camisini hayrat amaçlı yaptırmıştır (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 306).

Rami Kışlası İstanbul surlarının dışında ordunun modernleşmesi esnasında askeri mimariye uygun Avrupai tarzda yapılmıştır. Abdülhak Molla'ya göre kışla Rami çiftliğinin yerine H.1244/M.1828-1829'da inşa edilmiştir. İç avlu etrafında düzenlenen mekânlarıyla kâgir olarak inşa edilen kışla, askeri amaçla kullanıldığı son döneme kadar ufak tefek değişikliklerle varlığını sürdürmüştür (Eyice, İslam Ansiklopedisi Cilt 5, 1984, s. 179).

Neoklasik tarzda olan kışla binası yığma kâgir olacak şekilde yapılmıştır. Kışla inşa edildikten sonra ihtiyaçlar doğrultusunda kışla avlusuna birbirinden işlev ve düzen olarak bağımsız yapılar inşa edilmiş olmasına karşın bu yapılar erken dönemlerde kaldırılmıştır. Kışlanın ana giriş kapısının etrafında mermer panolar yapılmıştır. II. Mahmut dönemine ait olan mermer panolardan birinin ortasında II. Mahmut tuğralı içinde ay yıldız olan yuvarlak bir madalyon yer almıştır. Kışla yapıldığı dönemin yapıları göz önünde bulundurulduğunda İstanbul'daki kışlalar arasında kapladığı alan itibari ile en büyük kışlalardan birisidir. Kullanımında bulunan talimhane alanı da dâhil olmak üzere 7,5 hektar kaplamaktadır.

Bir tane esas olmak üzere her cephesinde giriş kapıları vardır. 8 metre civarında bir yüksekliğe sahip olan köşe yapıları ana yapıdan bir kat daha yüksek tutulmuştur. Kışla ana binası tek katlıdır. Taş duvarlarının kalınlığı 1 metre civarındadır. 1829,1838, 1847,1849, 1851,1892 yılında çeşitli seviyelerde onarım görmüş olan kışlaya, bu onarımlar esnasında bir hamam daha eklenerek hamam sayısı ikiye ulaşmıştır.

Rami Kışlası'nda yapılan tadilat için H.22 Rebiüevvel 1270'te(M. 23 Aralık 1853) ödenek tahsis edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 511). Kışla, Abdülmecid (1839-1861) döneminde 1853-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı

esnasında Seraskerlik(Başkomutanlık) karargâhı olarak kullanılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 53).

Kışla, İstanbul'un işgal yıllarında Fransız askerleri tarafından kullanılmış ve Hünkâr Kasrı, hamam, mutfak, ahır, çamaşırlık ve cephanelik bölümleri tamamen tahrip edilmiştir. Kışlanın askeri birlikler kullanımında olduğu dönemde varlığı bilenen kuzey cephedeki mermer kapının bir dönem sonra olmadığı ve yerine betonarme kemer inşa edildiği belgelenmiştir.

Cumhuriyet döneminde Rami Kışlası 1. Ordu Komutanlığı emrine verilmiş, 1971 yılına kadar çeşitli seviyelerdeki askeri birliklerce kullanılmıştır. Kışla, askeri birliklerin kullanımı esnasında günün imkânları ve ihtiyaçları doğrultusunda devamlı bakım ve onarıma tabi tutulmuştur. Kışla binasının 1971 yılı itibari ile askerlerin ihtiyacına cevap verememesinden ve etrafındaki yoğun şehirleşmeden dolayı silahlı kuvvetlerce kullanımına son verilmiştir. 1971 yılından sonra kışla avlusu amatör amaçlı spor etkinliklere ev sahipliği yapmıştır.

Kışla gayrimenkul eski eserler ve anıtlar yüksek kurulu başkanlığınca 15.09.1973 tarihli incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme sonucunda; kışla yapısındaki pencereleri genişletilmesi cephelere zarar vermiş olmasına karşın kışlaya yeni fonksiyonlar verilebileceği öngörülmüş, teklif ve projelerin gönderilmesi halinde tekrar görüşülebileceği belirtilmiştir. 14.11.1975 tarihinde yapılan incelemede kışlanın talim alanının otomobil imtihan sahası ve sürüş talim yeri olarak kullanılabileceğine lakin kışla binasının gerekli ihtiyaca cevap vermesi için tadilat yapılması gerektiği ve tadilat yapılmadan kullanılmasının sakıncaları belirtilmiştir. 18.11.1978 tarihinde yapılan incelemelerde; kışlanın kuzey cephesinde zeminin yosun ve mantar kaplandığı, duvarların çatladığı ve ufalanmaya başladığı, kışla çatısında yaşayan güvercinlerin dışkılarının çatıyı tahrip ettiği, kışla binası yakınından ağır kamyon ve tırların sık kullandığı bir yol geçmesi yapıyı sarsmakta ve ufak çaplı çözülmelere sebebiyet verdiği tespit edilmiştir.

1980 yılında yapılan protokol ile Genelkurmay Başkanlığı'ndan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. 1985 yılında Büyükşehir Belediyesi ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı arasında yapılan protokol sonucunda kuru gıda toptancılarına depo olarak tahsis edilmiştir. 1985'te yapılan protokol neticesinde 1986 yılında çatılar ve bölme

duvarları değiştirilmiştir. Kışla, Eyüp Belediyesi'nin 10 Aralık 1990/877 sayılı yazısına göre 1986 yılında Eyüp Belediyesi'nce satın alınmıştır. Kışlanın mülkiyet hakkı Eyüp Belediyesi'ne aittir. 17 ağustos 1994 tarihli Cumhuriyet Gazetesi mimarlar odasına dayandırdığı haberinde Rami Kışlası'nda, kışlanın yapısal bütünlüğüne zarar verecek şekilde yıkım ve inşaa faaliyetleri yapıldığı belirtilmiştir.

11.08.2008 tarihli Eyüp Belediye Meclisi kararı ve Belediye Başkanı onayı ile kışla 10 yıllık süre ile İ.B.B.'ye restitüsyon ve restorasyonun yapılabilmesi şartı ile tahsis edilmiştir. 09.02.2012 tarihinde Eyüp belediye meclisi kararı ve belediye başkanı onayı kışla İ.B.B.'ye 25 yıl süre ile kütüphane ve kültürel amaçlı kullanılmak üzere tahsis edilmiştir. 07.11.2013 tarihinde durum anıtlar genel müdürlüğünce uygun bulunmuştur.

Kışla ile bir bütün olarak düşünölen camide kışla ile birlikte birçok kez tadilat görmüştür. 1850 yılında şiddetli fırtına sonucu hasar gören cami tek başına onarımdan geçirilmiştir. Kışlanın camisi 1906 yılında kapsamlı bir onarım görmüştür. Kışla cami ise Rami Kışla Camisi ismiyle varlığını korumaktadır (Tuğlacı, 1993, s. 53).

Fotoğraf 19:

Rami Kışlası Ana Girişi Kapısı*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 20:

Rami Kışlası Cepheleri*

Fotoğraf 21:

Rami Kışlası Cephesi*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 22:

Rami Kışlası Cephesi*

1.4.6. Davutpaşa Kışlası(1831/32)

İstanbul ili, Esenler ilçesi 11 pafta 1444 parselde yer alan kışladır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015). Kışla yapıldığı dönem İstanbul şehir surları dışında kalan bir alanda inşa edilmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 60). Davutpaşa Kışlası çırpıcı ve haznedar derelerinin arasında kalan geniş alanın doğusundadır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 1).

Bölge ismini Fatih Sultan Mehmet(1451-1481) döneminde Beylerbeyi, II. Bayezid(1481-1512) döneminde 1482-1497 yılları arasında Sadrazam olan Enderun'da yetişmiş Arnavut kökenli Koca ve Derviş lakaplı Davut Paşa'dan almıştır. Davut Paşa kışlanın bulunduğu bölgeye kendi adına 1483 yılında bir köşk ve 1485 yılında cami yaptırmıştır. Davut Paşa 1499 yılında vefat etmiş ve kendi yaptırdığı caminin yanında bulunan türbesinde toprağa verilmiştir. Kışlanın yapıldığı yer 15.yüzyıldan itibaren kaynaklarda “Davutpaşa Sahrası”, “Davutpaşa Çiftliği” “Davutpaşa Çayırı” ve “Davutpaşa Bahçesi” olarak bilinmektedir. Sultan III. Mehmet ile I. Ahmet'in bu bölgeye gelerek ok talimi yaptığı, kendi adlarına menzil taşları diktirdikleri, av

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

yaptıkları ve av yorgunluklarını atmak için kaldıkları bilinmektedir. III. Selim'in bölgede erit oyunları düzenlediği bilinmektedir (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 1).

İstanbul'un fethinden sonra yönünü batıya çeviren Osmanlı ordusunun sefer hazırlıkları bu bölgede yapılmış ve buradan sefere çıkmıştır. Eğer ordu padişah komutasında sefere çıkıyorsa Sultan burada ordusunun başına geçmiştir. Şayet padişah ordunun başında sefere çıkmıyorsa sancağını Serdar-ı Ekrem'e burada teslim ederek uğurlamış ve seferden dönen ordusunu yine burada karşılayarak sancağını teslim almıştır. Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra bölgeye II. Mahmut'un emri ile modern bir kışla yapılmıştır. Kışla binası Rumeli'ye doğru sefere çıkan ordunun ilk ordugâhı olma özelliğini bu dönemde de korumuştur (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 2) (Tuğlacı, 1993, s. 41).

Modern bir ordu kurmak isteyen Sultan II. Mahmut kışla yapımına öncelik vermiştir. II. Mahmut (1808-1839) döneminde Vak'a-i Hayriden hemen sonra 1826-1827 yıllarında Asakir-i Mansure-i Muhammediye birlikleri için kışla yapımına başlanmış ve 1831-1832 yıllarında yapımını tamamlanmıştır¹¹. Kışla ait ilk bölümler H.29 Şaban 1242/M.28 Mart 1827 tamamlanmıştır. 1243/1827 tarihli Baş Muhasebe kalemi defterinde kışla için yapılan masraflar yazmaktadır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 2).

Ana girişin yanında bulunan kitabesi İzzet Molla tarafından mücevher tarihli(ebcded hesaplı) yazılmıştır. Kışlanın bina eminliğine 1826 tarihli Hatt-ı hümayuna göre eski sadrazam Abdullah Paşa'nın hazinedarı Kapıcıbaşı Mirahur-ı Sani Mehmet Ağa atanmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 675). Kışlanın mimarı dönemin hassa baş mimarı olan Abdülhalim Efendi'nin ve hassa mimarı Elhac Mehmet Ağa'nın adı geçmektedir. Yapının Ser Mimar-ı Hassa Mahmut Ağa'dır, 1829 yılında on ay bu görevde kalmış ve görevi devraldığı Abdülhalim Efendi'ye devretmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 476). Bina eminliği görevinde bulunan Kapıcı Başı Mehmet Ağa'nın kışla yapımındaki büyük gayretleri dönemin koşullarına göre kışlanın inşasını hızlandırmıştır (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14). Kışla ana girişinin iç kısmında sağda ve solda iki mermer levhada 1242 yılında Ayıntablı Ayni tarafından

¹¹ BOA, HH. 29149;1249/1831-1832

yazılmış manzumeler bulunmaktadır. Kışlanın yapıldığı dönemde yakında bulunan cami ve suyolları Ebniye-i Hassa müdürlüğü tarafından tamir edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 492). Kışla yakınlarında bulduğu bilinen lakin günümüze ulaşmayan caminin celi sülüs hatlı kitabesi Şeyh Hamdullah Efendi tarafından yazılmıştır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 2).

Kışla 1830, 1831, 1838-1839, 1843, 1844, 1845, 1849 ve 1892 yıllarında kapsamlı bakım onarım geçirmiştir. 1843,1844 ve 1845 yıllarındaki onarımlar esnasında kışla ana binası yakınına et deposu, ambar, iki ahır ve birkaç depo inşa edilmiştir (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 2). 1849 yılında kışla alanı içerisinde bir su kaynağı daha keşfedilmiş ve çeşme haline getirilmiştir (Tuğlacı, 1993, s. 41). 1890-1891 yıllarında hazırlanan tesisat ile kışla hava gazı ile aydınlatılmaya başlanmıştır (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14).

II. Abdülhamit döneminde kışla topçu ve süvari birliklerine tahsis edilmiştir. Kışlanın etrafında bulunan geniş ve düz alanlar topçu ve süvari birliklerince eğitim alanı olarak kullanılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 42).

Kışla ana yapısının haricinde sarnıç, çeşme, cami, hamam, hünkâr kasrı, ahırlar, ambar ve ek yapılar yapılmıştır. Kışla inşaatı 6516 kese yani 3.250.000 kuruş harcanmıştır. Kışla yapımı devam ederken para sıkıntısı yaşanmıştır. II. Mahmut şahsi malvarlığından destekte bulunmuş ve kışla inşası böylece bitirilmiştir (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 3) (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14). Kışla binası geleneksel orta avlulu ve dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. Sade görünümlü ve simetrik planlı olan kışla iki katlıdır. Kışlada herhangi bir süsleme ögesi kullanılmamıştır. Kışlanın kanatlarının avlu tarafında koridor, dış cepheye bakan tarafında mekânlar yer almıştır. Dikdörtgen planlı olarak yapılan kışlanın zamanla bir cephesi yıkılmıştır. Ana giriş kapısı bulunduğu cepheye bir hareketlilik kazandırmıştır. Kışla neoklasik biçimde inşa edilmiştir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3, 1994, s. 11,12). Kışlada köşeler ve ana cephede padişah için yapılan bölüm vurgulanmıştır. Köşelerde kule benzeri vurgulama yapılmaya çalışılmıştır. Kışlanın çatısı kiremit ile örtülüdür. Kışla arazi eğiminde dolayı 2 ve 3 katlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuzey ve batı kanadı bodrum

katı ile 3 katlı olmaktadır. Kışlada bütün cephelerde ortak olan iki kat mevcuttur ve bu katlar koridorlar ile birbirlerine bağlanmaktadır. Bu iki katı kapsayan koridorların uzunluğu 800-850 metre civarındadır. Kışlanın batı kanadında sonradan eklenen bir hamam bulunmaktadır.

Kışla doğu cephesinde hünkâr kasrının ve ana girişin tam karşısında 1262/1845-46 tarihli ve Sultan Abdülmecid tarafından yaptırıldığı anlaşılan dikdörtgen şekilli bir çeşme vardır. Bu çeşme 1980-90'lı yıllarda kışla üniversiteye devredilmeden önce bu noktaya taşınmış olduğu ifade edilmiştir. Çeşmenin aynasında ay yıldız, ta'lik kitabe ve Sultan Abdülmecid'in tuğrası yer alır. Kışla ana girişi doğu cephesindedir ve bu cephede 2 giriş kapısı daha bulunmaktadır. Ana girişin üzerinde Hünkâr Dairesi bulunmaktadır. Ana giriş kapısı Bab-ı Kebir olarak anılmaktadır. Kışlanın özgün ana girişi kapısı mermerden yapılmıştır. Yapının cepheleri doğu cephesinde bulunan ana girişe göre simetrik olarak yapılmıştır. Doğü cephesinde bulunan mekânlar, kapılar, pencereler, helalar, merdivenler ile bunların büyüklükleri aynı düzeydedir ve ana girişe göre simetrik olarak yerleştirilmiştir. Bu düzen kuzey ve güney cephelerde de tekrarlanmıştır. Kışlanın toplam yedi adet giriş kapısı vardır. Ana giriş Hünkâr Dairesinin altında bulunmaktadır. Hünkâr Kasrı altı tam ve dört yarım sütun üzerine oturtulmuştur. Yapım maliye 81.600 kuruştur. Hünkâr dairesi günümüzde kütüphane salonu olarak kullanılmaktadır (Komisyon, Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 3). Kışla neoklasik üslup ile yapılmıştır. Kışlanın sahip olduğu alan içerisinde yollar ve su kanalları yapılmıştır. Kışla ana binasının sağlam olması amacıyla duvarların içine İzmit çubuğundan gizli hatıllar ile kule bölgelerine de çelik miller yerleştirilmiştir (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14).

Kışla ile ilgili belgelerde kıble canibi(güneydoğu), zahır canibi(arka tarafı), Rami canibi(kuzeydoğu) ve Hazinedar canibi(güneybatı) olarak isimlendirilmiştir. Doğü cephesi ile kuzey cephesinin kesiştiğı yerde bulunan kuleye Kule-i Evvel, kuzey cephesinin batı cephesi ile kesiştiğı kuleye Kule-i Sani, diğör kulelere ise Kule-i Salis ve Kule-i Rabi denmiştir. Kuzey ve güney cephelerdeki kapılar daha sonraki dönemlerde görülen lüzum üzerine açılmıştır. Kışla ana binası 189x365 metre boyutlarındadır. Yapıyı oluşturan kanatların genişliğı 16,5 metredir. Kışlanın 61.390 metrekare alan kaplayan kışla ana binasında 204 oda ve salon bulunmaktadır. 1986

yılında yapılan ölçümler sonucunda kışlaya ait olan ve çitle çevrilmiş olan bütün alan 2.016.000m² ölçülmüştür. Kışla avlusu 165x325 metre boyutlarındadır. Kışla ana yapısının ilk yapıldığında var olan batı kanadı zamanla ortadan kalkmıştır. Kışlanın köşelerinde kule benzeri yapılar vardır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015) (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14). Kışlanın duvar kalınlığı 80cm civarındadır. Kışla ana binası 17.510 metrekarelik alan kaplamaktadır (Tuğlacı, 1993, s. 43).

Sultan II. Abdülhamit tarafından kışla yapılarına ek olarak kışlanın ekmek ihtiyacını karşılamak maksadıyla fırın yaptırılmıştır. Fırının ön cephesinde kitabe yer almaktadır. 1895 tarihinde yapılmıştır. “U” planlı olan fırın binası, iki katlı ana bina ortada kalacak şekilde tek katlı iki adet kola sahiptir. Yaklaşık 40x30 metre civarında bir alan üzerine olan fırın 1300 metrekarelik alan kaplamaktadır. 4 girişi mevcuttur. Fırının kapısı üzerinde çatı hizasında yer alan dört beyitlik kitabesi üstünde büyük bir Osmanlı Arması bulunmaktadır. Davutpaşa Kışlası, Selimiye Kışlası’nın Rumeli yakasındaki karşılığı olarak yapılmak istenmiş lakin gereken önemi kazanacak bir işlev verilmemiştir. Kışla sadece Rumeli seferlerinde ordunun uğurlandığı bir alan olmuştur. Ordunun uğurlanması ve karşılanması esnasında padişahlar için iki köşk yapılmıştır. Kışla yakınlarında Kasr-ı Hümayun(Davutpaşa Kasr-ı) günümüzde varlığını korumaktadır. Kasr-ı Hümayun yakınında olduğu bilinen hamam ve cami günümüze ulaşmamıştır. Kışla yakınlarında olduğu bilinen karakolhane binası da günümüze ulaşmamıştır. (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 3)

Otağ-ı Hümayun, kışla binasının güneydoğusunda yer almaktadır. Yapı adını padişah çadırı olan Otağ-ı Hümayun şeklide yapılmış olmasından almıştır. Özenle işlenmiş kesme taştan inşa edilen bu yapı 1597 yılında III. Mehmet’in emri ile mimar Seferkâr Mehmet Ağa’ya yaptırılmıştır. Seferkar Mehmet Ağa Sultanahmet caminin de mimarıdır. Etrafında bulunan ek yapılarını da kapsayacak şekilde bir duvarla çevrili külliye tarzındadır. Sahip olduğu ek yapılar; çeşme, su deposu, hamam, hizmet binaları, ahırlar, limonluk, çiçeklik ve bahçe havuzudur. Davutpaşa Kışlası yapılırken ek yapılar zarar görmüştür. Bu yapı topluluğundan sadece Otağ-ı Hümayun kalmıştır ve günümüzde Davutpaşa Sarayı olarak da anılmaktadır. Otağ-ı Hümayun bir dönem cephanelik olarak kullanılmıştır. 1938 yılında başlatılan bir proje ile 1971 yılına kadar

restorasyon çalışmalarına tabi tutulmuştur. Yapının her iki katıda aynı plan şemasında düzenlenmiştir. Yapının günümüzde herhangi bir eki bulunmamaktadır. Oysa tarihi belgelerin çoğunda padişah hamamından bahsedilmektedir. Yapı zemin, ana kat ve üst kattan oluşmaktadır. Ana kattan zemin ve üst kata merdiven ile geçiş sağlanmıştır. Ana kat ve üst katta birer geniş salon bulunmaktadır. Zemin kata direkt giriş yapılabilmektedir. Zemin katta 3 metre genişliğinde 11 metre uzunluğunda koridor bulunmaktadır. Zemin katta 11x10 metre boyutlarında salon yer almaktadır. Bu salonda Sultan I. Ahmet'in yaptırdığı çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin aynası üzerinde "Bahtı" mahlası ile I. Ahmet kitabe yazmıştır. Yapının dış duvarları Bakırköy taşı ile düzenlenmiştir (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 2).

Kışla balkan savaşları sırasında metruk halde iken 1913-1914 yıllarında bakım ve onarım görerek balkanlardan İstanbul'a göç eden göçmenlerin ikametine tahsis edilmiştir (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14) (Tuğlacı, 1993, s. 42). I. Dünya savaşı esnasında asker hastanesine dönüştürülmüştür. Hastane 1920 yılına kadar hizmet vermiş ve mütarekede lağvedilmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 194). 1926-1930 arasında bakım ve onarım geçirmesine müteakip tekrar kışla olarak kullanılmıştır. 1930-1937 yılları arasında çeşitli seviyelerdeki piyade, topçu, tankçı ve uçaksavar birlikleri tarafından kullanılmıştır. 1937-1944 yılları arasında 2'nci Süvari Tümeni birliklerince kullanılmıştır. 1945-1961 yılları arasında 3'üncü Zırhlı Tugay birliklerince kullanılmıştır. 1961-1968 yılları arasında çeşitli seviyedeki zırhlı muharebe birliklerince kullanılmıştır. Kışla binası Türkiye'nin ilk zırhlı araçlardan oluşan mekanize birlikler tarafından kullanılacak olmasından dolayı bu birliklerin ihtiyaçları doğrultusunda 1967-69 yılları arasında elden geçirilmiştir. 1968 yılından itibaren 1999 yılına kadar 66'ncı Mekanize Tümen Karargâhı ve İstanbul Merkez Komutanlığı inzibat birliklerince kullanılmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 42). 1978 tarihli haritalarda kışla ana binası bugünkü haliyle gözükmektedir. Kışla binası 1999 yılından itibaren günümüze kadar Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi kullanımındadır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 3) (Komisyon, Davutpaşa Kışlası, 2014, s. 1-14). Kışlanın üniversiteye devrine müteakip bir takım içyapı değişiklikleri geçirdiği bilinmektedir. 2002 yılında kışlanın batı kanadına üç katlı

betonarme bir kısım eklenmiştir (Komisyon, Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 3).

Fotoğraf 23:
Davutpaşa Kışlası*

Fotoğraf 24:
Davutpaşa Kışlası*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 25:
Davutpaşa Kışlası Talim Meydanı*

Fotoğraf 26:
Davutpaşa Kışlası Talim Meydanı*

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

1.4.7. Demirkapı Kışlası (1839)

İstanbul ili, Eminönü ilçesi, Hocapaşa semti, 1 pafta, 1 ada, 1 ve 7 nolu parsellerde, yaklaşık 138.000m²'lik alan kaplamaktadır. Kışla “Gülhane Kışlası” “Büyük Taşkışla” “Demirkapı kışlası” ve “Demirkapı'daki Taşkışla” olarak anılmıştır (Özbay , Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 66).

Yapı girişinde bulunan kitabelere göre H.1255/M.1839-1840 tarihinde kışla olarak inşa edilmiştir. Kışla adını kapısının yapıldığı malzemeden almıştır. Demirkapı kışlası ilk yapıldığı dönemde Topkapı Sarayı'nın içinde bulunan bir yapı olarak görülmüştür. Padişahların Topkapı sarayından diğer saraylara taşınması bölgeyi gözden düşürmüş ve devam eden dönemlerde kamusal hizmet amaçlı kullanılmasına neden olmuştur. İnşa edildiği 1839 yılından 1865 yılına kadar kışla vasfını devam ettirmiştir. 1848 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane'nin binasının yanması sonrasında okulu oluşturan birimler İstanbul'da bulunan kışlalara dağıtılmıştır. 1866 yılında Tıbbiye ve Cerrahhane kısımlarının bir araya getirilerek Demirkapı Kışlası'na taşınmasına müteakip yapı, askeri tıp akademisi vasfını almıştır. Kışla 1866-1868 yılları arasında kışladan Tıbbiye 'ye dönüşüm amaçlı büyük çaplı tadilat geçirmiştir. 1869 tarihinde başlanan 1873 tarihinde hizmete açılan İstanbul-Edirne- Filibe demiryolu hattının yapım sürecinde emniyet alanı ve trenlerin manevra alanlarının Demirkapı kışlası'na ait alanlardan alınması kışlayı küçültmüştür. (Özbay , Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 67)

Neoklasik tarzda 3 katlı olarak inşa edilen avlulu plana sahip ve küfeki taşı kullanılan Demirkapı Kışlası'nın mimarı bilinmemektedir. Yapı güneybatı- kuzeydoğu uzanımında Sarayburnu kıyı şeridine paralel olacak şekilde oturulmuştur. Ana yapı, ek yapılar ile iç içe girmiş bir haldedir. Kışla sınırlarında bulunan yapılar bölgenin arazi yapısına ve eğimi ile uyum içerisinde inşa edilmiştir. Kışlanın güneydoğu cephesinin en alt katı zemin seviyesinin altına gelecek şekildedir. Kışlanın ana yapısının ön cephesi üç katlı diğer cepheleri iki katlı görünümünde olsa da avludan net bir şekilde zemin kat ve iki kat şeklindedir. Ana cepheyi oluşturan bölümde zabıt odaları, dershaneler, müdür odası, idari birim odaları, öğrenci reviri, hikmethane ve müze yer almıştır. Demiryolu cephesinde alt katta geniş derslikler ve üst katta öğrenci yatakhaneleri yer almıştır. Diğer cephede mutfak alanı, yemekhane, çamaşırhane ve bu cephenin en ucunda laboratuvarlar yer almıştır. Kışlaya ait hamam bu cephelerin oluşturduğu iç bahçenin en

uzakta bulunan arka köşesinde konuşlandırılmıştır. Zemin kat avlu tarafından girilebilir bir haldedir ve binaya direkt giriş sağlayabilmektedir (Sağlam, 2010, s. 38).

Kışlada toplam yedi giriş kapısı olacak şekilde inşa edilmiştir. Bu kapılardan üç tanesi ana giriş kapısı ve dört tanesi küçük giriş kapıları niteliği verilerek yapılmıştır. Üç ana kapıdan kuzeybatıda bulunan kapıdan araç/yaya girişi yapılmaktadır. Güneydoğuda bulunan kapı depo girişi olarak kullanılmaktadır. Güneybatıda bulunan kapı kışlanın adı ile anıldığı Demirkapı'dır ve zamanla kullanım dışı kalarak kapatılmıştır. Demirkapı'nın hemen arkasında Gülhane parkının görevlilerine ait yapılar ile Muharip Gaziler Derneğine ait dernek yapısı bulunmaktadır. Kışlanın Tıbbiye olarak kullanıldığı dönem girişler Demirkapı'dan yani Sirkeci tarafında bulunan kapılardan yapılmıştır ve hastaların rahatı için dışarı ile bağlantısı azaltılmıştır. Kışla içerisinde hastaların ve ziyaretçilerinin de her noktaya geçişlerine izin verilmemiştir. Kışla içerisinde güneybatı cephesinde yer alan kapılardan geçiş zorunluluğu oluşturulmuştur. Kışlada bulunan diğer dört kapı kot farklılıklarında ötürü cephelerin kendi alt kat giriş çıkışları gibi kullanılmıştır. Bu kapılardan ana yapının kuzeydoğusunda bulunan kapı avludan merdiven ile çıkışı sağlamak için kullanılmıştır (Özbay , Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 99).

Demirkapı Kışlası 1865 yılında başlayan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane olma durumunu 1903 yılı sonlarına kadar korumuştur. Bu dönem içerisinde kışla ana yapısına ihtiyaçlar ve tıp alanındaki gelişmeler doğrultusunda çeşitli ek yapılar yapılmıştır. Dış bahçede tek katlı ek yapılar inşa edilmiş, bu yapılar bakteriyoloji laboratuvarı, biyoloji laboratuvarı, anatomi odası, kimyahane, kulak-burun-boğaz, deri ve zührevi hastalıklar, cerrahi, dâhiliye ve göz muayene kliniklerine tahsis edilmiştir. Operatör Doktor Cemil Paşa'nın cerrahi müdahale bölümü de tek katlı yapılardan birinde konuşlandırılmıştır. Tıbbiye döneminde yapılan tek katlı ek yapıların bir kısmı ve hamam ile arka tarafında bulunan mutfak, çamaşırhane günümüze ulaşmadan yıkılmıştır. Kışlanın dış kapısına yakın olacak şekilde Zoiros Paşa'ya ait Dâhiliye kliniği yer almıştır. Dış bahçenin karşısında Tıbbiyelerin eğitimi amaçlı Nebatat bahçesi yapılmıştır. Kışla sınırları içerisinde veladethane, Telkihane ve Da'ül kelb¹² klinikleri yapılmıştır. Tıbbiye Cami olarak bilinen kışla cami yaklaşık 17x17 m boyutlarında ve merkezi kubbeli olarak daha

¹² Veladethane; doğum evi, Telkihane; aşı evi, Daülkelb; kuduz

önceki dönemlere ait bir temel üzerine inşa edilmiştir (Özbay , Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 100).

Kışla yapısının yakınında bulunan ve tarihi depolar olarak bilinen yapılar Sultan Abdülmecid devrinde yaptırılmış ambarlardır. Bu ambarlar II. Abdülhamit döneminde bakım ve onarım görmüştür. Yapılan bu onarım esnasında II. Abdülhamit tuğrası taşıyan alınlıklar da ambarlara eklenmiştir. 1895 yılında Ünlü Cerrah Operatör Cemil Paşa, Sultan II. Abdülhamit’e geçen yıllar içerisinde Demirkapı Kışlası’nın Tıbbiye ve Cerrahhane için gerekli imkân ve olanaklardan uzaklaştığını; yeni ve modern bir bina yapılması gerekliliğini arz etmiştir. Bu izahat sonrası II. Abdülhamit Haydarpaşa’da yeni bir Tıbbiye’nin yapılması için emir vermiştir. II. Abdülhamit Tıbbiye öğrencilerinin İstanbul yakasından Üsküdar yakasına gitmesinin daha uygun olduğuna dair jurnaller de almıştır. Haydarpaşa bölgesinde 1895 yılında yeni ve modern Tıbbiye binasının için çalışmalar başlatılmıştır. Tıbbiye ve Cerrahhane II. Abdülhamit’in Doğum günü olan H.16 Şaban 1319/M.6 Kasım 1903 günü Demirkapı Kışlası’ndan Haydarpaşa’da yapılan yeni binalarına taşınması tamamlanmış ve açılış töreni yapılmıştır. Açılış sonrasında Tıbbiye ve Cerrahhane 1903 yılının sonuna kadar hem Demirkapı’da hem de Haydarpaşa’da hizmet vermiştir (Özbay , Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II, 1981, s. 102).

Tıbbiye ile Cerrahhane Demirkapı kışlası’nda konuşlandırılmış olmasına karşın eğitimlerinde farklı yollar izlenmiş ve bu durum eğitim gören öğrenciler arasında uyumsuzluk oluşturmuştur. Tıbbiye ’de dersler Avrupa dillerinde iken Cerrahhane’de dersler Türkçe olarak işlenmiştir. Aynı kışla çatısı altında olmalarına karşın Tıbbiye ve Cerrahhane farklılaştırılmıştır (Sağlam, 2010, s. 53).

Cemil Topuzlu’nun İstanbul belediye başkanlığı döneminde Gülhane parkını genişletme ve halk için hazırlama esnasında Demirkapı kışlasına ait olan bazı yapıları yıktırıştır. Demirkapı Kışlası’nın sınırlarını belirleyen set duvarlarından bir kısmı da yıkılarak geriye taşınmış ve Gülhane parkına alan eklenmiştir (Topuzlu, 1951, s. 134).

1918-1923 yılları arasında İşgal altında bulunan İstanbul’da Demirkapı kışlası Fransız askerleri tarafından işgal edilmiştir. Fransızlar kışlayı “Commadement De l’Orient Corps d’Armee Caserne Gouraud/ Doğu Kolordu Komutanlığı Gouraud Kışlası” olarak isimlendirmişlerdir. Kışla içerisine 2 Tabur yerleştirilmiştir. Kışlaya ismi verilen kişi

Çanakkale Savaşında yaralanmış ve sağ kolunu kaybetmiş Fransız generalidir. İşgal yıllarında kışla civarında Demangel ve Mamboury tarafından kazılar yapılmıştır. Bu kazılar sonucunda Bizans dönemine ait Mangana sarayının kalıntılarına ulaşılmıştır. Aynı dönemde bir manastır ve kilise kalıntılarına da rastlanmıştır (Tezcan, 1989, s. 109).

Kışla 1934 yılında Levazım Amirliği olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eğitim kurumundan Levazım amirliğine geçiş döneminde büyük çaplı uyumsuzluklarla karşılaşmış ve ortaya çıkan gereksinimler sonucunda kışla yapılarında geniş çaplı değişikliklere gidilmiştir. Demirkapı Kışlası'nın kullanım amacındaki değişiklikler ile ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda 1955 yılında detaylı bir iç mimari yenileme faaliyetine başlanmıştır. Bu yenileme faaliyeti 1960 yılına kadar çeşitli seviyelerde devam etmiş ve 1960 yılında tamamen bitirilmiştir. Bu yenileme döneminde kışlada bulunan mekân boyutları küçültülmüş ve sayıca artış yaşanmıştır. 1960 yılında bitirilen yenileme çalışmasının ardından 1970 yılında tekrar bir yenileme çalışmasına başlanmıştır. 1970 yılında başlayan yenileme daha çok taşıyıcı sistemleri kapsamış ve kolon/kiriş odaklı yapılmıştır. Özgün hali yığma kâgir olan kışla taşıyıcı sistemleri bu dönemde betonarmeye dönüştürülmüştür. Sonradan yapılan taşıyıcı duvarların kalınlıkları en alt katta 90-100 cm, orta katta 70-80 cm ve en üst katta 55-65 cm civarında olacak şekilde inşa edilmiştir. Yeni kiriş boyutları 30x50 cm civarında oluşturulmuştur. Çatısında 1970 yılında Marsilya kiremidi kullanılmıştır. Kışla cephelerinde yer alan pencere düzeni geçirilen yenileme ve tadilatlar ile birçok kez değişikliğe uğramıştır. 1984 yılında kışlada bulunan Levazım Amirliği, İstanbul Tedarik bölge başkanlığı şeklinde teşkilat ve isim değişikliği yaşamıştır. Bu değişim esnasında kışlada bulunan yapılara bakım ve onarım yapılmıştır. Kışla yapıları 01.08.1990 tarihli ve 2005 sayılı karar ile K.T.V.K.K tarafından “korunması gereken kültür varlığı” ve bulunduğu arazi de 1. dereceden arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiştir. Kışla alanının içerisinde bulunan asırlık çınar ağacı koruma altındadır (Komisyon, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler, 2015, s. 1).

Fotoğraf 27:
Demirkapı Kışlası*

Fotoğraf 28:
Demirkapı Kışlası Girişi*

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Fotoğraf 29:

Demirkapı Kışlası Ek Yapı*

Fotoğraf 30:

Demirkapı Kışlası Ek Yapı*

1.4.8. Taşkışla (Mecidiye Kışlası) (1847)

İstanbul ili, Şişli İlçesi'nde, Harbiye Mahallesi, Taşkışla Caddesi üzerinde yer alır. Taşkışla ve Mecidiye kışlası olarak anılmaktadır. Sultan Abdülmecid(1839-1861)

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

* Yapıya ait anıtlar kurulu dosyasından alınmıştır.

Mekteb-i Harbiye için çağdaş eğitim verilebilecek bir bina inşa ettirdikten sonra aynı esaslarla Mekteb-i Tıbbiye için de yeni bir bina inşasına emir vermiştir. İngiliz mimar Smith okul olarak başladığı yapıyı görülen lüzum üzerine kışla olarak bitirmiştir. Kışla inşası 1847-1853 yıllarını kapsamaktadır. Kışlanın inşa edildiği 1847-1853 yıllarında İngiliz mimar Williams James Smith Osmanlı hükümetinden maaş alan görevli gibi çalışmaktadır ve yardımcısı olarak Osmanlı Ebniye-i Hassa kalfalarından mimar hoca İstefan atanmıştır. Kışlanın inşası 1853 yılının son ya da 1854'ün ilk haftaları içerisinde bitirilmiştir. İlk taşı koyma töreni, 24 Şubat 1847'de Padişah Abdülmecid'in de katılımıyla yapılmıştır. 1847-1849 yılları arasında inşa faaliyeti okul olarak ve daha sonra kışla olarak devam etmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 61). Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde değişikliğe ilişkin "hasbe'l-icab" terimi kullanılmıştır. Değişiklik yapılan dönemde kaba inşaatın bitmiş olduğu dönemin gazetelerinden öğrenilmiştir. Bu değişiklik sonucunda yapının maliyetini diğer kışlalara göre daha fazla olmuştur (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 221).

Kırım Savaşı(1853-1856) yıllarında kışlanın inşası bitirilmiş ve ilk kez müttefik Fransız askerlerinin kullanımına tahsis edilmiştir. Savaş sürecince hastane görevi yapan kışla binası yeni yapılmış olmasına karşın Fransızların harap etmesinden dolayı savaş sonunda bakım ve onarıma ihtiyaç duymuştur. Savaş sonrasında bir dönem işlev verilmeyen kışla 1861-62 yıllarında onararak Dolmabahçe sarayını korumakla görevli askerlere tahsis edilmiştir. Abdülmecid'in ölümü(1861) üzerine yerine geçen kardeşi Abdülaziz tarafından başlatılan onarım 1248/1862'de tamamlanmıştır. Abdülaziz, kışlanın adının "Mecidiye" olarak kalmasını istemiştir. Taşkışla'nın onarım masrafları maliye hazinesinden karşılanmıştır. Onarım kitabesi halen Taşkışla'dadır. 1869 yılında kışlanın gerekli görülen yerlerine bakım ve onarım yapılmıştır. Taşkışla, 10 Temmuz 1894 depreminde hasar görmüş ve R. D'Aronco tarafından onarılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 482).

Balkan Savaşı'nın sıkışık günlerinde İstanbul'da yedek harp hastanesi olarak Taksim'deki Taşkışla binasında 500 yatakla faaliyete geçirilmiştir. Taşkışla'daki hastane 1 yıllık bir mesaiden sonra lağvedilmiştir. Kışlada 9 Mayıs 1914 tarihinde yangın çıkmış ve hasar görmüştür. I. Cihan harbinde Çanakkale Savaşları başlamadan az önce yedek hastane olarak kışlada yeniden tertibat alınmış ve mütarekeye kadar çalışmaya devam etmiştir. Mütarekede İstanbul'un itilaf devletleri tarafından işgali

üzerine hastane tasfiye edilmiş, personeli dağıtılmış ve kışla kapatılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 256).

Taşkışla, gerek kentsel konumu, gerekse mimari özellikleri nedeniyle çeşitli kamu ve özel kuruluşların ilgisini çeken bir yapıdır. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Taşkışla Milli Eğitim Bakanlığı'na (Maarif Vekâlet'ine) devredilmiş ve kışla olarak hiç kullanılmamıştır. 1943'te İstanbul Teknik Üniversite'sine devredilmiştir. Bu karar üzerine, 1943-1950 yılları arasında Prof.P.Bonatz ve Prof.E.Onat'ın hazırladığı planla doğrultusunda binada önemli tamirler ve içyapı değişiklikleri yapılmıştır. 1950'den itibaren de Teknik Üniversite'nin İnşaat ve Mimarlık Fakülteleri buraya yerleşti (Batur, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 221). 1980'den itibaren İTÜ İnşaat fakültesinin buradan ayrılması üzerine, zamanın hükümeti Taşkışla'yı turistik otel haline getirme kararı aldı. 1983 yılında Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından korunması gerekli birinci sınıf tarihi yapı olarak listeye alınmıştır. Çeşitli dönemlerde çeşitli kullanım projelerine konu olmuş ve sonunda 1984'te 49 yıllığına otel yapılmak üzere (ESKA-Selim Edes) şirketine kiralanması kararı çıkmıştır. Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 1987'de otel yapılması kararını onaylamıştır. Bunun üzerine 1988 yılında İdare Mahkemesi'nde kararın iptali için bazı İTÜ öğretim üyeleri (Prof. Dr. Erol Kulaksızoğlu ve arkadaşları) ve Mimarlar Odası İstanbul Şubesi tarafından dava açılmıştır. İdare Mahkemesi önce yürütmeyi durdurma kararı alıp, ardından 1989 yılında tüm idari işlemleri iptal ederek Taşkışla'nın İTÜ'de kalmasına karar vermiştir. Mahkemenin bu kararı "Taşkışla'nın 1. Derecede korunması gereken kültür varlığı" olduğunu bir kez daha tescil etmiştir. 1999 Kocaeli Depremi ile hasar gören yapı onarım geçmiştir. Günümüzde Taşkışla İTÜ Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmaktadır (Batur, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7, 1994, s. 222) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61) .

Neoklasik üslupta inşa edilmiş kışla ana yapısı, dikdörtgen şeklindeki bir orta avlulu ve avluyu çevreleyen dört kanattan oluşmaktadır. Kışlanın Arazi eğimine göre inşa edilen Kışlada bir bodrum ve iki ana kat vardır. Kışlanın iki katında uygulanan iç yerleşim planı aynıdır. Kışlanın plan şeması oldukça sadedir; iki uzun ve iki kısa kanattan oluşmaktadır. Uzun kanatlarda koridor mekânların ortasında kalacak şekilde iken kısa kanatlarda avlu tarafında koridor dış tarafta mekânlar yer almıştır. Bu durumun sonucu olarak: uzun kanatlarda bulunan mekânlar sayı olarak çok olmasına karşın alan olarak

kısıtlı kalmış; kısa kanatlardaki mekânlar sayıca az ve alan olarak ferah olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 498). Kışlanın orta avlusu 70x40 metre boyutlarındadır ve avluda ıhlamur ağaçları ile çevrelenmiş oval bir havuz bulunmaktadır. Kışla yapısı 135x95 metre boyutlarındadır. Kışlayı oluşturan kanatların genişliği hünkâr dairesinin bulunduğu cephede 25 metre ve diğer cephelerde 22 metredir. Kışlanın köşelerinde bulunan bölgeler ana yapıdan hem dışa taşırılarak hem de bir kat yükseltilerek kule görünümü verilmiştir. Kışla katları arasındaki merdivenler mermerden yapılmıştır. Ana cephenin ortasında yer alan 8 adet mermer sütunlarla vurgulanmış olan giriş mermer basamaklarla ulaşılır. Bu durum kışla girişine etkileyici görünüm kazandırmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 537).

Taşkışla, II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde rejim karşıtlarının, en çok da Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerinin sorgulanıp yargılandığı Divan-ı Harp kurulunun adı ve kararlarıyla birlikte anılmıştır. İmparatorluğun son döneminde Taksim Kışlası ve Taşkışla'nın adı, irticai bir ayaklanma hareketi olan 31 Mart Olayı'na karışmıştı. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonraki aylarda Avcı Taburları diye anılan ve Selanik'ten İstanbul'a getirilen birlikler “ Meşrutiyet Muhafızı” olarak Taşkışla'ya yerleştirilmişti. Taşkışla'daki askerlere el atan irtica odakları ne yazık ki, onları kendi taraflarına çekmişti. Subaylarını kışlaya hapseden asi neferler, 31 Mart 1909 sabahı havaya kurşun sıkarak isyanı başlatmıştı. İsyanı bastıran Rumeli'deki birliklerden teşkil edilen “Hareket Ordusu” adı verilen birlikler İstanbul'a ulaşınca kadar, on bir gün süre ile asiler İstanbul'da dehşet havası estirmişlerdi. Taşkışla'daki asiler öncelikle Taksim Topçu Kışlası'ndaki birlikleri de kendi yanlarına çekmişler, bu arada başka kışlalardan da onlara katılanlar olmuştu. Hareket Ordusu İstanbul'a gelince en çok Taşkışla ve Taksim Kışlası ile uğraşmak zorunda kalmıştı. Taksim Meydanı'na topçu ve piyade birlikleri yerleştirilerek kışlaya karşı ateş açılmıştı. Çatışmaların en şiddetli ve uzununu ise Taşkışla'da cereyan etmişti. İşte bu çatışmalarda her iki kışlada da birtakım hasarlar meydana gelmişti (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 499).

Kışla, askerlerin kullanımı için yapılmış olmasına karşın inşasından bu yana çok kısa süreler hariç Türk askerinin kullanımında olmamıştır. Taşkışla bir dönem Harbiye'ye ev sahipliği yapmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 534).

Fotoğraf 31:

Taşkışla*

Fotoğraf 32:

Taşkışla*

1.4.9. Mekteb-i Harbiye (1862)

“Mekteb-i Harbiye”, “Mekteb-i Ulum-ı Harbiye-i Şahane”, “ Mekteb-i Harbiye-i Şahane” “Mekteb-i Hassa” ve “ékole militaire” adıyla anılan askeri okulun bulunduğu kışladır (Tuğlacı, 1993, s. 268) (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, s. 60).

Osmanlı İmparatorluğu’nun Mısır eyaletinin valisi olan Mehmet Ali Paşa 1816 yılında Asvan şehrinde Fransa’dan getirttiği subayların eğitim verdiği bir harp okulu açmıştır.

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

* Yılmaz Hakan, II.Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Mısır'da kurulan harp okulundan mezun subaylar sayesinde Mısır ordusu modernleşmekteydi ve Mısır'da kurulan bu ordunun giderek güçlenmesiyle oluşan durum II. Mahmut'un dikkatini çekmiştir. Padişah II. Mahmut 1831 yılında Sıbyan bölüklerini kurmaya müteakip İstanbul'da bir harp okulu kurmak niyetinde iken Mehmet Ali Paşa'dan Mısır harp okulundan yetişmiş subaylardan birkaç tanesini İstanbul'a öğretmenlik için yollamasını talep etmiştir. Mehmet Ali Paşa ise Padişah'a cevaben Mısır ordusunun subayları ile Mısır harp okulunun öğretmenlerinin Fransız olduğunu; bu kişilerinde sanıldığıının aksine askeri bilgilerinin yeterli olmadığını belirterek isteği geri çevirmiştir. Kavalalı Mehmet Ali Paşa 1832 yılından itibaren kurduğu eğitilmiş ve modern ordu ile başına buyruk davranmaya başlamıştır. 1833 yılında Mısır ordusunun Suriye ve Adana'da Osmanlı ordusunu yenip Kütahya'ya ulaşması hemen eğitilmiş bir subay heyetinin gerekliliğini hızlandırmış olsa da II. Mahmut'un gerekli reformları yapmasını geciktirmiştir (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 462).

II. Mahmut Mühendishane 'de yetişen topçu ve istihkâm sınıfı subayların ordunun modernleşmesi için yeterli olmadığına, ordunun asli bölümü olan piyade sınıfının subaylarında da çağın gereklerine göre yetişmesi gerektiği lüzumunu görmüştür (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 484).

II. Mahmut'un emri ile 1831 yılında Müşir Ahmet Fevzi Paşa tarafından Selimiye Kışlası'nda bulunan genç askerlerden okumaya hevesli olanların içinden seçim yaparak "Sıbyan Bölüklerini" kurdu. Sıbyan bölüklerini oluşturan askerlere basit askeri eğitim ile okuma yazma öğretilmeye başlanmıştır. Bu askerler eğitim görüyorken bir yandan da subay yetiştirecek okulun kurulması için II. Mahmut'un emri ile gerekli çalışmalar başlatılmıştır. Bu Sıbyan Bölüklerinde eğitim gören gençler Mekteb-i Harbiye'nin ilk öğrencileri olmuştur (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61).

1831 yılında Maçka Kışlası bir okula ev sahipliği yapacak şekilde tadilat ve onarıma alındı. İlk etapta 400 Harbiyeli kapasiteli olması planlanmış ve bu sayıya göre bir kütüphane, bir cami, hamam, mutfak, matbaa, eczane ve revir yapıları eklenmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61). Okul için gerekli olan teçhizatın Osmanlı sınırları içerisinde yaptırılmayacak olanları(Laboratuvar gereçleri gibi) İngiltere ve Fransa'dan ücreti mukabilinde tedarik edilmiştir. Ek yapılar ile gerekli teçhizatın temini sonucunda 1250/1834 yılında Sıbyan bölükleri Maçka kışlasına taşınmıştır. 1834

yılında Mekteb-i Harbiye'ye bir Müdür tayin edilmiş, Öğretmenler atanmış ve böylece Harp okulu Maçka Kışlası'nda kurulmuştur (Cezar, Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi, 1971, s. 354). 1 Temmuz 1835 tarihinde padişah II. Mahmut okulu Maçka Kışlası'nda ziyaret etmiştir (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 462).

Okulda eğitim başladığında günümüzdeki gibi bir sınıf sistemi uygulanmamıştır. Sıbyan mektebinde okuma yazma öğretilmiş ve okuma yazma öğrenenler Mekteb-i Harbiye'ye geçmiştir. Eğitim öğretim ilk başladığında sekiz düzey ilk kademeyi oluşturmuş ve “birinci okul” olarak anılmıştır. Dokuzuncu düzey “ikinci okul” olarak anılmıştır. Her düzey için kitaplar belirlenmiş ve bu kitapları başarı ile bitirenler bir sonraki kitaba geçmiştir. 1834-1844 yılları arasında gerekli kitapları bitirenler ve ehil olanlar subay olarak mezun edilmiştir. 1844 yılında okulun eğitim öğretim süresi dört yıl uzatılmış ve lise düzeyinden yukarı taşınmıştır. Dört yıl eklenmesine karşın istenilen amaca ulaşamamış olmasından dolayı Mekteb-i Harbiye harp sanatının öğretildiği mesleki bir okula dönüştürülmüştür. Harbiye'deki eğitimi takip edebilecek öğrencileri yetiştirmek amaçlı Mekteb-i İdadi'nin kurulması kararı alınmıştır. Bu kararın ardından o dönem okulda bulunan 308 öğrenci bir sınava tabi tutulmuştur. 1845 yılında yapılan sınav sonucunda üstün başarı gösteren 104 öğrenci Mekteb-i Harbiye'ye devam etmiş; orta dereceli başarı gösteren 204 öğrenci Maçka Kışlası'nda açılan Mekteb-i İdadi'ye öğrenci olmuştur. Bu iki okulu Sultan Abdülmecid 10 Ekim 1846 tarihinde ziyaret etmiş ve Mekteb-i Harbiye'ye Garabet Balyan tarafından yapılan ek yapıları açmıştır (Tuğlacı, 1993, s. 268).

Mekteb-i Harbiye için Pangaltı'da ilk tahsis edilen yapı Taksim'de bulunan Topçu ocağına bağlı askerlerin hizmet alabilmesi için yapılmış olan Tophane-i Amire Hastanesi olarak bilinen yapıdır. Bu tek katlı yapının yapım tarihi bilinmemekte ve Harbiye'ye tahsisinden önce koğuş ve derslane amaçlı ek yapılar inşa edilmiştir. H.1260/M.1844 yılının Şaban ayında tahsis edilen yapıya Mekteb-i Harbiye H.1263/M.1847 yılının Şabanında taşınmıştır. 1850-51 yıllarında Mekteb-i Harbiye binası yakınlarına İngiliz mimar Smith tarafından binicilik binası(manej) inşa edilmiştir. Harbiye yapıları Kırım Savaşı(1853-1856) yıllarında boşaltılmış ve Fransız hastanesi ile misafirhanesi haline getirilmiştir. Bu esnada Mekteb-i Harbiye öğrencileri önce Taşkışla'ya daha sonrada Sarayburnu'nda bulunan Tıbbiye/Demirkapı kışlasına taşınmıştır. Kırım Harbi sonrası Fransızlar Harbiye yapılarını kullanırken yangın

çıkması ve okul binaları yanmıştır. Bunun sonucunda Mekteb-i Harbiye H.1279/M.1862-1863 yılına kadar Tıbbiye binasında kalmıştır. Sultan Abdülaziz'in emri ile yanmış olan Harbiye'nin bulunduğu yerde iki katlı, iki iç avlulu ve dikdörtgen planlı olarak yeni Harbiye binası yapılmaya başlanmıştır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61). H.1279/M.1862-1863 yılında Harbiye'nin inşasına müteakip Mekteb-i Harbiye kendi yeni binasına taşınmıştır. Yeni yapılan Harbiye binasında bulunan yeşil ve kırmızı salonlar Padişah kışlaya geldiğinde törenler için kullanılmıştır. İhtiyaçlar doğrultusunda silahhane ile beden eğitimi salonu yaptırılmıştır. Okulun tekrar yapımı ile eklenen yapıların masrafları Maliye Hazinesi'nden karşılanmıştır. 1887 yılında Sultan II. Abdülhamit tarafından okula bir taamhane(yemekhane) ile 1893 yılında şehzadeler için mektep binası yaptırılmıştır.

H.1 Mart 1315/M.13 Mart 1899 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk 1283 apolet numarası ile Mekteb-i Harbiye'ye başlamıştır. 10 Ocak 1902 tarihinde 1317/1901-P.8 sicili ile Mekteb-i Harbiye'den 8'inci olarak mezun olmuş ve Harp Akademisi'ne devam etme hakkı kazanmıştır. 11 Ocak 1905 tarihinde Harp Akademisinden 5'inci olarak mezun olmuştur. İstanbul'un işgal edildiği ve mütareke yıllarında okul boşaltılmıştır. Bu dönemde okul Ankara'da Abidin Paşa Zabit Talimgâhının bünyesinde eğitimlerine devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde okul İstanbul'da bulunan Harbiye binasında tekrar eğitim öğretime başlanmış ve 1936 yılında Ankara'daki yeni yapılan binasına taşınana kadar burada varlığını sürdürmüştür.

1936 yılında İstanbul'da bulunan Harbiye binasına Yedek Subay Okulu konuşlandırılmış ve 1941 yılında buradan taşınmıştır (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61). Harbiye binası 1941-1963 yılları arasında Birinci Ordu Komutanlığı Karargâhı olarak kullanılmıştır. 1963 yılında Birinci Ordu Komutanlığı Karargâhı Selimiye Kışlasına taşınmış ve okul binası 1963-1973 yılları arasında Üçüncü Kolordu Komutanlığı Karargâhı olarak kullanılmıştır. 1973 yılında Üçüncü Kolordu Komutanlığı Karargâhı Ayazağa'da inşası biten yeni binasına taşınmış ve okul binası restorasyona alınmıştır. Restorasyon bitimine müteakip Askeri Müze olarak hizmet vermesi uygun görülmüştür (Tuğlacı, 1993, s. 269).

Harbiye binasının katlarına farklı işlevler verilmiştir; zemin kat dersane katı, üst kat yemekhane katı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hamam olarak kullanılan bölümde ana yapının içinde konumlanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 487).

Harbiye binasına ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla Grande Rue de Pera(İstiklal Caddesi)'nin bittiği yerden okula kadar olan bölgeye 1869 yılında tamamlanmış geniş ve ağaçlı bir cadde yapılmıştır. Bu Cadde Cumhuriyet Caddesi olarak anılmıştır (Kuban, Bir Kent Tarihi İstanbul, 2006, s. 462). Yolun yapımının ardından 1870 yılında Beyoğlu'nda yaşanan yangın sonucu evsiz kalan Levantenler ve Gayrimüslimler Harbiye çevresinde yapılan kâgir binalarda yaşamaya başlamıştır ve bu durumun sonucu olarak bölge cazibe merkezi haline gelmiştir. İstanbul'un İşgal altında kaldığı dönemde İşgal kuvvetleri karargâh olarak Mekteb-i Harbiye binasını kullanmış ve tüm işgal kuvvetleri buradan yönetilmiştir. Okul binası yakınlarında 1856 yılında Notre Dame de Sion Fransız kız lisesinin ve 1949 yılında İstanbul Radyoevinin ve açılması bölgenin canlanmasına etki etmiştir.

Fotoğraf 33:
Mekteb-i Harbiye*

Fotoğraf 34:
Mekteb-i Harbiye*

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

Fotoğraf 35:
Mekteb-i Harbiye*

Fotoğraf 36:
Mekteb-i Harbiye*

Fotoğraf 37:
Mekteb-i Harbiye*

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

Fotoğraf 38:
Mekteb-i Harbiye *

1.4.10. Gümüşsuyu Kışlası(1850-1876)

Kışla Gümüşsuyu Caddesi üzerinde yer alır ve adını yapıldığı semtten almıştır. Kışlanın asıl kullanıcıları Muzıka-i Hümayun olmuştur ve kışla zaman zaman “Muzıka-i Hümayun Kışlası” şeklinde de anılmıştır. Kışlanın inşa edildiği alan daha önceki dönemlerde Ayaşpaşa Mezarlığının bir parçasıdır (Kubılay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3, 1994, s. 450).

Taksim bölgesi ve civarı sultan Abdülmecid’in padişahlığı süresince önem verdiği yerlerden birisi olmuştur. Sultan Abdülmecid bu bölgeyi askeri yenileşme hareketlerinin tesisleşmesi için kullanmaya çalışmıştır. Planlı bir askeri gelişim ve yenileşme hareketi görülen bu dönemde büyük çaplı askeri yapıların Beyoğlu yakasında yapılması amaçlanmıştır. Bu maksadın tahakkuku için bölgede 2 kışla ve bir hastane inşasına başlatmıştır. Sultan Abdülmecid’in hüküm sürdüğü yıllarda bir kışlanın ve hastanenin inşası bitirilebilmiş; yarım kalan Gümüşsuyu Kışlası da Sultan Abdülaziz devrinde tamamlanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 499).

Sarayda hizmet amaçlı çalışan Hademe-i Hassa personelinin saray civarında yakın bir yerde bulunması planlanmış ve bunun sonucunda Muzıka-i Hümayun ile aynı alanı

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

paylaşması uygun görülmüştür. Kışla askerler için yapılmamış olması ile diğer kışlalardan yapılış amacı olarak farklılık gösterir. Kışla tarihi boyunca kısa süreler haricinde askerler tarafından kullanılmamıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 498). Kışlanın yapımına Abdülmecid (1839-1861) döneminde 1850'li yıllarda başlanmış olmasına karşın dönemin değişen siyasi ve askeri politikaları sonucunda inşa faaliyetlerine ara verilmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 61). Kışlanın inşasına Ekim 1853- Mart 1856 arasında süren Kırım savaşından önce başlanmıştır. Ekim 1853-Mart 1856 arasında Osmanlı devletinin ilk kez dış borçlanmasına neden olan Kırım savaşının ağır mali yükünden dolayı kışlanın inşası durdurulmuştur. Kışlanın H.1278/M.1861 yılında tamir ve inşa faaliyetleri yapıldığı ve bu masrafların Sultan Abdülaziz Ceb-i Hümayundan karşılandığı bilinmektedir. Kışla 1861 yılının Ekim ayında Sultan Abdülaziz devrinde tamamlanmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 500). Kışla dönemine uygun olarak orta avlulu ve avlu etrafındaki kanatlar olacak şekilde inşa edilmiştir. Kışla sade bir yapı şemasına sahiptir. Kışlanın batı cephesi iki katlı, Dolmabahçe cephesi(doğu cephesi) ise dört katlıdır. Kışlanın köşeleri, kışlanın kanatlarına göre bir pencere daha geniş ve bir kat daha yüksek yapılmıştır. Kışla binasının dış cephesi sade ve simetrik bir düzende dönemin askeri eğilimlerine uygun olarak yapılmıştır. Cumhuriyet ile birlikte kışla üniversiteye devredilmiş ve kışladan eğitime kurumuna dönüşümü esnasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Üniversitenin kullanımına tahsis edildikten sonra gördüğü onarımlar neticesinde kışlanın kanatları ile köşeleri arasındaki kat farkı kapatılacak şekilde kanatlara kat eklenmiştir. Kışlanın Boğaz'a bakan cephesinde barok bir merdiven yer alır ve merdiven kışlanın yapıldığı günden günümüze kadar değiştirilmeden gelen tek parçasıdır. Bu merdiven kışlanın merasim girişidir (Kubilay Yetişkin, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3, 1994, s. 450).

Kışlada bulunanların dikkatsizliği neticesinde 1 Mart 1325(1909) yangın çıkmıştır. 124x104 metrelik kışla ana binasında 94x74 metre boyutunda iç avlu bulunmaktadır. Kışla ana yapısı 1.25 hektar kaplamaktadır. Kışlanın kuzeyinde kışla ait diğer yapıların yer aldığı 2 hektarlık alan ile birlikte kışlanın sahip olduğu toplam alan 3,25 hektardır. Bu 2 hektarlık alanda yer alan çeşme, su haziyesi, ambarlar ve kışlaya ait müstemilat kaldırılarak yerine üniversite tarafından eğitim amaçlı yapılar tesis edilmiştir (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 502).

Kışlanın yapımının aralıklı olması mimarını belirlemeyi zorlaştırmıştır. Kışlanın mimarı bilinmemekle birlikte inşasına Garabed Amira Balyan başlamış ve Sarkis Balyan tarafından bitirildiği sanılmaktadır. Kışla inşasının bitirildiği dönemde Muzıka-i Hümayun'un başında İtalyan Giuseppe Donizetti bulunmaktaydı (Tuğlacı, 1993, s. 252).

Gümüşsuyu Kışlası'nın hemen yanında halen hastane işlevini sürdüren Gümüşsuyu Asker Hastanesi yer almaktadır. Gümüşsuyu Kışlası'nda ve Gümüşsuyu Hastanesi'nde öncüllerinde olmayan su ısıtmalı kalorifer sistemi ile kalanların sıhhati açısından kişi başına düşen hava miktarını arttırmak için daha yüksek tavanlı yapılmıştır. Kışla, hastane ve semtin su ihtiyacı bölgeye adını veren Gümüşsuyu Kaynağı'ndan karşılanmıştır. Kışlanın girişinde yer alan küçük nizam karakol binası bir dönem taksim askerlik şubesi olarak kullanılmış ve 1939 yılında cadde genişletilmesi esnasında yıkılmıştır. Yıkılan karakol binası ile birlikte kışladan cadde tarafına 20 metrelik bir alan katılmıştır (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 410). Kışla günümüzde İstanbul Teknik Üniversitesinin kullanımdadır.

Fotoğraf 39:
Gümüşsuyu Kışlası*

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

Fotoğraf 40:
Gümüşsuyu Kışlası*

1.4.11. Ertuğrul Kışlası(1876)

II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde yıldız sarayı çevresinde bulunan askerler için yapılmış bir kışladır. Kışlanın yapımı H.1306/M.1888-1889 yılında bitirilmiştir (Cezar, 19. Yüzyıl Beyoğlu, 1991, s. 63).

Yıldız sarayı civarında bulunan Ertuğrul Kışlası saray muhafızlarının bulunduğu bir kışla olarak kullanılmıştır. Ertuğrul Kışlası'nda diğer kışlalara göre daha az sayıda ve seçilmiş asker bulunmaktadır. Bu kışlada kalan askerlerin kılık kıyafetlerine, beslenmelerine ve sağlıklarına özel ilgi gösterilmiştir. Ertuğrul kışlasına bulunan birlikler Zühaf/züaf¹³(tez-acele) Alayları olarak adlandırılmıştır. Saray emniyetinden sorumlu diğer birlikler 15 lira maaş alırken, Zühaf alayındakiler 20-25 lira maaş almıştır. Zühaf alayının neferleri padişahın özel isteği ile Yemen, Hicaz, Bağdat ve Trabluslu Arap asıllı Osmanlı halkından seçilmiştir. Bu alaylardaki neferlerin kıyafetleri; kırmızı işlemeli mavi cepken, kırmızı potur ve fesine dolanmış yeşil-mavi sarık olmuştur (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 507).

Asker sayısının az olması ve saraya yakın olması bu kışlada görev yapan askerlerin daha iyi teçhizata ve imkânlarla sahip olmasına neden olmuştur. Zühaf alayına verilen bu

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

¹³ Züaf: tez, acele, derhal öldüren, ansızın yok eden

aşırı önem diğer askerlerin bu alaylarda bulunan askerlere olan bakışlarını olumsuz anlamda etkilemiştir. Bu etkilenmenin bir sonucu olarak 1889 yılında zühaf alayı askerleri ile diğer askerler arasında silahlı çatışma çıkmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 508). Kuban'a göre Ertuğrul Kışlası'nda kayı boyunun Karakeçili aşiretine mensup Türkmenler ile Domaniç Türklerinden oluşan birlikler yer almıştır (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 611).

Kışla 1958 yılında yapılan yol ve imar düzenlemeleri esnasında yıkılmıştır ve günümüzde mevcut değildir. Kışlaya ait olup günümüze ulaşabilen tek yapı dört yüzlü meydan çeşmesidir ve yapıldığı dönem Hamidiye suyu şebekesi bağlanmıştır. 1306 tarihli bu çeşme kışlada bulunan askerler için yapıldığı kitabelerinden anlaşılmaktadır. Çeşmede tavus kuşu kuyruğu süslemeleri bulunmaktadır. Ertuğrul Kışlası'nın bulunduğu bölgeye günümüzde denk gelen alanda kışla bölgesi olarak bilinmekte ve otobüs durağı ismi olarak da “Kışla Durağı” ismi kullanılmaktadır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 507).

Ertuğrul kışla camisi; Ertuğrul Kışlası'nın hemen yakınında II. Abdülhamit tarafından günümüzde Barbaros bulvarının başlangıcına denk gelen Serence Bey yokuşunda 1887 yılında inşa ettirilmiştir. Caminin yakınında bulunan tekke, misafirhane, türbe ve kütüphanesi ile ufak çaplı bir külliye benzeri bir yapıdır. Kuzey Afrika'da Osmanlı egemenliğindeki topraklarını korumak isteyen II. Abdülhamit, bölgede etkin ve nüfuz sahibi olan Trablusgarplı Şeyh Hamza Zafir için yaptırmıştır. Hamza Zafir Efendi cami yakınındaki misafirhane yaşamış, öldükten sonra yerine sırası ile kardeşleri geçmiştir. 3 kardeş cami yakınlarındaki türbeye yan yana defnedilmiştir. Cami adını tahsis edildiği kışladan almıştır. Caminin mimarı bilinmemesine karşın türbe Raimondo d'Aronco'nun eseridir. Ertuğrul Camii yakınlarındaki tekke 1925 yılına kadar varlığını sürdürmüş ve çıkarılan kanun ile kapatılmıştır. Ertuğrul Camii yakınında bulunan ve işlevini yitiren yapılan 1957 yılına kadar ilkokul olarak kullanılmış ve bakım yapılması gerektiği için boşaltılmıştır. Bu yapılar 1960-1973 yılları arasında imkânlar doğrultusunda onarılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 508), (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 223) (Kuban, Osmanlı Mimarisi, 2007, s. 612).

1.4.12. Reşadiye Kışlası(1914)

İstanbul ili Bakırköy ilçesi sınırlarında yer alan kışla, Osmanlı Devleti'nin 35'inci padişahı Sultan V. Mehmet Reşad (1909-1918) döneminde inşa edilmiştir. Bazı kaynaklarda “Reşadiye Kışlası” bazılarında ise “Sultan Reşad Kışlası” olarak geçmektedir. Süvari birlikleri için bir kışla yapılmasına karar verilip inşasına başlanmasına müteakip I. Dünya savaşı patlak vermiştir. Bu sebeple kışla inşasının parça parça tamamlandığı anlaşılmaktadır. 1914-1918 yılları arasında kışla yapıları ile birlikte kışla cami de yapılmış ve Reşadiye cami olarak isimlendirilmiştir.

Kışla kitabesine göre kışla I. Kolordu inşaat taburu tarafından inşa edilmiştir. Kışlanın temeli H. 1 Temmuz 1330/M. 1 Ağustos 1914 günü Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Birinci Kolordu Kumandanı Mehmet Ali Paşa tarafından atılmıştır.

I. Dünya savaşı sonrasında işgale uğrayan İstanbul'da bulunan kışlalara işgalci devletlere ait orduların askerleri yerleşmiştir. Reşadiye kışlasına işgalci Fransız askerlerinin Jiffar ordusu adını verdikleri, Fransız sömürgelerinden Senegalli askerlerden oluşan bir birlik yerleştirilmiştir. Fransız birliğinin askerleri kışlayı kullanırken, Fransız birliğin bünyesinde yer alan hayvanların ahır olarak Reşadiye Camisi kullanılmıştır.

İstanbul'un işgalden kurtulmasından sonra hiçbir hizmet için kullanılmayan kışla, bakımsızlıktan ve işgal dönemindeki kötü kullanımdan dolayı gündün güne harabe halini almıştır. Cumhuriyet dönemi ile Türkiye'nin yaşadığı hızlı değişim ve yenileşme hareketinin bir parçası olarak Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman'ın 1924 yılındaki teşebbüsü ile Reşadiye Kışlası'nın hastane olarak kullanılabileceği ilgili devlet makamlarına bildirilmiştir. Bu talebin bir sonucu olarak 15 Ekim 1924 tarihli kararname ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Reşadiye Kışlası'nın bir hastane vasfı alarak hizmet vermesi için gerekli çalışmalara başlatılmıştır. Kışla, 15 Haziran 1927 tarihine kadar süren detaylı bakım ve onarım ile ek pavyonlar yapımı sonucunda İstanbul Emraz-ı Akliye ve Asabiye Hastanesi adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Reşadiye Kışlası'nın bir hastane olarak hizmet vermesini sağlayan Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman 1927-1941 yılları arasında bu hastanede başhekimlik görevini yapmıştır. Reşadiye kışlası günümüzde İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman ruh sağlığı ve sinir hastalıkları eğitim ve araştırma hastanesi adıyla hizmet vermektedir. Kışlada bulunan cami Reşadiye cami adıyla kullanılmaya devam edilmektedir (Bayülkem, 2007, s. 11-279).

Fotoğraf 41:
Reşadiye Kışla Bahçesindeki Havuz*

Fotoğraf 42:
Reşadiye Kışla Kitabesi*

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

Fotoğraf 43:
Reşadiye Kışlası*

Fotoğraf 44:
Reşadiye Kışla Cami*

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Kütüphanesi tarafından verilmiştir

1.4.13 Maçka Silahhanesi(1874)

Silahhane İstanbul ili, Şişli ilçesi, Maçka semtinde 66 pafta, 703 ada 24-25 parseller üzerinde yer alır. Maçka caddesinde bulunan yapı 7400m²lik alan kaplamaktadır. Silahhane II. Mahmut(1808-1839) döneminde varlığı bilinen Maçka Kışlası'nın yerine Sultan Abdülaziz(1861-1876) tarafından mimar Sarkis Balyan'a inşa ettirilmiştir (Eyice, İslam Ansiklopedisi, 1950, s. 1234/31).

II. Mahmut devrinde Maçka kışlasına ait ulaşılabilen en eski belge BOA, HH.d.15543, 1 Muharrem 1243 /25 Temmuz 1827 tarihli dir.

II. Mahmut(1808-1839) döneminde var olan kışla H.1250/M.1835-1845 yılları arasında Mekteb-i Harbiye olarak kullanılmadan önce kapsamlı bir bakım ve onarıma tabi tutulmuştur. Kışlaya kütüphane, revir, eczane, mutfak ve matbaa eklenmiştir. ¹⁴ Mekteb-i Harbiye 1845 yılında kışladan taşınarak Pangaltı'da yapılmış olan yeni harbiye binasına geçmiştir. Mekteb-i Harbiye taşındıktan sonra kışla bakım ve onarım yapılarak Mekteb-i İdadi olarak kullanılmıştır. ¹⁵

Bir dönem Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i İdadi'nin bulunduğu kışlanın yerine Sultan Abdülaziz (1861-1876) zamanında yapılan silahhanenin açılışı H. 1291/M. 5 Mart 1874 yılında Sultanın annesi olan Pertevniyal Valide Sultan tarafından yapılmıştır. Silahhane dönemine göre oldukça gelişmiş teknikler kullanılarak inşa edilmiştir. Kâgir bir yapı olmasına karşın silahhane içerisinde demir-çelik bir sistem kullanılmıştır. Yapının 16-18 ay arasında bir sürede tamamlanmış olmasını bu inşa tekniğine bağlamaktadır (Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 237).

Silahhane 54x137m boyutlarında kâgir dört cepheli dikdörtgen planlı bir yapıdır. Ana girişe göre orta aksın her iki yanı birbiri ile simetri göstermektedir. Yapıda iki adet 20x35m boyutlarında simetrik iç avlu bulunur. Silahhanenin yapıldığı bölgenin eğimli olmasından kaynaklı olarak yapının güneybatı cephesi bodrum kat üzerine iki katlı iken, kuzeydoğu cephesi bodrum üzerine üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının güneybatı ve kuzeydoğu cepheleri 137metrelik uzun kanatları oluştururken, kuzeybatı ve güneydoğu cepheleri 54 metrelik kısa kanatları oluşturmaktadır. Silahhanenin ana girişi güneybatı cephesidir ve balkonlu Hünkâr Dairesi bu cephede yer alır. Hünkâr Dairesi'nin

¹⁴ BOA,C.AS,1214/54466,22Ca1251/15.09.1835

¹⁵ BOA,İ.MV.,94/1944,3Ca1263/18.04.1847

balkonunda bayraklı ve tuğralı armalar mevcuttur. Silahhanenin köşeleri ana yapıdan bir kat yüksek yapılarak köşeler vurgulanmıştır.

Silahhanenin yapımından sonra Sarkis Balyan 1875 yılında silahhanenin güneydoğusuna ek bir yapı olarak 35x50m boyutlarındaki Maçka Karakolhanesini inşa etmiştir. 1891 yılında Maçka Silahhanesinde yangın çıkmıştır.¹⁶ Silahhane bahçesinde 1895 yılında D'Aranco'ya ait proje doğrultusunda bir rasathane inşa edilmiştir.¹⁷

Silahhane bir dönem İstanbul'da bulunan jandarma birimlerince kullanılmıştır (Kuban, Osmanlı'nın İstanbul'u, 2013, s. 182). Balkan savaşlarının başladığı yıllarda İstanbul'da bulunan diğer kışlalar gibi Maçka silahhanesinin de bir bölümü yaralıların tedavisi için ayrılmıştır. Bu dönemde ihtiyat kuvvetlerinden olan küçük zabıt okulu olarak da hizmet vermiştir. I. Dünya savaşının başlaması üzerine silahhane tamamen hastane kimliği kazanmış ve bir dönem Maçka Asker Hastanesi olarak anılmıştır. Hastane varlığını 1922 yılına kadar sürdürmüş ve ardından hastane lağvedilmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 108).

İstanbul'un işgal yıllarında ise İngiliz birliklerince kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte silahhane önce askeri müzeye bağlı bir depo olarak, daha sonra silahlı kuvvetlerin ihtiyacı doğrultusunda sırasıyla Nakliye, Topçu, İstihkâm ve Jandarma okulu olarak işlevlendirilmiştir. II.Dünya savaşının ardından eğitim kurumu özelliğini koruyan silahhane binası üniversite tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Milli Savunma Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında 1952 yılında başlayan görüşmeler sonucunda 1955 yılında yapılan bir protokol ile Maçka silahhanesi ve karakolhanesi İstanbul Teknik Üniversitesine devredilmiştir. Üniversitenin devralmasından sonraki dönemde içyapısının eğitim-öğretime daha uygun olabilmesi için detaylı tadilat geçirmiştir. İç değişiklik geçiren kışlanın dışının korunmasına özen gösterilmiştir (Batur, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6, 1994, s. 237).

¹⁶ BOA,İ.D: 1260/98906, 26 Cemaziyelahir 1309/27 Ocak 1892

¹⁷ BOA, BEO,627/46980, 27 Zilkade 1312/22 Mayıs 1895

Fotoğraf 45:
Maçka Silahhanesi*

Fotoğraf 46:
Maçka Silahhanesi*

Fotoğraf 47:
Maçka Silahhanesi Ana Girişi*

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Fotoğraf 48:
Maçka Silahhanesi Ön Cephe*

Fotoğraf 49:
Maçka Silahhanesi*

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

Fotoğraf 50:
Maçka Silahhanesi*

* Yılmaz Hakan, II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, İ.B.B. Kültür A.Ş. Yayınları, Nisan 2009

BÖLÜM 2: ORHANIYE KIŞLASI

2.1. Orhaniye Kışla Tarihçesi

Yıldız Sarayı'nın bulunduğu bölgenin Bizans Döneminde ağaçlarla kaplı olduğu bilinmektedir. Bölge I. Ahmet (1603-1617) döneminde Beşiktaş tepesi olarak adlandırılmış ve Sultan'ın burada küçük bir köşk yaptırmıştır. Sultan IV. Murat(1623-1640) bu bölgeyi gezi ve avlanma amaçlı kullanmıştır. Sultan III. Selim(1789-1807) bölgeye Annesi Mihrişah valide Sultan için “Yıldız” adıyla bilinen bir kasır yaptırmış ve daha sonraki dönem bölge bu isimle anılmıştır. Sultan II. Mahmut(1808-1839) kendisi için bir köşk yaptırmış, kış aylarını Çırağan sarayı ve Yıldız kasrında geçirmiş ve bu bölgenin “Dersaadet’te bir payitaht” biçimde anılmasına neden olmuştur.

Sultan Abdülmecid (1839-1861) annesi Bezm-i Alem¹⁸ Sultan için “ Kasr-ı Dilküşa¹⁹” köşkünü yaptırmıştır. Sultan Abdülaziz(1861-1876) bölgede bulunan köşk ve kasırları yenilemiş daha sonra kemerli bir köprü ile Büyük Mabeyn binası, Harem, Malta ve Çadır köşklerini yaptırmıştır. Sultan II. Abdülhamit(1876-1909) Yıldız bölgesinde bulunan köşk ve kasırlarda çeşitli değişiklikler yaptırarak bölgeyi bir saray olarak düzenlemiştir. II. Abdülhamit(1876-1909) tahta çıktıktan sonra yıldız bölgesinde değişikliklere başlatmış ve gerekli hazırlıkların tamamlanmasından sonra 7 Nisan 1877 günü Dolmabahçe Sarayından ayrılarak Yıldız Sarayına taşınmıştır. II. Abdülhamit'in saltanatı boyunca yıldız sarayı sınırları içerisine ve civarına birçok yapı inşa ettirmiştir. II. Abdülhamit'in Yıldız Sarayına taşınması ile üst düzey devlet makamında bulunan kişilerde Saray civarı ile Beşiktaş bölgesine yerleşmeye başlamıştır (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 3).

Yıldız Sarayı'nın güvenliği Hassa Tümenine bağlı birliklerce alınmıştır. 19.yüzyıl kışlaları yapılırken yapım amacı birinci öncelik olarak görülmesine karşın devlet geleneğini olan konut alanlarının dışında, talim ve eğitim işlerinin rahat şekilde yapılabileceği, ulaşımın kolay sağlanabileceği yerler aranmıştır (Cezar, Karakol, Kışlalar ve Silahhaneler, 2002, s. 470). Yıldız Sarayı'nın kuzeydoğusunda bulunan bölgeye Orhaniye kışlası da güvenlik amacıyla inşa edilmiştir. Orhaniye kışlası da yapıldığı dönemde konut alanlarından uzak olmasına rağmen kendisine tevcih edilen saray muhafızlığı görevini yapabilecek bir mesafeye yapılmıştır. Orhaniye Kışlası'nın

¹⁸ Alemin varlığından haberdar olduğu

¹⁹ Kalbe ferahlık veren

yapıldığı alan; denize ulaşımı kolay, karadan da kolaylıkla gidilebilen, veba gibi salgın hastalıkların da kolayca bulaşmayacağı, konut alanlarının dışında, talim ve eğitim işlerinin rahat şekilde yapılabileceği, Yıldız sarayı askeri zirvesine ve Yıldız sarayı bağlantı yollarına hâkim olacak şekilde konumlandırılmış bir yer olarak görülmüştür. Kışla kitabesine göre H.1303/M.1885-1886 yılında II Abdülhamit tarafından Orhan Gazi'ye ithafen kâgır olarak yaptırılmıştır. Saray ve Padişahı korumakla görevli Süvari birliği için inşa edilen kışlaya Hassa mızraklı Süvari Livası(tugay) yerleştirilmiş, askerlere “Tüfenkçi” denilmiş; kılık kıyafetine ve beslenmelerine özen gösterilmiştir. Tüfenkçi neferlerinin çoğu II. Abdülhamit'in isteğiyle Arnavut asıllı Osmanlılardan oluşturulmuş ve normal neferlerden fazla maaş almışlardır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 505). İkinci Meşrutiyet sonrası kışlada bulunan Arnavut, Boşnak ve Hırvat asıllı Osmanlılar Makedonya bölgesine gönderilmiş ve mevcudu azalan Liva(Tugay), Alay seviyesine indirilmiştir (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 5)

Balkan Savaşı döneminde kışladaki askerler cepheye sevk edilmiş ve kışlada az sayıda acemi erat kalmıştır. Balkan savaşı döneminde süvari, binicilik ve tatbikat okulu Orhaniye kışlasına taşınmıştır. Bu durum birinci dünya savaşında da devam etmiştir (Yaşar & Dinçer, 2002, s. 1150).

H.1331/M.1915 yılında Orhaniye Kışlası'nda Küçük Zabit Mektebi/ Onbaşı Eğitim Bölüğü yer almıştır. Birinci Dünya savaşı sonrası İstanbul'un işgal edilmesi ile birlikte kışla askerden arındırılmış ve Orhaniye Kışlası'nda konuşlu olan birlikler Kocaeli Grup Komutanlığına katılmıştır (Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, 1980, s. 507).

İstiklal Savaşı kazanılıp 3. Kolordu birlikleri İstanbul'a girdikten sonra kışlaya bir süvari alayı yerleştirilmiş ve 1935 yılına kadar kalmıştır. 1925 yılında Orhaniye kışlası bünyesinde binicilik okulu açılmıştır. Bu okuldan yetişen seçkin süvari subayları birçok kez Avrupa süvari müsabakalarında dereceler elde etmiştir. Kışlada 1938 yılında binicilik engelleri olduğu ve burada atlar ile müsabakaya yönelik çalışmalar yapılmış daha sonrada 2 Mayıs 1938 günü Roma'da icra edilen Mussolini binicilik kupası müsabakasına katılarak birincilik elde edilmiştir. 1935 yılından II. Dünya savaşına kadar olan dönemde Nakliye ve Zırhlı Birlikler okulu olarak kullanılmıştır. II. Dünya savaşı yılları boyunca Uçaksavar Alayı konuşlandırılan kışla 1945 yılında Uçaksavar Okulu'na dönüştürülmüştür. Orhaniye Kışlası'nda Kore savaşı öncesinde savaşa

gidecek uçaksavar kullanan erlere eğitim verilmiştir. 1958 yılına kadar uçaksavar okulu olan kışla 1958 yılında Piyade birliklerine tahsis edilmiştir. 1958 yılından 1978 yılına kadar Piyade ve muhabere birliklerince kullanılan kışlaya 1979 yılında merkez komutanlığı taşınmıştır (Cezar, Karakol, Kışlalar ve Silahhaneler, 2002, s. 507). Boğaziçi köprüsünün yapılmaya başlandığı 1970 yılından itibaren Orhaniye Kışlası'nın etki ve ilgi alanında bulunan bölgelerdeki yoğun konutlaşma ile kışlanın muharipliği azalmıştır.

İstanbul merkez komutanlığı 9 Ağustos 1978 tarihli emir doğrultusunda konuşlu bulunduğu Harbiye Kışlası'nı Harbiye Orduevi müdürlüğüne teslim etmiştir. Merkez komutanlığına bağlı bulunan unsurlardan bir kısmı kışlayı Yarımburgaz'a taşınacak olan 1.Ordu Muharebe taburundan teslim almıştır. Kışlanın teslim alınmasına müteakip betonarme içerikli bir tadilat gerçekleştirilmiştir. 14-15 Eylül 1978 tarihinde bir takım unsurlar daha kışlaya taşınmıştır.

1978 yılının son aylarında başlayan bakım, onarım ve tadilat işlemleri 1979 yılı boyunca devam etmiştir. Bu dönemde ahşap olan kısımlar betonarme olarak değiştirilmiştir. 1979 yılından sonra kışlada faal askeri birlik bulunmaması ve kıtalararası köprü yapılması sonucunda kışla çevresindeki yapılaşma artmış olması nedeni ile gözetleme sahalarını kapanmıştır.

12 Ekim 1981 günü yapılan teşkilat değişikliği sonucunda İki bölükten oluşan Tören Taburu Orhaniye Kışlası'nda bulunan diğer birliklerin yanına taşınmıştır. Bu birlik daha sonraki dönemde taşınmıştır. 4 Temmuz 1992 günü Genelkurmay Başkanlığı emri ile Özel koruma bölükleri kurulmuştur. Daha sonra Tabur seviyesine yükseltilen birlik Batı Yakası Koruma Taburu olarak isimlendirilmiştir. Bu birlik daha sonraki dönemde taşınmıştır. Kışlada günümüzde merkez komutanlığı karargâhı ve karargâha bağlı alt unsurlar bulunmaktadır.

2.2. Orhaniye Kışlası Mimari Özellikleri

2.2.1.Kışla Binası

Kışla İstanbul İli, Beşiktaş ilçesi, Mecidiye mahallesi, Palanga caddesinde 42 pafta,639 ada, 32-33-36-38-179-180-181 parseller üzerinde konuşludur. 181 parselde ve 37 T 69542 46534 koordinatında kışla ana yapısı bulunmaktadır. Kışla ana binası merkezinde bulunan cami hariç 5874m²lik alan üzerine inşa edilmiştir.

Kışla tapu kayıtlarında şöyle geçmektedir; zemin no: 24865339, cilt no:28, sayfa no:2645, kayıt durumu: aktif, yüzölçümü:51.678 m², durumu: kagir kışla

Kışla ana binası bir uzun ve iki kısa olmak üzere üç cepheden oluşmaktadır. Merkezinde cami ve Hünkâr Dairesi bulunan uzun cephenin köşelerinden simetrik olarak iki kısa cephe devam etmiştir. Kışla ana yapısı iki katlı olarak inşa edilirken orta aksta yer alan cami ve Hünkâr Dairesi üç katlıdır. Kışla bünyesinde yatakhane, yemekhane, çamaşırhane, berberhane, ofisler, kazan dairesi, mutfak, hamam, tuvalet, revir ve depolar barındırmaktadır.

Orhaniye Kışlası'nın her cephesinin güncel durumları fotoğraflama ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Kışla avlusu yapılan ölçümler sonucu (98.7x80.4) 7935 metrekare olarak hesaplanmıştır. Kışlanın bodrum katları kışlada bulunan birlikler tarafından kullanımı gündüz ve gece süreklilik arz etmeyen mekânları bulundurmaktadır. Bunlar; berberhane, tuvalet, banyo, depolar, çamaşırhane ve kazan dairesi bodrum katta bulunan bazı mekânlardır. Kışlada bulunan pencere boşlukları özgündür. Mekânların sahip oldukları tek giriş kapıları pencereden kapıya dönüştürülmüştür.

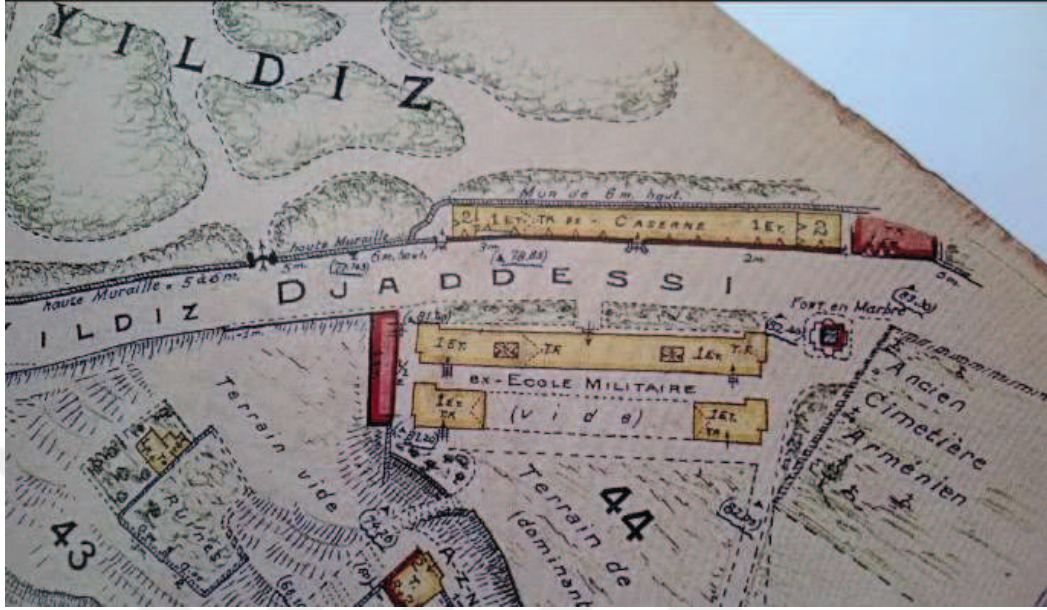
Orhaniye Kışlası orta avlulu “U” şeklinde iki katlı kâgir olarak inşa edilmiştir. Kışlanın mimarı bilinmemektedir. Kışla ana yapısı bodrum üstüne bir kat, cami ve hünkâr dairesi bodrum üstüne iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kışla ana binası ortasında bulunan camiye göre simetrik inşa edilmiştir.

Orhaniye Kışlası, 19.yüzyılda kışla yapısı, hamam, çeşme, manej, ahırlar, ek yapılar, talim alanı, cami, hünkâr dairesi, nöbetçi kulübeleri, avlu giriş kapısı ve silahhaneden oluşmaktaydı. Kışla, 1926 tarihli Alman Sendika Haritasında, 1914-1918 tarihli Rumeli Ciheti haritasında ile 1922 ve1927 yıllarına ait J.Pervititch haritalarında orta avlusunda imalat bölüklerinin kaldığı “L” şeklindeki dört baraka ile işlevi tespit edilemeyen iki küçük yapı gösterilmiştir. Bu haritalarda gözüken orta avluda bulunan yapılar günümüze ulaşmamıştır.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 09.02.1995 tarih ve 7296 sayılı kararı ile Orhaniye Kışlası, silahhanesi ve camisi Yıldız Sarayı Doğal ve Tarihi Sit Alanı içerisinde tescil edilmiştir. Yine kurulun 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı kararı gereği kışla, II. Grup eski eser olarak belirtilmiştir.

Harita 1:

J. Pervititch Haritası (Jacques, 2000)

Harita 2:

Rumeli Ciheti Haritası 1914-1918 (Dağdelen , 2005)

2.2.1.1 Plan

Merkez komutanlığının karargâhının bulunduğu güneydoğu kanadın bodrum katında yer alan mekânlar çoğunlukla depo ve ofis olarak değerlendirilmiş olmasına karşın 1 spor salonu ve yemekhane de bu katta bulunmaktadır. Yapılar ortada bulunan koridorun her iki yanına dağılmış bir şekildedir. Mekân büyüklükleri genel olarak aynı olmakla birlikte spor salonu ve yemekhane için iki şer mekân birleştirilmiştir. Bu kanattaki mekânların tavan yükseklikleri 2.20-2.73 arasında değişmekte olan 36 mekân vardır. Bodrum kata bir üst kattan merdiven ile inilebildiği gibi caminin bulunduğu cephe ile kesiştiği noktadan avlu dışından girişi sağlayan bir kapı ile de girilebilmektedir.

Kuzeybatı cephesinde bodrum katta kazan dairesi, kazan dairesine ait yakıt deposu, banyo, tuvalet, soğuk hava deposu, mutfak, bulaşikhane, çamaşırhane, berberhane, er gazinosu ve depolar bulunmaktadır. Bu cephede mekân girişleri her iki yönlü veya tek yönlü olarak dışarıdan yapılmaktadır. Kazan dairesi için gerekli düzenlemeler yapılmış, kot seviyesi sonradan düşürülmüş\ aşağı indirilmiş ve gerekli olan genişlik içinde birçok mekân ara duvarları kaldırılarak birleştirilmiştir. Bu cephede bulunan kapılar pencere boşluklarından üretilmiştir. Kazan dairesinden çıkan ısınmış sudan faydalanmayı arttırmak için kazan dairesine en yakın olan mekânlardan ikisi banyo olarak işlevlendirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu banyolara yakın bir de tuvalet bulunmaktadır ve bu üç mekânın ortak olan girişi avlu tarafındadır. Bu kanadın alt tarafında mutfak kısmına yakın ve kullanımına uygun olacak şekilde soğuk hava deposu olarak işlevlendirilen bir mekân da bulunmaktadır. Bu soğuk hava deposunun hemen yanında kışla mutfağı olarak kullanılan mekân bulunmaktadır. Kışla mutfağı bahsi geçen mekândan bir çıkıntı yaparak uzunlamasına kuzey istikametinde zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda büyütülmüştür. Yine mutfak yapısının batısında kalacak şekilde hemen yakınına sonradan bulaşikhane amaçlı bir bölüm eklenmiştir. Kışla kolaylık tesislerinden olan çamaşırhane, yıkama ve kurutma hizmetini veren iki farklı mekân görünümde olmasına karşın çamaşırhane olarak adlandırılmaktadır. Mutfağın hemen kuzeydoğu cephesinde bulunan çamaşırhane ile mutfak arasında askerlerin sağlığına gösterilen özenden ve bilinçli olarak geçiş engellenmiştir. Bu mekânların yanında berberhane bulunmaktadır. Berberhanenin hemen yakınında kışlada görevli erbaş/erlerin bir arada kullandıkları er gazinosu bulunmaktadır. Bu kanatta kalan diğer mekânlar ise kışlada bulunan birlikler tarafından çeşitli malzemelerin kullanım ve bakım sonrası hizmet için her an hazır tutulduğu depolar olarak kullanılmaktadır.

Kışlanın bu kanadının batı cephesinde araç/personel girişinin kontrol edildiği sonradan eklendiği bilinen nizam karakolu işlevli yapı bulunmaktadır. Bu esaslar doğrultusunda yerinde yapılan incelemeler sonucunda kuzeybatı kanadının zemin katında farklı işlev ve büyüklükte 30 adet mekân bulunmaktadır.

Güneydoğu ve kuzeybatı kanatların her ikisinin de avludan 5'er adet girişi bulunmak üzere toplam 10 adettir. Bu girişlerin önünde yaklaşık 1.50-1.65m arasında değişen kot farklından dolayı bazıları 7, bazıları 8 basamaklı merdivenler vardır. Güneydoğu kanadı İstanbul merkez komutanlığı karargâh personelinin kullanımındadır. Güneydoğu kanadının güney bölümünde ana binadan yaklaşık 5,15 metre batıya ve 0,85 metre doğuya genişlemiş olan alan komutanlık katı olarak adlandırılmaktadır ve İstanbul merkez komutanı tarafından kullanılmaktadır. Burada bulunan 11 mekân ofis, depo, mutfak, toplantı odası, banyo, tuvalet, makam odası, soyunma ve dinleme odası amacıyla kullanılmaktadır. Güneydoğu kanadının ana bölümünün bulunduğu alanda 45 mekân bulunmaktadır ve bu mekânlar ofis, dinlenme salonu, soyunma odası, yemekhane, berberhane, bay/bayan tuvaleti ve depo olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu kanadının bu katı komutanlık karargâhın konuşlu olduğu alanda tamamen ofisler yer almakta; kuzeydoğu cephesinin a blok bölümünde depo, bay/bayan tuvaletleri, soyunma odası, yemekhane, berberhane ve dinlenme salonu bulunmaktadır. Bu mekânların tavan yükseklikleri 3.40-3.45m arasında değişmektedir.

Kuzeybatı kanadının ana bölümünde 14 adet mekân bulunmaktadır ve bu mekânlar depo, yatakhane ve tuvalet olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatı kanadının, Güneydoğu kanadı ile aynı büyüklükte olmasına karşın mekân sayısının az olmasının nedeni; yatakhane olarak kullanılan mekânların ara duvarların yıkılarak birleştirme usulü ile genişletilmesinden kaynaklanmaktadır. Kuzeybatı kanadının güney bölümünde ana binadan yaklaşık 5 metre doğuya ve 0,8 metre batıya genişlemiş olan alan kayıt/ kabul katı olarak adlandırılmakta ve İstanbul merkez komutanlığı ilk kayıt ve revir birimlerince kullanılmaktadır. Burada bulunan 11 mekân muayene odası, acil müdahale odası, tabip odası, ofis, depo ve tuvalet olarak kullanılmaktadır. Bu yapı ile güneydoğu kanatta bulunan yapı eş büyüklüktedir.

17.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Orhaniye Kışlası'nın bulunduğu tepelerde Ermeni ve tepenin yamacında Musevi mezarlıkları kurulmuştur. Mezarlıklar tepeden vadiye doğru devam etmiştir. Uzun bir süre herhangi bir duvarla çevrili olmayan mezarlıklar

ağır tahribata uğramıştır (Akbayar, 1998, s. 237). Kışlanın yakınlarında Cibinlik sokakta bulunan Surp Asdvadzadzin Ermeni Ortodoks kilisesinde yapılan görüşmelerde; kilisenin 1726, 1824 ve 1835 yıllarında geçirdiği tadilatlarla genişletilerek daha büyük bir hal aldığı ve kışla yakınında bulunan Ermeni Mezarlığının bu kiliseye ait olduğu öğrenilmiştir. Yerinde yapılan incelemeler esnasında tel örgüler ile sınırları belirlenerek çevrilmiş olan mezarlığın ve güvenlik görevlisi ile korunduğu ve girişinde güvenlik görevlisinin hizmet esnasında kullandığı bir kulübe mevcut olduğu görülmüştür.

Orhaniye Kışlası'nda bulunan neferler yıldız sarayı sınırları içerisinde bulunan hastaneden faydalanmıştır. Yıldız sarayının muhafız birliklerinin tasfiyesinden sonra 1923'te yıldız sarayı sınırlarında bulunan hastanede lağvedilmiştir (Özbay, Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III, 1981, s. 326).

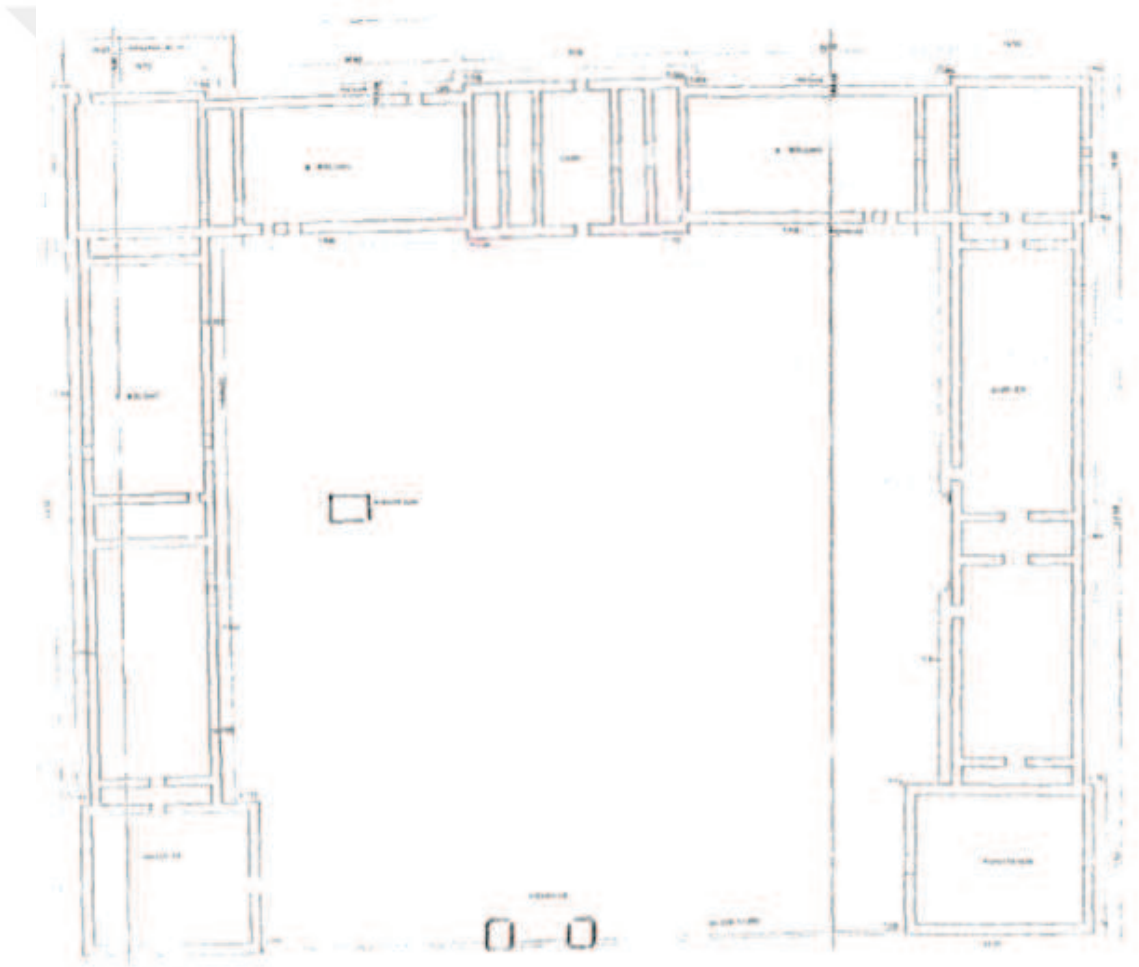
Avlu giriş kapısı üzerinde bulunan kitabenin sağına " İnnafetahna leke fetham mübina", soluna "Nasrun minallahi ve fethun kariybun" fetih âyetleri ile "1302" tarihi yazılmıştır. Avlu giriş kapısı üzerinde ve cami üzerinde bulunan kitabenin "Nisbet kılını Hazret-i Orhan'ın ismine" ve "Yaptırdı cediti Hazret-i Orhan nâmına" adlı mısralardan anlaşıldığı üzere bu kışla ve cami Osmanlıların ikinci Padişahı Orhan Gazi' ye ithafen yapılmıştır. Kışlanın Şair Naci tarafından yazılan 16 mısralık kitabesi bugünkü Türkçesi ile birlikte şöyledir:

"Encümen-i sipah-i pad-şah-i asman penah,(Askeri birlikler Allah'ın himayesindedir.)
Abdülhamid Han ki odur saye-i Huda(Abdülhamid Han Allah sayesinde)
Saff bağlamaz mı emrine dar-ül-cihadda,(Savaş meydanlarında emrine itaat etmesi)
Askerler ordu ordu, muasker liva liva(Askerler ordu ordu, askerler tugay tugay)
Birden cihan-ı gazaya gider can-feda eder,(Cihanın doğru söylediği savaşa gider, can verir.)
Fermanı bir işaret ederse gaza gaza,(Bir işaretle savaşı emrederse)
Olmaz mı fart-ı himmetinin hep nişanesi,(Aşırı sevgisinin nişanesi değil midir?)
İ'mar'ı mülke eylediği bunca i'tina,(Bu memleketi imara bu kadar itina ettikçe)
Yaptırdı pek metin ve mükemmel kışlayı(Bu sağlam ve mükemmel kışlayı yaptırdı.)
Olsun cihanda fatiha-i Nusret-ü Huda(Dünyada zaferin başlangıcı olsun)
Nispet kılını Hazret-i Orhan'ın ismine(Orhan Gazi'nin ismine yaptırdı.)
Eyler o intisap ile de kesb-i i'tila,(Kendisine bağlı olanlar yükselirler)
Oldukça sul-ü cenk bu âlemde pay-dar,(Dünyada barış ve savaş devam ettikçe)

Orhaniye Kışlası'nın kitabesinin iki yanındaki celi sülüsler İbrahim Alaeddin Bey(d.1260/1844-Ö.1305/1888) tarafından yazılmıştır.

Plan 1:

Orhaniye Kışlası Planı, Kışla Komutanlığı tarafından verilmiştir.

2.2.1.2. Cephe ve Süsleme Özellikleri

Sade bir cephe düzenine sahip kışla bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Avludan bakıldığın kot farkından dolayı bodrum kat tam olarak görülmemektedir. Bodrum kattaki mekânların avluya bakan pencereleri ve kuzeybatı ile güneydoğu cephelerdeki

çıkma yapan yapıların pencereleri düz atkılı, kışladaki diğer pencereler ise yarım daire kemerlidir. Kışla çatısı kiremit ile örtülmüştür. Çatı da sıvalı ve boyalı bacalar vardır.

Palanga caddesinden görülen cephe(güneybatı); Palanga caddesinden görülen cephede “U” şeklindeki kışlanın iki kanadının uç kısımları ve kısımların arasında kalan iki nöbetçi kulübesi bulunmaktadır. Kışlanın kuzeybatı kanadı 22,17 metre ve güneydoğu kanadı 22,33 metre olacak şekilde palanga caddesi üzerinde toplamda 44,5 metrelik alan kaplamaktadır. Bu iki nokta arasında yer alan iki nöbetçi kulübelerine kadar olan bölümde özgün dökme demir korkuluklar bulunmaktadır. Her iki kanatta cadde tarafında zemin kat için 9 adet ve bodrum kat için 9 adet olacak şekilde 18 düz atkılı pencere vardır. Cadde tarafında bulunan 36 pencerenin hepsinde korkuluk bulunmaktadır. Caddeye bakan zemin kat pencereleri her iki kanatta da 105x215cmdir. Cadde üzerinde olan bodrum kat pencereleri arazi eğiminden dolayı farklılık göstermektedir. Cadde üzerindeki Güneydoğu kanadın bodrum pencereleri 70x110cm, kuzeybatı kanadın bodrum pencereleri ise 75x60cmdir.

Fotoğraf 51:

Nöbetçi Kulübeleri ve Ana Giriş Kapısı**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 52:
Ana Giriş Kapısı Yol Cephesi**

Fotoğraf 53:
Kuzeybatı Nöbetçi Kulübesi**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 54:
Güneydoğu Nöbetçi Kulübesi**

Fotoğraf 55:
Kışlanın Avlu Giriş Kapısı Üstündeki Kitabesi**

Fotoğraf 56:
Ana Giriş Kapısı İç Cephe Görünümü**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 57:
Ana Giriş Kapısı İç Cephe Görünümü**

Güneydoğu kanadının dış cephesinde zemin katta toplam 40 adet 105x215cm pencere vardır ve bunların 34 adedi yarım daire taş kemerli, 6 adedi düz atkılıdır. Bodrum katta 33 adet pencere bulunmaktadır. Bunlar 80x90cm ebadında 28 adedi yarım daire taş söveli ve 70x110cm ebadında 5 adedi düz atkılı penceredir. Bu cephedeki kapıların hepsi pencereden kapıya dönüştürülmüştür. Cephede bodrum ve zemin katta bulunan bazı pencerelerde odaların kullanım amacından kaynaklı sonradan eklenmiş demir korkuluklar vardır. Bu cephede zemin katta bir ve bodrum katta bir olmak üzere toplam iki adet pencere kapatılmıştır.

Fotoğraf 58:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 59:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 60:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe **

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 61:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 62:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 63:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 64:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 65:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 66:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

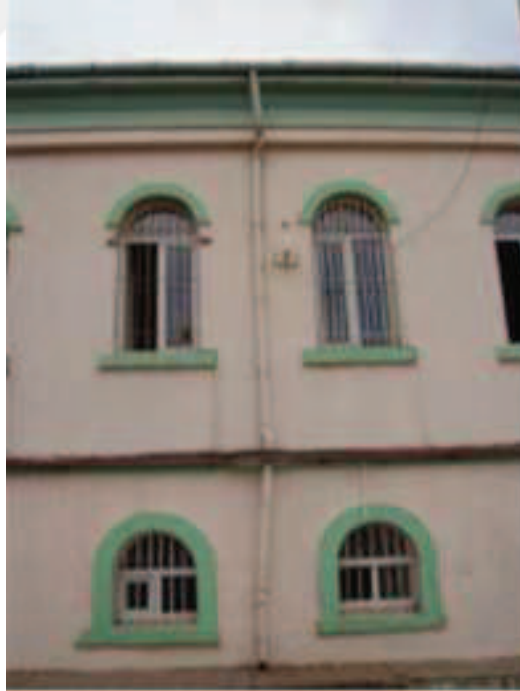
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 67:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

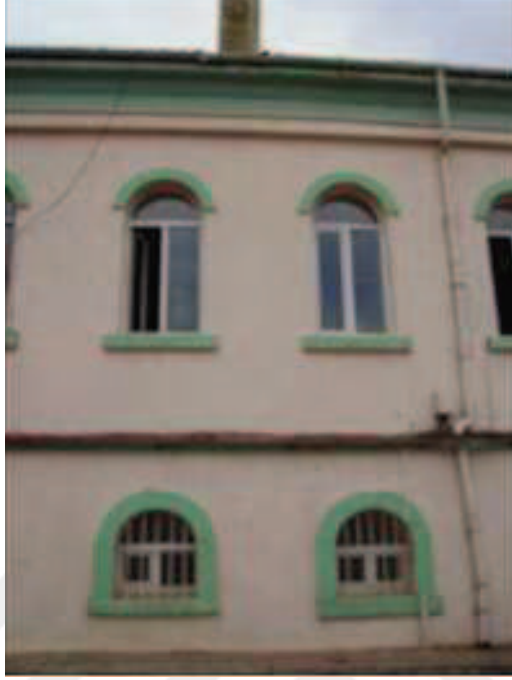
Fotoğraf 68:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 69:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 70:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 71:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

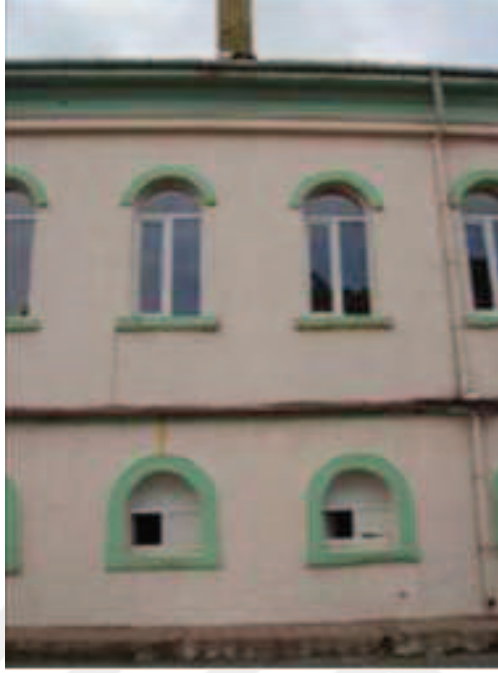
Fotoğraf 72:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

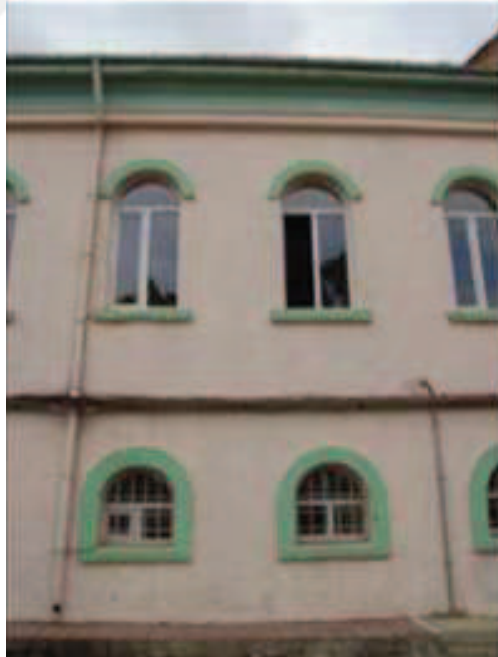
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 73:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 74:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 75:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 76:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 77:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 78:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 79:
Güneydoğu Kanadı Dış Cephe**

Kuzeydoğu kanadının dış cephesinin cami dâhil iki ucu arasındaki toplam mesafe 138,15 metredir. İnceleme esnasında cami yapısının doğu ve batısı olarak ikiye ayırmış olduğum cephede caminin olduğu alan ayrıca incelenmiştir. Caminin doğusunda kalan bodrum katta 17 adet; caminin batısında kalan bodrum katta ise 13 adet olmak üzere toplamda 30 adet 90x150cm yarım daire kemerli taş söveli pencere vardır. Caminin doğusunda kalan zemin katta 19 adet; caminin batısında 19 adet olmak üzere toplamda 38 adet 105x215cm yarım daire taş kemerli pencere bulunmaktadır. Bu cephedeki kapıların hepsi pencereden kapıya dönüştürülmüş ve aynı zamanda iki pencerede tamamen kapatılmıştır. Caminin batısında kalan mutfak kısmının girişinde sağlığa uygunluk açısından bir takım seramik işliği yapılmış ve bu durum yapıya zarar vermemiştir.

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 80:
Kuzeydoğu Kanadı Dış cephe**

Fotoğraf 81:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 82:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 83:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 84:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 85:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 86:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe **

Fotoğraf 87:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe **

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 88:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 89:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 90:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 91:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 92:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 93:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 94:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 95:
Kuzeydoğu Kanadı Dış Cephe**

Kuzeybatı kanadının dış cephesinde bodrum katta 30 adet pencere bulunmaktadır. Bunların 23 adedi 90x150cm yarım daire kemer taş söveli pencere ve 7 adedi 70x75cm

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

düz atkılı penceredir. Zemin katta 41 adet pencere bulunmaktadır. Bunların 34 adedi 105x215 cm yarım daire taş kemerli pencere ve 7 adedi 100x215cm düz atkılı pencere vardır. Cephe boyunca var olan kapılar, pencereden kapıya dönüştürülmüştür. Cephede bodrum ve zemin katta bulunan bazı pencerelerde odaların kullanım amacından kaynaklı sonradan eklenmiş demir korkuluklar vardır.

Fotoğraf 96:

Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 97:

Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 98:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 99:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 100:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 101:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 102:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 103:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 104:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 105:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 106:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 107:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 108:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 109:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 110:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 111:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Fotoğraf 112:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 113:
Kuzeybatı Kanadı Dış Cephe**

Güneydoğu kanadının avluya bakan cephesinde bodrum katta 17 adet pencere vardır. Bunların 15 adedi 100x165cm, 2 adedi 70x105cm düz atkılı pencere vardır. 4 adet olan 70x105cm'lik pencerelerden 2 tanesi kapatılmıştır. Zemin katta 26 adet pencere vardır. Bunların 22 adedi 105x215cm yarım daire taş kemerli ve 4 adedi 105x215cm düz atkılı pencere vardır. Bodrum katta bulunan pencereler avludan yarım olarak görülmekte ve subasman duvarları mevcuttur. Cephede bodrum katta bulunan tüm pencerelerde odaların kullanım amacından kaynaklı sonradan eklenmiş demir korkuluklar vardır. Komutanlık bölümünde bulunan merdivenlerin kenarında bulunan demir parmaklıklar özgündür. Bu cephede bodrum kata doğrudan açılan kapılar kuranglez içerisinde kalmasından dolayı merdiven ile inilmektedir. Bu kapılar pencereden kapıya dönüştürülmüştür.

Fotoğraf 114:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 115:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 116:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 117:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 118:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 119:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 120:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 121:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 122:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 123:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 124:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 125:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 126:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 127:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 128:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 129:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 130:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 131:
Güneydoğu Kanadı İç Cephe**

Kuzeydoğu kanadı avlu cephesinde bodrum katta 16 adet 110x175cm'lik düz atkılı pencereler bulunmaktadır. Zemin katta 22 adet 105x215 cm 'lik yarım daire taş kemerli pencereler bulunmaktadır. Cephede bodrum ve zemin katta bulunan bazı pencerelerde odaların kullanım amacından kaynaklı sonradan eklenmiş demir korkuluklar vardır. Cephede bir pencere kapıya, bir kapıda pencereye dönüştürülmüştür. Bodrum katta bulunan pencereler avludan yarım olarak görülmekte ve subasman duvarları mevcuttur. Bodrum katta bulunan pencerelerin bir kısmı kot seviyesinden dolayı görülmemektedir. Bu cephede bodrum kata doğrudan açılan kapılar kuranglez içerisinde kalmasından dolayı merdiven ile inilmektedir.

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 132:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 133:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 134:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 135:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 136:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 137:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 138:
Kuzeydoğu Kanadı İç cephe**

Fotoğraf 139:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 140:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 141:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 142:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 143:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 144:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 145:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 146:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 147:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 148:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 149:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 150:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 151:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 152:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 153:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 154:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 155:
Kuzeydoğu Kanadı İç Cephe**

Kuzeybatı kanadı avluya bakan cephesinde bodrum katta 17 adet pencere vardır. Bunların 13 adedi 100x170cm, 4 adedi 70x75cm düz atkılı pencere vardır. Zemin katta 26 adet pencere vardır. Bunların 22 adedi 105x215cm yarım daire taş kemerli ve 4 adedi 105x215cm düz atkılı pencere vardır. Revir olarak kullanan bölümünde bulunan merdivenlerin kenarındaki demir parmaklıklar özgündür. Bodrum katta bulunan pencereler avludan yarım olarak görülmekte ve subasman duvarları mevcuttur. Bodrum katta bulunan pencerelerin bir kısmı kot seviyesinden dolayı görülmemektedir. Bu cephede bodrum kata doğrudan açılan kapılar kuranglez içerisinde kalmasından dolayı merdiven ile inilmektedir.

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 156:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 157:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 158:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 159:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 160:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 161
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 162:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 163:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 164:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 165:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 166:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 167:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 168:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 169:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Fotoğraf 170:
Kuzeybatı Kanadı İç Cephe**

Orhaniye Kışlası'nın ana kışla binası yığma kâgır olarak yapılmıştır. Günümüzde kışlanın merdivenleri ve döşemeleri betonarmedir. Kışla ile aynı dönemde yapıldığı

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar
** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

bilinen cami ve Hünkâr Dairesi'nin döşemeleri ahşaptır. Hünkâr Dairesi ve cami yerinde incelemeler yapıldığı tarihte yetkili makamlarca restore edilebilmesi için ekipler ile görüşme yapmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde kışlaya yapılan ziyaretlerde cami ve hünkâr dairesinde ahşap yenileme çalışmaları yapılmaya başlandığı görülmüştür.

Kışlada yapılan ölçümlerde kışlanın bodrum kat dış beden duvarları 109-121 cm arasında, zemin kat ise dış beden duvarları 69-81 cm arasında değişmektedir. Bodrum kat özgün iç duvarları 88-102 cm, zemin kat özgün iç beden duvarları 69-81 cm arasında değiştirmektedir. Kışlada özgün iç duvarlar kaldırılarak sonradan eklenen iç duvarlar 18-20 cm arasında değişmektedir.

Güneybatı kanadının palanga caddesine bakan cephesinde iki adet nöbetçi kulübesi ve bunların arasında kemerli ana giriş kapısı bulunur. Basık Kemerli giriş kapısı üzerinde fetih ile ilgili ayetlerin yer aldığı kitabe vardır. Taç kapıdan kışla avlusuna girilmektedir. Nöbetçi kulübeleri ile kışla ana binası arasında yol cephesi boyunca bahçe duvarı devam eder ve bu bahçe duvarlarının üzerinde özgün demir parmaklıklar vardır. Nöbetçi kulübeleri sekizgen yapıda ve birbiri ile aynıdır. Kulübelerin girişleri emniyet ve güvenlik maksadıyla avlu (kuzeybatıda) tarafındadır. Kapılar plastik doğramadan yapılmış ve yenidir. Her bir kulübede beş adet özgün pencere bulunmaktadır. Kulübelerin içi dışı sıvalı ve boyalıdır, kulübeler oldukça bakımlıdır. Tavan yüksekliği 3.40 metredir. Yapıda bulunan pencere ve kapılar dikdörtgen niş yapısının içerisinde sivri kemerlidir. Her kulübe beş adet, toplamda on adet pencere 75x 205 cm'dir. Her kulübede bir adet, toplamda iki adet kapı 90x260cm'dir. İki nöbetçi kulübesi 30,20m²'lik alan kaplamaktadır. Parapet duvarları ile kale görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Kulübelerin üstü teras tarzı çatı ile örtülmüştür. Nöbetçi kulübelerinin bahçe duvarları tarafında ufak yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların kullanım amacı depo olarak belirtilmiştir. Yığma kâgir olarak yapılan nöbetçi kulübelerinin dış beden duvarlarının kalınlığı 61cm olarak ölçülmüştür. Kulübelerin arasında kalan giriş kapısı ortadan açılan iki kanatlı bir yapıdır. Kanatların her birinde İstanbul merkez komutanlığının resmi amblemi net görülecek bir biçimde yerleştirilmiştir. Her Ambblemin altında iki şer adet kılıç tasviri çapraz şekilde bulunmaktadır. Demirden yapılmış olan giriş kapısı özgün değildir. Giriş kapısının her iki yanında mermer üzerine yazılmış şekilde kışla tarihçesi hakkında bilgi verilmektedir. Giriş kapısının üzerinde mermer üzerine palanga caddesi üzerinden rahatça okunacak şekilde” İSTANBUL MERKEZ KOMUTANLIĞI”

yazılmıştır.

Kışlada ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda dönem dönem ek yapılar inşa edilmiş ve bu yapılardan işlevini yitirenler yıkılmıştır. Günümüze ulaşan üç adet özgün ek yapı bulunmaktadır. Yapıların çatısı kiremit ile kaplı, pencereleri dikdörtgen şeklinde ve cephesi sade olacak biçimde tespit edilemeyen bir tarihte inşa edilmiştir. Bu özgün yapılar; lojman, cephanelik ve depo olarak adlandırılmıştır. 179 parselde depo olarak bilinen yapı döneme ait Rumeli cihedi haritasında ve Alman sendika haritasında “Küçük zabıt mektebi” olarak geçmektedir. 1331/1915 yılında Orhaniye Kışlası’nda küçük zabıt mektebi/ onbaşı eğitim bölüğü bulunduğu bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında yapının mektep olarak kullanıldığı ancak uzun bir süre depo olarak kullanıldığından dolayı kayıtlarda depo olarak geçtiği düşünülmektedir. Yapı tek katlı kâgir olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki yapı 14.85x29.70 metre boyutlarında ve 441m²’lik alan kaplamaktadır. Cephanelik olarak bilinen yapının ilk inşa amacı bilinmemektedir. Kayıtlarda 923-MUT-KAR-006 olarak geçen tek katlı kâgir olarak inşa edilen yapı 15.8x40.5 boyutlarında ve 640m²’lik alan kaplamaktadır. İlk yapım amacı bilinmeyen yapı uzun bir süre lojman olarak kullanılmış ve 923-LOJ-KAR-012 albüm numarasıyla kayıtlar geçmektedir. Tek katlı kâgir olarak yapılan binaya lojman olarak kullanıldığı dönemlerde sık sık bakım ve onarım yapılmıştır. 11.35x23.7m boyutlarında ve 269m²’lik alan kaplayan yapı lojman vasfını kaybetmiş ve depo olarak kullanılmaktadır. Lojman olarak kullanıldığı dönem on odalı olduğu bilinen yapı, depoda dönüşme esnasında odalar birleştirilmiştir.

Kışlada bodrum kat ile zemin katta bulunan özgün pencereler boşlukları arasında altlı üstlü bir simetrisinin esas alındığı aşikârdır. Yerinde yapılan incelemeler sonucunda bodrum katta bazı pencerelerin yerinde kapı olduğu ve bazılarının ise tamamen kapatıldığı görülmüştür. Kapı boşluğu iken pencere yapılan yerlerde vardır. Bu duruma zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar neden olmuştur. Cephelerin ortalarında açılan kapılar için kot farkından dolayı merdiven eklendiği görülmüştür. Bodrum kat pencerelerine sonradan eklenen korkuluklar vardır.

1969 yılında yapılan onarımda çalışan kalfa ve ustanın el yazısı ile onarım kitabesi arka(kuzeydoğu) cephede yer almaktadır. 1978 yılında başlayan tadilatla kışla ana yapısının iç mekânlarında bulunan ahşap kısımlar betonarme olarak değiştirilmiş, gerekli görülen yerlerde pencere boşluklarından kapılar açılmış, iç mekânda özgün

duvarlar kaldırılarak yeni duvarlar örülmüş, özgün ahşap doğrama kapı ve pencereler plastik doğrama malzeme ile değiştirilmiştir. 1990'lı yıllarda yağmur olukları(plastik doğrama ve çinko malzeme) değiştirilmiştir. 2003 yılında kışla ana yapısını dış etmenlerden korumak için basit onarım yapılmıştır. 2008 yılında yapılan detaylı çatı onarım ve tadilatı esnasında çatıda bulunan Marsilya kiremitleri yeni kiremitlerle değiştirilmiştir. 2008 yılında çatıda yalıtım amaçlı tadilat yapılmıştır. Kasım 2009'da eski döküm radyatörler sökülüp, kaldırılarak yerine panel radyatörler monte edilmiştir.²⁰ Kışlanın tüm cephe yüzeyi sıvalı ve boyalıdır. Cephelerde bazı odalara dış cephe düzeninde dikkat çekecek şekilde iklimlendirme cihazı takılmıştır. Kışla daha önceki dönemlerde yer alan Uçaksavar birliklerince sergilenmesi amaçlı bırakılan tarihi uçaksavarlar 2002 yılına kadar sergilenmiş ve daha sonra başka bir birliğe tahsis edilmiştir.

BOA'ndeki 1309 tarihli Tasnif kodu: Y.MTV. Dosya no:64 gömlek no:24 belgeden inşasına, 1324 tarihli, Tasnif Kodu: Y.MTV, Dosya No: 292, Gömlek No: 155 ve Tasnif kodu: Y.MTV. Dosya no:294 Gömlek no:118 olan belgelerden de tamirine ilişkin bilgiler öğrenilen 4 baraka günümüze ulaşmamıştır. İmalat bölüklerinin kaldığı bu dört baraka dönemin tüm haritalarında gözüken orta avluda bulunan içe dönük ve birbirine bakan "L" biçimli yapılardır. Haritalarda kışla orta avlusunda bu dört barakaya ilaveten iki yapı daha gözükmektedir. Bu iki yapının işlevine ulaşamamıştır.

Orhaniye Kışlası içerisinde muharip birliklerin yanında hizmet birimleri de yer almıştır. Bu birimler aşçıları, kunduracılar, borazancılar ve terzilerdir. Bir de kışla içerisindeki divanhane, divan harp odası, kumandanlık makamı, haberci gibi özellikli mekânlardan sorumlu olan neferler kışlada hizmet etmiştir.

Orhaniye Kışlası birlikleri ile Silahhanenin talim alanlarının birbirinden farklı alanlar olarak planlanmıştır. Bunun nedeni olarak Süvari birliklerinin atların ve neferlerin eğitimleri için geniş alanlar ihtiyaç duyması; silahhanede ise verilen silah bakım ve onarımı ile silah kullanım taliminin geniş alandan çok teknik malzeme ve teçhizata ihtiyaç duymasındandır.

²⁰ İstanbul Merkez Komutanlığı arşivinde yer alan belgelerden öğrenilmiştir.

2.2.2. Kışla Camisi

Orhaniye Kışla Camisi İstanbul ili, Beşiktaş ilçesi, Mecidiye mahallesinde Orhaniye kışla ana binasının merkezinde yer almaktadır. II. Abdülhamit devrinde Orhaniye kışla ana binasının merkezinde Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci padişahı Orhan Gazi'ye ithafen inşa edilmiştir. Kışla ana binası, merkezinde yer alan camiye göre simetrik olarak inşa edilmiştir. Caminin kışlanın ortasında yer almasından dolayı sadece iki cephesi vardır. Cami yapısı uzunlamasına gelişen kışla ana binasından orantısız olarak farklılaşmaması amacıyla basık ve tek kubbeli sade bir cephe düzeninde inşa edilmiştir. Uzun bir süredir ibadet amaçlı kullanılmayan cami güdük/alçak minareli olarak yapılmıştır. Dış cepheleri sıvalı ve boyalı olan cami, yığma kâgir olarak inşa edilmiştir.

2.2.2.1. Plan

Caminin ana girişi güneybatı cephesinde bulunmaktadır. Giriş kapısının önünde mermerden yapılmış olan 6 basamaklı bir merdiven vardır. Caminin güneybatı ve kuzeydoğu cephesinde ana ibadet mekânını vurgulamak maksadıyla kemerli bir alınlık yapılmıştır. Bu alınlığın her iki cephesinin de ortasında dairesel ve içerisi sekiz parçaya ayrılmış bir pencere vardır. Güneybatı cephesinde bu dairesel pencerenin üst kısmında II. Abdülhamit'e ait madalyon tuğra yerleştirilmiştir.

Caminin Güneybatı cephesinde H.1303/M.1885-1886 tarihli kitabesi yer almaktadır. Kitabe Güneybatı cephesinde ana ibadet mekânının iki sıra olan pencerelerinin ortasına yerleştirilmiştir.

“Cami üzerinde Şair Naci tarafından yazılan dört mısralı kitabesi şöyledir.

“Yaptırdı ceddi Hazret-i Orhan namına”(Ceddi Orhan Gazi namına yaptırdı)

“Bu ma’bed-i şerifi cenab-ı şeh-i zeman”(Bu kutsal mabedi zamanın büyük şahı)

“Sa’di kulu dedi tarih-i tammini”(Sadi kulu tam tarihi söyledi)

“Nurani oldu cami’ Abdulhamid Han”(Abdulhamid Han Camii nurlu oldu)

1303” (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 10)

Orhaniye Kışlası'nın kitabesinin iki yanındaki celi sülüsler İbrahim Alaeddin Bey(d.1260/1844-Ö.1305/1888) tarafından yazılmıştır. Caminin içindeki yazılar ve levhalar Alaeddin Bey tarafından celi sülüs yazılmıştır. Kitabe bir dönem Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dairesi hattatlığını da yapan, “Çantalı Hattat” ve “Çizmeli

hattat” olarak bilinen Hacı Mehmet Nazif (1262/1846-1331/1913)Bey Orhaniye kışlası kapısındaki celi talik kitabesini yazmıştır (Alparslan, 2000).

Fotoğraf 171:
Orhaniye Kışla Cami Kitabesi**

Orhaniye Kışla Camisi’nin kuzeydoğu cephesinde toplam 18 adet ve güneybatı cephesinde 14 adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden 6’şar adedi ana ibadet mekânında, geri kalanı ise diğer mekânlara bakmaktadır. Camide bulunan kapılar, döşemeler, merdivenler ve tavanlar özgün ahşap doğramadır. Caminin duvarları özgündür. Caminin zemini halı kaplıdır.

2.2.2.2. Cephe ve Süsleme Özellikleri

Cami üç katlı ve iki cepheli sade bir yapı şeklinde inşa edilmiştir. Bu katlar bodrum, giriş ve hünkâr dairesinin bulunduğu birinci kattır. Cami ve giriş katında bulunan mekânların zemin döşemesinde ve tavanlarında gürgen ağacı kullanılmıştır. Camide mermer olarak Marmara mermeri kullanılmıştır. Giriş kat ve hünkâr dairesinin olduğu üst katta duvar ve tavanlarda bitkisel ve geometrik desenli kalem işleri ile bezeme yapılmıştır.

Caminin ana ibadet mekânı hariç giriş katı 17,7x13,3 metre boyutlarında ve yaklaşık 235m²’lik alan kaplamaktadır. Caminin bodrum katında 4 adet ve giriş katında yer alan son cemaat yerinde 2 adet olmak üzere toplam 6 adet ahşap dikme bulunmaktadır. Bodrum katta bulunan 4 adet ahşap dikme 25x25cm’dir. Son cemaat yerinde orta kısmı 22x22cm ve uç kısımları 26x26cm boyutlarında iki adet ahşap dikme vardır.

Caminin ana ibadet mekânı altında kalan bodrum kat bölümünde dış beden duvarları 127-133 cm, diğer mekânların altında kalan bodrum kısmında 109-117cm’dir. Ana ibadet mekânının giriş ve birinci kat seviyelerinde dış beden duvarları 103-105cm’dir.

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Giriş ve birinci katta diğer mekânların dış beden duvarları 66-72cm'dir. Caminin tamamında ahşap döşeme kalınlığı 37-43cm'dir.

Bodrum katta iç duvarların 77-93 cm arasında değişen ölçülerde olduğu belirlenmiştir. Giriş kat iç taşıyıcı duvarların 58-60 cm ve mekânlar arasındaki bölme duvarlarının 21-22cm ölçülerde olduğu belirlenmiştir. Cami mekânlarının duvarlarında 6.5x23.5 cm boyutlarında tuğla kullanılmıştır.

1930'lu yıllarda var olduğu bilinen kubbe etrafındaki 4 adet küçük kule benzeri külahların tespit edilemeyen bir dönemde yapılan bakım ve onarım esnasında kaldırılmıştır. 1969 yılında onarım yapılmıştır ve bu onarımda çalışan kalfa ve usta el yazısı ile onarım kitabesi yazmıştır. Kiremitler 2008 yılına kadar Marsilya kiremidi iken yapılan tadilat esnasında değiştirilmiştir. Caminin dış cephesinde bulunan özgün ahşap pencereler plastik doğrama ile değiştirilmiştir.

Cami ana ibadet mekânı 12.2x12.3 metre boyutlarında ve yaklaşık 150m²'lik alan kaplamaktadır. Caminin kubbe yüksekliği 16.15m ve kubbe çapı 11.50m olarak ölçülmüştür. Cami, kışla ana yapısından hem kurşun kaplı kubbesi ile hem de dışa taşırılarak vurgulanmış olan girişi ile dikkat çekmektedir. Caminin kubbe eteğinde aydınlık pencereleri vardır.

Ana ibadet mekânının her iki cephesinde de(güneybatı ve kuzeydoğu) 6'şar tane olmak üzere toplam 12 adet özgün pencere boşluğu bulunmaktadır. Bu pencerelerden giriş katı seviyesinde olan 3'er pencere 125x250 cm düz atkılı ve birinci kat seviyesindeki 3'er pencere 105x255cm sivri kemerlidir. Bu 12 pencerede dışı plastik doğrama ve içi ahşap çift pencereli sistem kullanılmıştır.

Caminin giriş katında ana ibadet mekânı, son cemaat bölümü, abdesthane, kuzeydoğu tarafındaki iki oda, bir tuvalet ve iki merdiven vardır. Giriş katında bulunan mekânların tümü aynı koridora açılmaktadır. Cami girişinde ve minareye en yakın noktada birbirine simetrik olarak gürgen ağacından yapılmış olan ahşap merdivenler vardır. Bu merdivenlerden minareye yakın olan hem aşağı bodrum kata iniş hem de hünkâr dairesine çıkış sağlamaktadır. Cami girişinde olan merdiven ise sadece hünkâr dairesine çıkışı sağlamaktadır. Avlu tarafındaki iç merdivenin bodrum kat bağlantısı duvar örülerek kapatılmıştır. Ana ibadet mekânına çift kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir. Ana ibadet mekânında kalem işi bezemelere sıklık verilmiş ve özen gösterilmiştir. Cami

kubbe tavanında turkuaz renkler hâkim kılınmış ve sekize bölünmüştür. Kubbe tavanının merkezinde yeşil zemin üzerine hat yazısı vardır. Kubbenin kasnağında diğer camilerde de var olan sekiz adet hat panosu bulunmaktadır. Cami ana ibadet mekânına girişte sağda ve solda birbirine simetrik 10cm yükseltilmiş ve korkulukla çevrelenmiş müezzin mahfili vardır.

Cami girişinden kapalı son cemaat bölümüne geçilmesi ile birlikte duvarlarda bulunan bitkisel ve geometrik desenli kalem işlerinin sayısında ve yoğunluğunda gözle görülür bir artış vardır. Giriş katında bulunan son cemaat yerinde 2 adet abdesthaneye ve 2 adette ana ibadet mekânına doğru açılan olmak üzere toplam 4 adet özgün ahşap pencere bulunmaktadır. Son cemaat bölümünün hemen sol tarafında abdesthane vardır. Abdesthanenin üstünde herhangi bir mekân yoktur. Abdesthanenin üstü 10.30 metre yükseklikte saydam ve içeriye ışık alan kalın bir malzeme ile kaplanmıştır. Abdesthane mekânının bu şekilde olması hem ferahlık hem de gün ışığından faydalanmayı sağlamaktadır. Bu bölümün duvarlarında hiçbir süsleme unsuru yoktur. Taş kaplama olan abdesthanede 10 tane çeşme ve 9 tane oturak vardır. Caminin orta avlu tarafından girişi olduğu gibi abdesthanenin de avlu tarafından girilen çift kanatlı bir girişi vardır. Giriş katta minare girişinin yanındaki tuvalette bulunan hela taşı özgündür.

Caminin giriş bölümünde tavanda II. Abdülhamit döneminde yapılmış olan tahminen Osmanlı İmparatorluğu'nun dört farklı dönemini temsilen yapılmış etkileyici silah kompozisyonları bulunmaktadır. Cami giriş holünde dörde bölünmüş olan tavanda bulunan armalı resimlerinden üçü duruyorken bir tanesi pembe boya ile boyanmıştır.

Giriş katında bulunan iki oda, tuvalet ve giriş mekânında toplam 6 adet özgün pencere boşluğu bulunmaktadır. Bunlardan güneydoğu cephesinde 1 adet ve kuzeydoğu cephesinde 5 adet 105x215cm yarım daire kemerli pencereler vardır. Caminin giriş katı seviyesinde dış cephede bulunan pencereler kışladaki diğer pencereler gibi yarım daire kemerlidir. Giriş katında diğer mekânlara bakan 4 adet düz atkılı pencere vardır. Giriş kat mekânlarının tavan yüksekliği 3.73 ile 3.82metre arasında değişmektedir.

Mermerden yapılmış olan Mihrap cami ana ibadet mekânı içerisinde altın yaldızlı işlemleri ile dikkat çekicidir. İmam için yerden 10cm yükseltilmiş ön kısmı mermerden arka kısmı ahşaptan bir seki vardır. Mihrabın her iki yanında çıkıntı oluşturan kaideler üzerinde mermerden 2'şer küçük sütun vardır. Sütunların üstünde yeşil motifler

arasında iki ufak dini pano vardır. Orta üst kısımda yeşil zemin üzerine diğer cami mihraplarında da var olan ayet yazılmıştır. Mihrabın iç kısmında her iki yanda dış kısmındakilerden daha kısa ve ince yapılı birer küçük sütun vardır. Mihrabın üstünde oyularak yapılmış olan bezemeler altın yaldız ile süslenmiştir. Mihrabın iç duvarında oyma ile yapılmış sağ ve sol yanlara toparlanmış yeşil perde şekilli motifin ortasında aşağıya doğru uzatılmış altın yaldızlı kandil motifi vardır.

Marmara mermerinden yapılmış minberde 11 adet basamak vardır. Minberin basamaklı kısmına ulaşmak için mermerden yapılmış kemerden geçilmektedir. Kemerin ayakları kare biçiminde başlayıp silindirik biçimde devam etmektedir. Basamakların sonunda kare planlı minber köşküne ulaşılır. Burada dört köşe dört küçük mermer sütun vardır. Sütunların üst kısmında sekizgen şekilli külâh altlığı ve ucunda bakırdan âlem bulunan ahşap külâh yer almaktadır. Mihraptaki gibi minber bölümlerinde de altın yaldızlı bezemeler kullanılmıştır. Minber kapısında ve minber köşkünün üst köşelerinde küçük âlemler kullanılmıştır.

Marmara mermerinden yapılmış olan vaaz kürsüsü sekiz küçük sütun üzerinde bir yapıdır. Yapı mermerden oyularak yapılmış ve sekizgen şeklindeki alt tabanlılığı ile bir bütündür. Sütun başlıkları arasında at nalı kemerler kullanılmıştır. Minber ve mihrapta bulunan altın yaldızlı bezeme öğeleri boyutları küçültülerek vaaz kürsünün kenarlarında da kullanılmıştır. Vaaz kürsüsü bölümü ile alt tabanlılık simetrik olarak sekizgen yapıdadır.

Özgünlüklerini koruyan minber, vaaz kürsüsü ve mihrapta kullanılan benzer bezeme öğeleri bir bütünlük oluşturmaktadır.

Caminin kuzeydoğu cephesinin kuzeybatı köşesinde yer alan minare, camiden 87cm uzaklıktadır. Yaklaşık 3.1x3.1 metre uzunlukta kare planlı 9.6 m²'lik alan kaplayan bir kaide üzerinde bulunmaktadır. Taştan yapılmış minareye giriş kattan 1.5 metrelik geçit ile geçiş yapılmaktadır. Minare, kaide, kürsü, silindirik gövde, şerefe, petek ve külâh bölümlerden oluşmaktadır. Minare girişinde ve mermer korkuluklu şerefeye çıkışta kapılar vardır. Şerefenin etrafı küçük sütunlar arasında at nalı kemerler şeklinde oyulmuş mermer ile çevrelenmiştir. Minare külâhının uç kısmında bakırdan yapılmış âlem vardır. Âlemin külâh ile bağlantısını yapan kısımlarda bitkisel motifler kullanılmıştır. Şerefeye 33 basamak ile çıkılmaktadır.

Hünkâr Dairesi dış cephelerinde, kışlada ve camide kullanılmayan 100x215cm boyutların basık kemerli pencereler kullanılmıştır. Hünkâr Dairesi'nden cami ana ibadet mekânına yarım daire biçiminde girinti yapacak şekilde iki mihrap yapılmıştır. Birinci katta bulunan mihrapların önleri kafes ile kapatılmıştır.

Caminin bodrum katında arka avlu ile iç avluyu birbirine bağlayan bir geçit bulunmaktadır. Güneybatı cephesinde bulunan bodrum kat girişi Atatürk büstünün arkasındadır. Güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde bodrum kat girişlerinde demir doğrama kapılar bulunmaktadır. Bodrum katın döşemeleri taş kaplama ve tavanı ahşaptır.

Caminin bodrum katı bir dönem merkez komutanlığı disiplin cezaevi olarak kullanılmıştır. Caminin altında cezaevi olmasının pek uygun düşmemesine karşın bir dönem zorunlu olarak kullanılmış ve daha sonra cezaevi buradan kaldırılmıştır.

Bodrum katı cezaevi olarak kullanılmadan önce tadilat yapılmış ve bu tadilat esnasında tuğla ve briket ile duvarlar örülerek mekânlar küçültülmüş ve sayısı çoğaltılmıştır. Bodrum kat cezaevi olarak kullanılırken beş yatakhane, bir yemekhane, bir banyo, bir tuvalet, bir ofis ve iki depo biçiminde kullanılmıştır. Bodrum katta cezaevi için mermer ve fayanstan banyo ile tuvalet de bu dönemde yapılmıştır. Yine aynı dönem gerekli görülen merdiven, kapı ve pencereler duvar örülerek kapatılmıştır. Bodrum katta güneybatı cephesinde demir parmaklıklı 60x70cm düz atkılı ve kuzeydoğu cephesinde 5 adet yarım daire kemerli pencere vardır. Bodrum kat mekânlarının tavan yüksekliği 2.75 ile 2.95m arasında değişmektedir.

Fotoğraf 172:

Orhaniye Kışla Cami İç Cephe***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 173:
Orhaniye Kışla Cami İç cephe***

Fotoğraf 174:
Orhaniye Kışla Cami Giriş Kapısı***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 175:
Orhaniye Kışla Cami Dış Cephe***

Fotoğraf 176:
Orhaniye Kışla Cami Dış Cephe***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 177:
Orhaniye Kışla Cami Kubbe Görünümü***

Fotoğraf 178:
Orhaniye Kışla Cami Minaresi***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 179:
Orhaniye Kışla Cami Minaresi***

Fotoğraf 180:
Cami Ana İbadet Mekânı***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 181:
Cami Ana İbadet Mekanı***

Fotoğraf 182:
Cami Kubbesi***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 183:
Cami Kubbesinin Merkezi***

Fotoğraf 184:
Cami Ana İbadet Mekânı***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 185:
Bodrum Kat Disiplin Cezaevi Dönemi***

Fotoğraf 186:
Vaaz Kürsüsü***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 187:
Abdesthane***

Fotoğraf 188:
Abdesthane***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 189:
Kapalı Son Cemaat Yeri***

Fotoğraf 190:
Kapalı Son Cemaat Yeri**

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 191:
Giriş Kat Tavan Görüntüsü**

Fotoğraf 192:
Giriş Kat Tavan Görüntüsü**

Fotoğraf 193:
Kapalı Son Cemaat Yeri**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 194:

Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü**

Fotoğraf 195:

Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü**

Fotoğraf 196:

Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü**

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Fotoğraf 197:

Giriş Kat Ara Duvar Görüntüsü**

2.2.3. Hünkâr Dairesi

Hünkâr Dairesi, Orhaniye Kışlası'nın orta kanadında caminin doğu yanında yer almaktadır. Hünkâr Dairesi'nin bir yanında kışla ana binası bir yanında kışla cami olmasından dolayı iki cephelidir. Bu cephelerden bir tanesi avluya(güneybatı) diğeri dış cepheye(kuzeydoğu) bakmaktadır.

2.2.3.1. Plan

Hünkâr Dairesi, bulunduğu cepheden dışa taşırılarak vurgulanması, pencereler kemerlerinde farklılık ve kat sayısının artması gibi unsurlarla dikkat çekicidir. Hünkâr Dairesi 245m²lik alana sahiptir. Bu alanın alt kattan fazla olmasının sebebi ise giriş kapısını oluşturan sütunların üstünde kalan alanın da oda olarak kullanılmasıdır. Hünkâr Dairesi'nde koridora açılan mekânlar şeklinde bir yapı vardır. Hünkâr Dairesi, bir salon, avlu(güneybatı) cephesinde üç oda ve bir koridor, dış(kuzeydoğu) cephesine bakan iki oda, bir koridor ve tuvaletlerden oluşmaktadır.

Hünkâr Dairesi'nde bulunan ahşap mekân kapıları, iki merdiven ve zemin döşemeleri gürgen ağacından yapılmış ve özgündür. Hünkâr Dairesi'nde ahşap zemin döşemeleri 37-43cm kalınlığındadır. Cami girişinde ve minareye en yakın noktada birbirine simetrik olarak gürgen ağacından yapılmış olan ahşap iki merdiven vardır. Bu merdivenlerden minareye yakın olan hem aşağı bodrum kata iniş hem de Hünkâr

** Merkez Komutanlığı tarafından verilen fotoğraflar

Dairesi'ne çıkış sağlamaktadır. Cami girişinde olan iç merdivenin bodrum kat bağlantısı duvar örülerek kapatıldığı için sadece giriş kat ile Hünkâr Dairesi'ni birbirine bağlamaktadır.

2.2.3.2. Cephe ve Süsleme Özellikleri

Hünkâr Dairesi'nden cami ana ibadet mekânına yarım daire biçiminde girinti yapacak şekilde iki mihrap yapılmıştır. Birinci katta bulunan mihrapların önleri kafes ile kapatılmıştır. Bu bölümlerde süsleme öğelerinde detaylı bir işçilik yapılmıştır. Hünkâr Dairesi'nin duvar ve tavanlarında bitkisel ve geometrik desenli kalem işleri ile bezeme yapılmıştır.

Kışla pencereleri ve cami giriş katı pencereleri yarım daire kemerli, Hünkâr Dairesi'nin bulunduğu birinci kat ise basık kemerli olarak yapılmıştır. Avlu cephesinde 4 adet ve dış cephede 6 adet 105x 215cm basık kemerli pencere vardır. Hünkâr Dairesi'ni her iki dış cephesine bakan bütün özgün ahşap pencereler plastik doğrama olarak değiştirilmiştir. Hünkâr Dairesi'nde bulunan duvarlar özgündür. Hünkâr Dairesi'nde iç taşıyıcı duvar kalınlığı 58-60 cm ve mekânlar arası bölme duvarları 21-22cm'dir. Hünkâr dairesinin dış cephe duvar kalınlığı 65-75cm'dir. Hünkâr Dairesi yığma kâgir olarak inşa edilmiştir. Hünkâr Dairesi'nin çatısı kiremit kaplıdır. Hünkâr Dairesi'nin dış cephesi sıvalı ve boyalıdır.

Fotoğraf 198:

Hünkâr Dairesi Büyük Koridor***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 199:
Hünkâr Dairesi Büyük Koridor Tavanı***

Fotoğraf 200:
Hünkâr Dairesi Mihrap İç Cephesi ***

Fotoğraf 201:
Hünkâr Dairesi Mihrap Tavanı***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.
*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.
*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 202:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

Fotoğraf 203:
Hünkâr Dairesi Ara Duvar Görüntüsü***

Fotoğraf 204:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.
*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.
*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 205:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

Fotoğraf 206:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 207:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

Fotoğraf 208:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 209:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

Fotoğraf 210:
Hünkâr Dairesi Tavan Görüntüsü***

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

Fotoğraf 211:
Hünkar Dairesi Tavan Görüntüsü***

2.2.4. Silahhane

Orhaniye Silahhanesi, İstanbul ili, Beşiktaş ilçesi, Mecidiye mahallesinde Palanga caddesi üzerinde yer almaktadır. Silahhane kayıtlara göre 639 ada, 42 pafta, 33 parselde bulunmaktadır.

Silahhane, kışla ana binasının batısında Orhaniye Kışlası yapılarına ek olarak II. Abdülhamit devrinde inşa edilmiştir. Bazı kaynaklarda II. Abdülhamit tarafından yaptırıldığını vurgulamak için Hamidiye(Orhaniye) Silahhanesi şeklinde geçmektedir. Silahhanenin ana girişi güney cephesindedir. Silahhanenin ana girişi üzerinde bulunan kitabesine göre 1306/1890-1891 yılında yaptırılmıştır. Yapının kitabesi çevresinde bitkisel ve geometrik desenlerde bezemeler vardır. Kitabenin üst tarafında II. Abdülhamit devrine ait Osmanlı arması vardır. Osmanlı armasının iki yanında yapının silahhane olmasından kaynaklı tüfek ve tabanca kabartması vardır.

Silahhanenin Ahmet Muhtar Efendi tarafında yazılmış olan kitabesi;

“ Yaptı dar’ül esliha Abdülhamid Han-ı Kerim(Abdülhamid Han-ı Kerimi bu silah evini)

Kıldı te’yid-i esas-ı hikmet-i sulh-ü salah(Sulh ve salah hikmetini teyiden esas kıldı)

Baş eğer tarihine Muhtar ehl-i imtisal(Baş eğer tarihine intikam besleyenler)

Mecma-ı esbabı satvettir bu nev dar-üs-silah(Topluma ululuk sebebidir bu yeni silahhane) 1306” (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 12).

*** Avunduk mimarlık tarafından restorasyon öncesi çekilen resimlerdir.

BOA'de bulunan 1312/1896 tarihli Tasnif Kodu: Y.PRK. ASK, Dosya No: 103, Gömlek NO:92 belgede silahhane yakınında bulunan arazinin, kışla talim alanından ayrı olarak silahhane için talim alanı olarak yaptırılması emredilmiştir. Ayrıca aynı belgeden Orhaniye Silahhanesi'nde subay ve çavuşlara silahların nasıl sökölüp takılacağı, nasıl tamir edileceği ve bakım işlemlerinin nasıl yapılacağına dair eğitimler verilmesi emredilmiştir (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 13).

Orhaniye Silahhanesi'nin özgün halinin güney cephesinden çekilen fotoğrafı Servet-i Fünun dergisinin 192. sayısında bulunmaktadır.

2.2.4.1. Plan

Silahhanenin bulunduğu arazi eğimsiz düz bir arazidir. Kâgir olarak inşa edilen silahhane 25.7x25.7metre boyutlarında kare şeklindedir ve 660 m²'lik alan kaplamaktadır. Binanın çatısı kale burçlarına benzetilmeye çalışılarak silahhaneye ayrı bir hava kazandırılmıştır.

Cumhuriyet Döneminde silahhane uzun bir süre mühimmat ambarı olarak kullanılmıştır. 1960 yılından itibaren bir süre cezaevi olarak kullanılmıştır. 1978 yılında Silahhanenin Orhaniye kışlası ile birlikte İstanbul Merkez komutanlığına devredilmesi amaçlı emir verilmiştir. 1978 yılında bakım ve onarıma tabi tutulduktan sonra 1979 yılında Merkez Komutanlığının tüm unsurları ile Orhaniye kışlasına taşınmasıyla kullanılmaya başlanmıştır. 1978 yılında silahhanenin ortasından güney tarafına doğru asma kat eklenmiş, betonarme sistem ile kolon ve kiriş desteklemesi yapılmıştır. Aynı dönemde döşemeler de betonarmeye dönüştürülmüştür. Yapı içerisinde mekân sayısını arttırmak için tuğladan duvarlarla bölmeler yapılmıştır (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 11).

2.2.4.2. Cephe ve Süsleme Özellikleri

Yapının Güney cephesinde bulunan ana girişi diğerlerinden yüksek yapılmış ve iki yanında 3 basamaklı merdivenler bulunmaktadır. Silahhanede bulunan özgün ahşap kapı ve pencereler plastik doğrama malzemeler ile değiştirilmiştir. Dört pencere ile Silahhane genelinde en çok pencere kapatma işlemi kuzey cephede yapılmıştır. Kuzey cephesinin ortasında yer alan kapı kaldırılmış yerine daha dar bir kapı ve bir pencere konulmuştur. Doğu cephesinde silahhanenin ısıtma sisteminin bir parçası olan yakıt

deposu bulunmaktadır. Silahhanenin iç kısmında bir kazan dairesi vardır. Görülen lüzum üzerine doğu cephesinde bir pencere kapıya dönüştürülmüştür.

Özgün inşası tek katlı olan yapıya yapılan tadilatlar esnasında bir iç kat eklenmiştir. Yapının ortasında birbirini “+” şeklinde kesen iki koridor bulunmaktadır ve mekânlar koridorlara açılmaktadır. Koridorların sonunda kapılar vardır. Silahhanenin bütün cepheleri merkezlerinde bulunan kapılara göre simetrik olarak inşa edilmiştir.

Silahhanenin özgün olan dış beden duvarlarının kalınlığı 77-84 cm arasında değişmektedir. Silahhanenin “+” şeklinde koridorunu ile iç mekânlar arasında bulunan özgün duvarları 6,5x23,5cm boyutlarında dolu tuğla ile örülmüştür. Koridor ile iç mekânlar arasında kalan ve iç mekânları oluşturan özgün duvarların kalındığı 50cm civarındadır. Duvarlar arasında bulunan kalınlık farklılıklarının nedeni olarak geçirmiş oldukları tadilatlar akla gelmektedir. Pencereleer sivri kemerlidir. Cepheleer sıvalı ve boyalıdır.

Yapıya ait ulaşılabilen fotoğraflardan şu bilgilere öğrenilmiştir; Yapının çatısında güney cephesinin doğu köşesinde bir nöbet kulübesi bulunduğu fark edilmiştir. Bu yapının ne zaman kaldırıldığına dair bir bilgi ve belgeye ulaşılammıştır. Aynı fotoğraflardan yapının silahhane ve mühimmat ambarı olarak kullanıldığı dönemde pencerelerde demir parmaklıklar olduğu fark edilmiştir. Bu parmaklıkların da ne zaman kaldırıldığı bilinmemektedir.

Uzun bir dönem “Merkez komutanlığı Reviri” ve “Emekli Subaylar Dernek Lokali” olarak kullanılmıştır. Bu kullanım esnasında revir birimleri alt katta; derneğe bağı birimler altta bulunan iki mekân ile asma katta bulunan tüm mekânları kullanmıştır.

Silahhane bahçesinde toplar sergilenmektedir. Bahçede sergilenen 15 top Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı tarafından Merkez Komutanlığı sorumluluğuna verilmiştir. Toplara ait bilgiler Tablo 1’de belirtilmiştir. Silahhane ve silahhaneye ait olan Top sergileme alanı birlikte yaklaşık olarak 90.971m²’lik alan kaplamaktadır (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 12).

Tablo 1:

Silahhane Bahçesinde Sergilenen Toplar

CİNS	ÜLKE	YIL
DEMİR TOP	RUS	1810
DEMİR TOP	BELÇİKA	1857
KAMALI DEMİR TOP	BELÇİKA	1857
TUNÇ TOP	RUS	1860
KAMALI DEMİR TOP	ALMAN	1876
KAMALI DEMİR TOP	RUS	1896
DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
KAMALI DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
KAMALI DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
DEMİR TOP	İNGİLİZ	19.YY
KAMALI DEMİR TOP	RUS	1910
KAMALI DEMİR TOP	RUS	1910

Yapıda bir dönem bakımsızlıktan dolayı yapı geleninde rutubet, yosunlaşma ve çiçeklenme gibi durumlar olduğu öğrenilmiştir. 1990 yılında bakım ve onarım yapılmıştır. 1995 yılında Orhaniye Kışlası ile birlikte Yıldız Sarayı Tarihi ve Doğal Sit alanı içerisine dâhil edilmiştir (Cezar, Karakol, Kışlalar ve Silahhaneler, 2002, s. 507). Silahhane bakım ve onarım amaçlı boşaltılmıştır. Bakım ve onarım olarak uygulanacak işlemler yapılan çalışmalar sonucunda restorasyona dönüştürülmüş ve konuya ilişkin gerekli çalışmalar başlamıştır. 2015 yılında merkez komutanlığına verilen emir ile Silahhanenin restore edildikten sonra sivil makamlara geçeceği ve konu ile alakalı gerekli çalışmaların yapılması gerektiğine dair emir verilmiştir.

Fotoğraf 212:
Servet-i Fünun dergisi 192. Sayı *

* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane(Ankara)'den alınmıştır

2.2.5. Orhaniye Kışla Çeşmesi

2.2.5.1. Plan

Çeşme kışla ana binasının güneydoğusunda bulunmaktadır. Kare biçimli olan çeşme 3.25x3.25 metre boyutlarındadır. Çeşme yapıldığı dönem bağlanan su, kışlaya kadar getirilmiş olan Hamidiye suyudur. Hamidiye suyu denmesinin nedeni suyunun II. Abdülhamit devrinde yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Çeşmenin kışla ile aynı dönemde yapıldığı kanaati hâkimdir. Çeşme bir meydan çeşmesi niteliğindedir.

2.2.5.2. Cephe ve Süsleme Özellikleri

Çeşmenin dört bir tarafında yapıldığı devrin padişahı II. Abdülhamit'in tuğrası bulunmaktadır. Orhaniye Kışlası'nın Hünkâr Dairesi'nde bulunan kalem işleri gibi mermer üzerine silah işlemeleri yapılmıştır. Çeşmede geometrik desenlerde vardır. Çeşmenin ayna kısmında II. Abdülhamit devrine ait II. Abdülhamit tuğralı Osmanlı arması vardır. Çeşmenin tamamı mermer kaplamadır. Mermerlerde çatlamalar olduğu görülmüştür. Çeşmenin bir dönem bakım ve onarıma uğradığı fark edilmiştir (Komisyon, İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi, 2014, s. 8). Çeşmenin etrafında ve civarında çok sayıda eski mezar taşı bulunmaktadır.

Fotoğraf 213:

Orhaniye Kışla Çeşmesi*

* İstanbul Merkez Komutanlığını nezaretinde 15 Aralık 2016 tarihinde çekilen fotoğraflardır.

Fotoğraf 214:
Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı*

Fotoğraf 215:
Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı*

* İstanbul Merkez Komutanlığını nezaretinde 15 Aralık 2016 tarihinde çekilen fotoğraflardır.

* İstanbul Merkez Komutanlığını nezaretinde 15 Aralık 2016 tarihinde çekilen fotoğraflardır.

Fotoğraf 216:
Çeşme Yakınında Bulunan Mezar Taşı*

* İstanbul Merkez Komutanlığını nezaretinde 15 Aralık 2016 tarihinde çekilen fotoğraflardır.

BÖLÜM 3: KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

18. yüzyıl sonlarından itibaren eski askeri yapıların dönemin askeri ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülmüştür. 1826 yılına kadar varlığını sürdüren İstanbul'daki ilk kışla benzeri yapılar olan eski ve yeni odalar yeniçeri ocağı ile birlikte II. Mahmut tarafından ordunun modernleşmesinin önünde bir engel olarak görülmüştür. Bahsi geçen ilk dönem askeri yapıları hakkında ulaşılan bilgi ve veriler ışığında, bu yapıların devrinin ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı anlaşılmıştır. Yeniçeri ocağının kaldırılması, eski ve yeni odaların yıkılması ile birlikte modern anlamdaki kışla yapılarının inşasına hız verilmiştir. Padişah ve devlet adamları, bu dönem ile birlikte saray ve dini yapılar yaptırmak yerine askeri kışla ve yapılar inşa ettirmeye yönelmiştir.

II. Mahmud döneminde başlanan modern orduya geçişin ardından gelen padişahlar döneminde de aynı kararlılık ile devam etmiştir. Kütlesel olarak İstanbul yapılarından büyük olan kışla ve diğer askeri yapılar yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte devlet otoritesinin başlıca simgesi halini almıştır. İstanbul'da inşa edilen kışla yapıları dönemin ülkelerinin İstanbul'a gönderdiği kişilerce resmedilmiş, hakkında bilgi toplanmış ve ordu birlikleri hakkında bir görüş sağlamıştır. Kışla inşa faaliyetlerinin yapıldığı dönemde Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde eğitim almış birçok Osmanlı kökenli mimar olmasına karşın Fransa'da eğitim alan mimarların diğerlerinden daha fazla etki ettiği görülmüştür.

Padişahlar askeri yapılara verdikleri önemi göstermek amacıyla temel atma törenleri ile açılış törenlerine katılmışlardır. Devletin ileri gelenleri de padişahın verdiği önemin bir takipçisi olarak kışla ve askeri yapıların yakınlarına ihtiyaç duyulan yapıları inşa ettirmekten geri durmamışlardır. Bu yapılar ana binalardan sonra inşa edildiği için ek yapı olarak değerlendirilmektedir. Kışla ve askeri yapılarda bulunan askerlerin hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli olan yapıların yanında bir de hayatı kolaylaştıran dönemsel olarak gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan ek yapılar olmuştur. Bunun yanında başka bir ek yapılaşma nedeni ise askeri yapılardaki işlev değişikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılış amacı ile kullanılış amacı arasındaki farkı kapatmak için ek yapılaşma yöntemi kullanılmıştır. Kışlalara ek olarak inşa edilen yapılar genel olarak aynı olmasına karşın bu ek yapıların özellikleri yapıldıkları kışlalara göre değişiklik göstermektedir. Ek yapılar ana yapılardan özelliklerine göre çeşitli mesafelerdeki uzaklıklara inşa edilmiştir. Kışla ve askeri yapılara zamanla

eklenen ek yapılar bu kışlaların kullanım amacının değişmesi ile birçoğu tamamen farklı amaçlar için kullanılacak şekilde düzenlemelere tabi tutulmuştur. Süvari kışlası döneminde manej olan bir yapı eğitim kurumu döneminde spor salonu olarak kullanılmıştır. Kışla hamamı olarak kullanılan bir yapı eğitim kurumu zamanında kantin olarak kullanılmıştır.

İnşa edilen kışla yapılarında Avrupa'daki örneklerinden farklı olarak temizlik ve ibadet konularına önem verilmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak kışla yapılarının içerisinde veya yakınına kışladaki askerlerin kişisel temizliği için hamam; ibadetleri için cami veya mescit inşa edilmiştir. Gelişen kışla yapıları ile birlikte barındırdıkları asker sayısında da artış olmuştur. Bu artış sonucunda kışlalarda bulunan askerlerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla kışlaların bünyesinde revirler kurulmuştur. Kışlalarda bulunan revirlerde tedavi imkânı olmayan durumlar için ise iki veya üç kışlanın ulaşabileceği bir konumda modern asker hastaneleri inşa edilmiştir.

Askeri yapılar inşa edildikleri alanların civarında oluşan yerleşim yerlerini de kapsayan bir düzen oluşturmuşlardır. Kentin planlanmasına katkıda bulunan askeri yapılar bütünü oluşturan parçaların arasındaki uyum sorunu oluşmasını engelleyici nitelikte olmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak askeri yapılar İstanbul'un kentsel dokusunda hem bir unsur olmuş hem de diğer unsurları olumlu etkileyen bir duruşa sahip olmuştur. Kentsel yaşam alanında uzak noktalara inşa edilmelerine rağmen alt yapı ve su sorununu aşmış askeri yapılar insanlar için cezbedici bir durum oluşturmuştur. İstanbul'un ahşap mimari tarzdan kâgir tarza geçişi de kışla yapılarının öncülüğünde olmuştur. Eski ahşap tarzı savunmak amacıyla olan gruplar ordunun modernleşmesine karşı konulamayacağını anlayarak yeni kışla mimarisini destekler nitelikte değişikliklerin savunucusu konumuna geçiş yapmışlardır. Kışlalar İstanbul kentsel alanının gelişme ve genişleme hatlarını gayri resmi olarak belirlemiştir. Eski kent alanlarından yeni yapılan kışlalara doğru bir gelişme gösteren şehir sınırları da kışlaların bulundukları hatların isimleri ile anılmıştır. Günümüzde İstanbul'un iki yakasının da yoğun yerleşim alanına sahip olmasına rağmen kışlaların inşa edildikleri dönemde asli yönetsel ve askeri idare merkezi olarak Avrupa yakası görülmüştür. Bu durumun bir sonucu olarak kışla yapılarının büyük çoğunluğu Avrupa Yakasında konuşlandırılmıştır.

Kışla ve askeri yapıların ana yapılarının asli giriş kapılarının üzerinde bulunan alanlara yapılara ait kitabe, dönemin padişahına ait tuğra ve Osmanlı armaları yerleştirilmiştir.

Bu alanlar yapıların özelliklerinin yansıtılmaya çalışıldığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı yapılarda bu özellikleri gösteren alanların birden fazla olarak yapıldığı da olmuştur.

Bu tezin konusu olan Orhaniye Kışlası avlu giriş kapısında bulunan kitabesine göre II. Abdülhamit devrinde H.1302/M.1884-1885 yılında “U” şeklinde bir plan doğrultusunda inşa edilmiştir. “U” şeklinin tam ortasına kışla ana binasının merkezinde yer alacak şekilde kitabesine göre H.1303/M.1885-1886 tarihli kışla cami inşa edilmiştir. Kışla ana binası ile cami bir bütün halindedir. Kışlanın inşa tarihi olarak birçok kişi tarafında 1887 yılı bilinmesine karşın bu bilgiyi doğrulayacak herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Kışlanın İnşa tarihi olarak kışla ana binasının merkezinde yer alan tarih ile avlu giriş kapısı üzerinde yazan tarihin kullanıldığı fark edilmiştir.

Kışla ve askeri yapıların modern anlamda yapılmaya başlandığı tarihten itibaren kâgir olarak inşa edilmişlerdir. Kâgir olarak inşa edilen yapıların taşıyıcı kolonları ile dış beden duvarlarının kalınlıkları bodrum kattan üst katlara doğru incelecek biçimde yapılmıştır. Kat sayısı arttıkça bodrum katta bulunan taşıyıcı kolonların ve dış beden duvarlarının kalınlıkları da artmıştır. Dış beden duvarları yapının kuvvetli duruşunun bir göstergesi olarak düşünülmüş ve neredeyse iki metreye yaklaşacak kadar geniş tutulduğu da olmuştur.

Kalyoncu Kışlası ile başlayan dikdörtgen şeklinde ve orta avlulu kışla modeli benimsenmiştir. Orhaniye Kışlası’nın “U” şeklindeki yapısı ile İstanbul’da bulunan diğer kışlalar arasında fark yaratacak ve en yüksek / en geniş / en çok katlı gibi nitelendirmelerden uzak kalmıştır. Saray güvenliği ile alakalı olarak arazi içerisinde gizlenmiş sade bir yapısı vardır. Başka bir değerlendirme açısından bakılırsa Orhaniye Kışlası da orta avlulu ve “U” şeklinde olmasına karşın avlunun açık kısmının nöbetçi kulübeleri ve demir parmaklıklarla kapatıldığı göz önünde bulundurulursa dikdörtgen kışla modeline uygun niteliktedir.

Levent Çiftliği Kışlası inşasından önceki dönemde var olmayan yeni bir askeri teşkilata ev sahipliği yapmıştır. Orhaniye Kışlası da Yıldız Sarayı’na yakınlığı ile saray yakınında bulunan seçkin Arnavut, Hırvat ve Boşnak asıllı Osmanlı süvari askerlerinden kurulmuş yeni bir askeri teşkilatlanmaya ev sahipliği yapmıştır. Dönemin Padişahı II.

Abdülhamit saraya yakın bu kışlada bulunan askerlerin diğer askerlerden daha önemli bir görev üstlendiğini belirtmek için bir takım ayrıcalıklar tanımıştır.

Taksim Topçu Kışlası inşa edildiği dönemin en gözde yapılarından birisi olmuştur. Bu duruma inşa edildiği mevki, süsleme öğeleri ve çevresine göre oluşturduğu yapısal farklılık neden olmuştur. Orhaniye Kışlası ise saray yakınında olması, koruma görevi almış askere ev sahipliği yapması ile sade bir kışla olarak karşımıza çıkmaktadır.

Orhaniye Kışlası'nın inşa edildiği mevki saraya ve stratejik bölgelere yakın olmasına karşın gözlerden uzak bir alandır.

Davutpaşa Kışlası süvari askerleri tarafından kullanılan geniş talim alanlarına sahip olmuştur. Orhaniye Kışlası da benzer nitelikteki süvari askerlerine ev sahipliği yapmasına karşın birinci önceliğinin saray muhafızlığı olması ve kısıtlı alanlardan dolayı benzer nitelikte bir talim alanına sahip olamamıştır. Kentsel alanın uzağında bulunan kışlaların etrafının sınırlandırmamışken; kentsel alanda bulunan kışlalar duvar veya demir parmaklıklarla ile sınırlandırılmıştır. Bu durumun sonucu olarak kentsel alan dışında bulunan kışlalar daha geniş talim alanlarına sahip olurken kentsel alan içindekiler daha dar talim alanlarına sahip olmuştur.

Orhaniye Kışlası Osmanlı döneminin diğer kışlaları olan Selimiye ve Kuleli gibi avluya bakan ana bir koridora açılan mekânlar şeklinde inşa edilmiş daha sonraki dönemlerde geçirdiği müdahaleler sonucu orta koridora bakan karşılıklı iki mekân şeklini almıştır. Kuleli ve Selimiye kışlalarında yerinde yapılan incelemelerde Kuleli Kışlası'nın ana mekânının tamamının avlu tarafında koridor ve dış cephe tarafında mekânların sıralandığı; Selimiye Kışlası'nda az bir kısımda olsa bazı iç duvarların yıkılıp orta koridorlu bir düzen alındığı tespit edilmiştir.

Taşkışla(Mecidiye Kışlası) olarak bilinen yapı dönemin diğer kışlalarına göre çok yüksek bir maliyet ile inşa edilmiştir. Bu duruma yol açan sebepler olarak yapının önce okul olarak inşasına başlanması ve daha sonra kışla olarak yapımına devam edilmesi ile içerisinde kullanılan yüksek maliyetli malzemeler gösterilmektedir. Yapısal olarak Orhaniye kışlası gibi sade inşa edilmeye çalışılmasına karşın inşa esnasında yaşamış olduğu kullanım amacı değişikliği sebebiyle bu amaca ulaşamamıştır.

Yıldız Sarayı'nı korumak maksadıyla inşa edilmiş olan bir diğer kışla Ertuğrul Kışlası'dır. Ertuğrul Kışlası'nın 20. Yüzyılın ilk yarısında yıkılmış olması neticesinde

Orhaniye Kışlası, Yıldız Sarayı'nı korumakla görevli günümüze ulaşan tek kışla yapısıdır.

Orhaniye kışla ana binası ve kışla sınırları içerisinde bulunan diğer yapılar kâgir olarak inşa edilmiştir. Cami ve Hünkâr Dairesi'nin döşemelerinin özgün ahşap olduğu göz önünde bulundurulduğunda betonarmeye dönüştürülmeden önce Orhaniye kışla yapılarının tümünün ahşap döşemelere sahip olduğu düşünülmektedir.

Kışla ve askeri yapılardan günümüzde kullanımda olanların büyük bir kısmının zeminleri betonarme olarak değiştirilmiştir. Orhaniye Kışlası'nın camisi ve Hünkâr Dairesi'nin zeminlerinin özgün ahşap olması bu bakımdan dikkat çekicidir. Caminin giriş katında bulunan kapalı son cemaat bölümünde bulunan özgün ahşap dikmeler zamana bağlı olarak yıpranmıştır. Cami ile Hünkâr Dairesi'ne çıkışı sağlayan merdivenler de ahşap malzemeden yapılmış olmasından kaynaklı zamanla sağlamlığını kaybetmiştir. Orhaniye Kışlası'nda diğer kışlalardan farklı olarak ahşap malzeme olarak gürgen ağacı kullanılmıştır. Bu durum kışlanın saraya yakınlığı ve üstlendiği vazife sonrası kışlaya verilen önemin bir belirtisi olarak görülmektedir.

Kışla ve askeri yapılar inşa edildikleri dönemin resmi binaları ile yapısal tarz olarak benzerlik göstermelerine karşın bir takım farklılıklara sahiptir. Bunlardan bir tanesi köşelerin kule veya kule benzeri çıkmalar ile belirginleştirilmesidir. Bu duruma kışlaların inşa edildikleri yer, amaç ve dönem etki etmiştir. İstanbul'da bulunan modern kışlalardan İstanbul Boğazı'na cephesi olan kışlalarda kule yapılarına önem verildiği görülmektedir. Selimiye ve Kuleli gibi kışlalarda dikkat çekici nitelikteki kuleler bulunurken bazı kışlalarda sadece yatak çıkmalarla veya dikey yarım/bir katlık yükseltiyle vurgulanmıştır. Buna karşın Orhaniye Kışlası'nın köşelerini oluşturan yapılarda ne kule ne de kuleye benzetme amaçlı bir kat yükseltmesi yapılmamıştır. Sadece kışlanın uç kısımlarını oluşturan mekânlar ana yapıdan bir miktar geniş inşa edilmiştir. Ayrıca uç kısımları oluşturan mekânların pencereleri şekil olarak farklılaştırılmıştır. Yıldız Sarayı yakınında saray koruması ile görevli askerlerin bulunduğu Orhaniye Kışlası'nda ise kule amaçlı bir yapım görülmemesi kışlanın inşa amacı ile açıklanmaktadır.

Kışlanın günümüze kadar olan sürecinde ilk inşa fonksiyonu olan saray muhafızlığını kaybetmiştir. Dönemsel işlev değişiklikleri sonucunda okuldan eğitim birliğine kadar

geniş bir yelpazede kullanılmıştır. Süvari askerlerinden kurulu tugay büyüklüğünde atlı birliklerin yerine günümüzde sadece karargâh ve karargâha bağlı unsurlar tarafından kullanılıyor olması kışla yapılarında küçük çaplı değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Bu duruma karşın Orhaniye Kışlası'nın inşasından günümüze kadar askeri birlikler tarafından kullanılmış olması kışla yapılarının özgünlüğünü önemsenmeyecek oranlarda kaybetmesine neden olmuştur. Özgünlüğünü koruyan kışla yapıları 20.yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte hızla gelişen ve değişen İstanbul kentsel alanında kültürel bir miras olarak değerlendirilmiştir.

Kışla yapıları, kullanan birlikler tarafından sürekli olarak iyi durumda tutulmaya çalışılmış ve görülen eksiklikler hemen anında giderilerek daha büyük seviyede sıkıntılara yol açmadan önlenmiştir. Bu durumun sonucunda kışla yapılarında çok sık şekilde basit onarım yapılmasına rağmen diğer İstanbul kışlalarına göre daha nadir kapsamlı onarım yapılmıştır.

Kışla yapıları içerisinde en geniş değişimi avlu veya kışla personeli tarafından iç bahçe olarak tabir edilen alan yaşamıştır. Bu bölgede bir dönem barakalar yer almış, ilerleyen yıllarda barakaların yakınlarına küçük çaplı amacı öğrenilememiş yapılar inşa edilmiş ve en sonunda avluda yer alan bütün yapılar kaldırılarak belirli bir nizam çerçevesinde ağaçlandırılmıştır. Merkez Komutanlığı döneminde son hali verilen avluya ağaçlar arasında ilerlemeye imkân sağlayan parke taşları ile örülmüş yaya yolları ile araç hareketine olanak sağlayan asfalt yapılmıştır. Orhaniye Kışlası sahip olduğu ağaçlandırılmış yeşil alanları ile betonlaşmış olan kentsel İstanbul bölgesinde dikkat çekici niteliktedir.

Orhaniye Kışlası inşa edildiği dönemin yapısal özelliklerini taşıdığı gibi cami kışla birlikteliği ile kendisine has bir üslup da oluşturmuştur. Kışla camisinin bir bütünlük oluşturan hünkâr dairesi de kendi karakteristik özelliklerini ortaya koymaktadır. Kışla cami ve Hünkâr Dairesi içerisinde tavanda ve duvarlarda çok yoğun bir şekilde bezeme olmasına rağmen kışla cepheleri çok sade bir düzende tutulmuştur. Hünkâr Dairesi diğer kışlalarda olduğu kışla ana yapısının ortasında yer almıştır. Cami ve Hünkâr Dairesi özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır.

Dönemin diğer kışlalarında cami yapıları kışla binalarından ayrı tutulmuştur. Bazı kışlalarda cami orta avluda yer alırken bazılarında ana yapıdan bağımsız yakın bir

konuma inşa edilmiştir. Orhaniye Kışlası'nda ise cami, kışla ana binasının merkezinde yer almış ve kışla ana binası camiye göre simetrik olarak inşa edilmiştir. Kışla yapıları için bir cami yapılmadığında kışlanın uygun görülen bir bölümü mescit tarzında düzenlenmiştir.

İstanbul'da bulunan kışla ve askeri yapıların kalabalık bir nüfusu barındırması sonucu bu yapılarda suya olan gereksinim artmıştır. Bu sıkıntının çözülebilmesi için bazı kışlaların yakınlarında su terazisi, sarnıç, su deposu ve çeşmeler yapılmıştır. Eğer kışla yakınlarından su hattı geçmiyorsa gerekli düzenlemeler yapılarak su ile kışlanın temas noktası oluşturulmaya çalışılmıştır. Kışla yapılarının yoğunlaştığı bir alan olan Taksim ve Beyoğlu bölgesinin su hatları, su depoları ve depolanmış olan suyun taksimi konusunda kışlalara sorun çıkarmayacak bir konumda olması da etkili olmuştur. Orhaniye Kışlası Çeşmesi'nin ve Barbaros bulvarının palanga caddesi ile kesiştiği noktada yapılan Orhaniye Çeşmesi'nin içilebilir suya ulaşılabilirliği artırmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

İstanbul'da içilebilir suya ulaşmak yakın tarihlere kadar çok zor olmuştur. Bu durum karşısında kışlalarda suya gereksinim duyan cami, mutfak, tuvalet, hamam ve çeşme gibi yapılar ya kışlaların yakınlarında bulunan su hatlarına yakın yerlere yapılmış ya da kışlada birbirine yakın noktalara inşa edilmiş ve bu yapıların yakınına su hattı çekilmiştir. Kışlaların bünyesinde bulunan hamamlar kışla yapılarına bitişik veya bağımsız olarak inşa edilmişlerdir. Kışla hamamlarında su yetersizliği ile hamamın kullanım kapasitesi üzerinde hizmet vermeye çalışması gibi sıkıntılar yaşanmıştır. Kışla tuvaletlerinin ana mekânlar içerisinde çözümlenmeye çalışılması genellikle başarısız olmuş ve ana binadan ayrı olarak inşa yoluna gidilmiştir. Bazı kışlalarda ise ana binadan sadece tuvalet olarak kullanılacak alanlar için simetrik olan çıkmalar yapılmıştır.

Kışla ve askeri yapılarda aynı özellikteki mekânlar denk şekillerde inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu durum askeri yapılarda bir mimari geleneğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. En belirgin örnekler olarak hünkâr dairesinin bulunduğu cepheden fark edilecek şekilde farklılaştırılması ve kışlaların merdivenlerinin köşelerde yapılması olmuştur. Hünkâr Daireleri'nin bulunduğu cepheden farklı olması için farklı pencere düzeni uygulanmış, imkân dâhilinde mermer sütunlar kullanılmış ve alınlığa yer verilmiştir. Bazı yapılarda dış cephe imkân verdiği sayıda basamaktan oluşan çift kollu

merdivenlerde yapılmıştır. Ayrıca Hünkâr Daireleri'ne özel olarak iç merdivenler de yapılmıştır.

Orhaniye Kışlası'nda ve diğer kışlalarda gün ışığından etkin bir şekilde yararlanabilmek için pencere sistemine gereken önem verilmiş ve bu doğrultuda düzenlenerek inşa edilmişlerdir.

1990'lı yılların başına kadar olan süreçte kışla ve askeri yapılardan Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde bulunan yapıların diğer kurumların kullanımına tahsis edilenlere göre daha bakımlı kaldığı görülmüştür. Özellikle 1940 yılında başlaması planlanan ve ikinci Dünya savaşı ile geciken kentsel planlamaların hayata geçirildiği 1950'li yıllarda başlayan süreçte İstanbul'da bulunan kışla ve askeri yapıların çok fazla koruma sorunu yaşamış veya yıkılmıştır. 1970'li yıllardan itibaren ise kullanım amacından dolayı el değiştiren askeri yapılar tescil edilmiş olmalarına rağmen sıkıntılar yaşamıştır. Günümüzde Milli Savunma Bakanlığı ve eğitim kurumlarının bünyesinde bulunan askeri yapıların sıkıntıları devam etmektedir. Bu yapıların bazıları otel, bazıları spor kulübü olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Orhaniye Kışlası inşasından günümüze kadar geçen sürede silahlı kuvvetlerin kullanımında olmasından dolayı emsallerine göre daha şanslı ve iyi durumdadır.

Kışla ve askeri yapıların çatı bölümleri kiremit ile kaplı olacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır. Orhaniye Silahhanesi ile Orhaniye Kışlası'nın ana giriş kapısının iki yanındaki nöbetçi kulübeleri kale burçlarına benzer mazgal tarzı yapıları ile farklıdır. Bu tarz daha önce inşa edilen yapılarda ve Orhaniye Kışlası'nın diğer birimlerinde kullanılmamıştır.

Kışla ve askeri yapıların inşa edildikleri dönemlerin yapı ve parsel planına uygunluğu günümüzde yaşanan kentsel planlamalarına birebir uymamaktadır. Bu durum ne kadar normal bir süreç olsa da yapıların sahip olduğu alanları ve yapıları olumsuz yönde etkilemiştir. Konum olarak stratejik noktalarda inşa edilmiş olan askeri yapılar günümüzde şehir içi yollar, geniş şehirler arası otoyollar, metro ile tramvay hatları ve boğaz köprülerine bağlantı yollarının yapımı ve genişletilmesi sonucunda sıkıntılar yaşamıştır. Çevresinde bulunan parselleri kaybeden askeri yapıların etrafı yoğun bir şekilde konut alanı haline gelmiştir. Konut alanının içerisinde kalan askeri yapıların özgünlüklerinin korumaları daha da zorlaşmıştır.

Dönemsel olarak askeri yapıları koruma bakış açısı da değişiklik göstermiştir. Dönemsel simge olarak kabul edilen askeri yapıların bir sonraki dönemde farklı bakış açıları neticesinde harap bir halde bırakıldığı veya önemsenmediği olmuştur. Oluşan bu durum askeri yapıları olumsuz yönde etkilemiştir.

Askeri yapılar inşa edildikleri dönemleri yansıtma ve taşıma amaçları aynı olmasına karşın şeklen birbirinden farklı özelliklerde taşımaktadır. Askeri yapıların ilk inşa edildikleri şekil ile günümüzde kullanımı tam olarak örtüşmemektedir. Birçok askeri yapıda iç mekân düzenlenmesi yapılmıştır. Özellikle iç mekânlardaki bölme duvarları kaldırılarak günümüz şartlarına uygun mekân düzenlenmesi yapılmıştır. Katlar arasındaki merdivenlerin yerleri ile genişlik ve çapları değiştirilerek tekrar inşa edilmişlerdir. Yeni şartlar sonucu kapı ve pencerelerin kimisinin yeri değiştirilmiş kimisi kapatılmış kimisi de genişletilmiştir.

Yapılarda doğal afetler ile yağmur, rüzgâr gibi hava koşulları nedeni ile yıllar içerisinde yıpranan yapı parçaları değiştirilmiştir. Zamanla çürüyen ahşap malzemeler ile parçalanmış taş malzemeler betonarme ile değiştirilmiştir. Depremler sonucu hasar gören yapılar bulundukları dönemin şartları içerisinde onarılmaya çalışılmıştır.

Kışla camii ve Hünkar Dairesi'ni kapsayan alanın restorasyon sonrası fonksiyonlarının kışla çalışanları tarafından daha net şekilde kavranacağı düşünülmektedir. Kışla yapılarının bir bütün olarak incelenmesini sağlayan bu çalışma hem araştırmacılara hem de kışla personeline amaç, kapsam ve değerlendirme açısından yardımcı olacaktır.

Tez çalışması esnasında İstanbul'da bulunan kışla ve askeri yapıların büyük bir kısmı kronolojik bir düzen içerisinde incelenmeye çalışılmıştır. Bu incelemeler Orhaniye Kışlası'nın daha açık şekilde anlaşılıp analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Diğer kışlalar ile birlikte incelendiğinde Orhaniye Kışlası'nın dönemin kışla mimari özelliklerini tam anlamıyla taşıdığı fark edilmiştir.

SONUÇ

İzin alınan makamlarca güvenlik ve emniyet sebeplerinden dolayı kışlada bulunan silah ve mühimmat depolarının içerikleri ve yerlerinin özellikle belirtilmesine izin verilmemiştir. Bu itibarla kışla istihbarat şube ile yapılan koordine sonucu özellikli mekânlarda depo olarak adlandırılmıştır.

Önceki dönemlerde Orhaniye Kışlası hakkında sanat tarihi açısından detaylı ve etraflıca bir çalışma yapılmadığı ve yapılan bu tez çalışmasının Orhaniye Kışlası'nı kullanan askeri personele ve araştırma yapacak kişilere kaynak teşkil etmesi, İstanbul'da yapılmış olan 19.yüzyıl kışlaları arasındaki yerinin ve özgün niteliğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Caminin alışılmış şekilde önünde bulunan ve çok geniş olan avlunun ortasında değil de kışlanın diğer birimlerini oluşturan binalar arasında tasarlanması ilgi çekicidir.

Orhaniye Kışla Camisi'nin sadece bir kışla camisi olduğu ve diğer bahsi geçen camilere göre oldukça küçük olduğu düşünülürse, burada bu denli özenli ve camiye göre oldukça büyük hünkâr dairesinin yapılmış olması şaşırtıcıdır.

Kışla ve askeri yapıların günümüz yapılarından kütleli olarak büyük olması rağmen aynı amaç karşısında verimlilikleri daha düşüktür. Askeri yapıların onarım ve bakım maliyetlerinin tutarı ölçüsünde yeni ve amaçlara uygun yapıların yapılabileceği bilinmektedir. Bu amaçla detaylı bakım ve onarım gerektiren askeri yapıların bilindik işlevleri haricinde daha nadir kullanılacağı sosyal ve kültürel yapılara dönüştürülmesi gerektiği kanaati oluşmuştur. Orhaniye Kışla Yapıları, saray koruması ile görevlendirilmiş süvari birlikleri için inşa edildiği şekli ile düzenlenip yapının gerçek kimliği yansıtılabilir.

Bu tez çalışmasında ortaya konulan esaslar doğrultusunda kışla ve askeri yapıların geçirmiş oldukları tarihsel gelişim süreçleri sanat tarihi açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde var olan sıkıntılarının çözülmesi ve ihtiyaç duyulan tedbirler alınarak korunması için gerekli katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbayar, N. (1998). Dünden Bugüne Beşiktaş Ansiklopedisi. *Orhaniye Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Beşiktaş Belediye Yayınevi.
- Alioğlu, F. E. (2013). Rekonstrüksiyon ya da Yeniden Yapma, hangi yapı için? Taksim Topçu Kışlası için bir değerlendirme cilt vol 8, sayı no 1 . *Megaron Journal*, 1-7.
- Alparslan, A. (2000). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aslanapa, O. (1986). *Osmanlı Devri Mimarisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Batur, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6. *Maçka Silahhanesi*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C.Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Batur, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6. *Selimiye Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Batur, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7. *Taşkışla*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Bayülkem, F. (2007). *Reşadiye Kışlası'ndan Hastane'ye 80 Yıl Anıları*. İstanbul: Pentament Ltd.
- Büyükanıt, Y. (1985). *Kuleli Askeri Lisesi Tarihi*. İstanbul: Kuleli Askeri Lisesi Matbaası.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cezar, M. (1980). *Osmanlı Başkenti İstanbul*. İstanbul: Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı.
- Cezar, M. (1991). *19. Yüzyıl Beyoğlusu*. İstanbul: Akbank Yayınları Kültür ve Sanat Kitapları:55 yeni dizi: 9.
- Cezar, M. (2002). Karakol, Kışlalar ve Silahhaneler. H. Sezgin içinde, *Geçişten Günümüze Boğaziçi* (s. 470-507). İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma (TAÇ) Vakfı/İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı.
- Çelebi, R. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5. *Kuleli Bahçe Cami*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C.Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Çoruhlu , T. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5. *Mekteb-i Harbiye*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C.Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

- Çoruhlu , T. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6. *Orhaniye Kışlası*. Beşiktaş, İstanbul, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Çoruhlu , T. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6. *Selimiye Mahallesi*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Çoruhlu, T. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5. *Kuleli Bahçesi*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Ortak Yayını.
- Çoruhlu, T. (1998). Dünden Dugüne Beşiktaş. *Orhaniye Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Beşiktaş Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Dağdelen , İ. (2005). *İstanbul Rumeli Ciheti Haritaları*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü.
- Eyice, S. (1950). İslam Ansiklopedisi. *İstanbul*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Milli Eğitim Basımevi.
- Eyice, S. (1979). İslam Ansiklopedisi Cilt 5. *İstanbul*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Milli Eğitim Basımevi.
- Eyice, S. (1984). İslam Ansiklopedisi Cilt 5. *Batılılaşma*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Kültür Bakanlığı Matbaası.
- Eyice, S. (2007). *Bizans Döneminde Boğaziçi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Ezgü, F. (1962). *Yıldız Sarayı Tarihçesi*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Goodwin, G. (2011). *Yeniçeriler*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Jacques, P. (2000). *Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı/Axa Oyak Holding.
- Karakaya, E. (1998). Dünden Bugüne Beşiktaş. *Orhaniye Kışla Cami*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Beşiktaş Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Kayra, C. (1990). *İstanbul: Mekanlar ve Zamanlar*. İstanbul: Ak Yayınları Kültür ve Sanat Yayınları:52, Yeni Dizi:6/1990.
- Koçu, R. (1964). *Yeniçeriler*. İstanbul: Koçu Yayınları.
- Komisyon. (1989). Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 13. *Kışla*. İstanbul, Türkiye: Ana Yayıncılık.
- Komisyon. (2001). *Yaşayan Tarihi ve Kültürel Askeri Yapılar*. Ankara: M.S.B Yayınları.
- Komisyon. (2014, Aralık İstanbul). Davutpaşa Kışlası. *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi Sayı:6*, s. 1-14.

- Komisyon. (2014). *İstanbul Merkez Komutanlığı Tarihçesi*. İstanbul: 1.Ordu Matbaası.
- Komisyon. (2015, Eylül). Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivinde Yer Alan Bilgiler. *Maltepe Askeri Kışlası*. İstanbul, Bayrampaşa, Türkiye: Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü.
- Komisyon. (2015, Ekim). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Davutpaşa Kışlası Dosyadan Alınan Bilgiler. *Davutpaşa Kışlası*. İstanbul, Eminönü, Türkiye: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu.
- Komisyon. (2015, Eylül). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Maltepe Asker Hastanesi Dosyasından Alınan Bilgiler. İstanbul, Eminönü, Türkiye: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu.
- Komisyon. (2015). M.S.B. İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı Katalog Arşivi. *Kışlalar Katalogları*. Ankara, Türkiye: MSB İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı.
- Kuban, D. (2006). *Bir Kent Tarihi İstanbul*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Kuban, D. (2013). *Osmanlı'nın İstanbul'u*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3. *Davutpaşa Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C.Kültür Bakanlığı ve Tarih Kurumu Ortak Yayını.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3. *Gümüşsuyu Kışlası*. İstanbul, Eminönü, Türkiye: T.C.Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4. *Kalyoncu Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 4. *Humbaracılar Kışlası*, 96-97. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5. *Kışlalar*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 6. *Rami Kışlası*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

- Kubilay Yetişkin, A. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 7. *Taksim Topçu Kışlası*, 274. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Öz, T. (1965). *İstanbul Camileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özbay, K. (1981). *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II*. İstanbul: Yörük Yayınevi.
- Özbay, K. (1981). *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt I*. İstanbul: Yörük Yayınevi.
- Özbay, K. (1981). *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt III*. İstanbul: Yörük Yayınevi.
- Özcan, A. (1996). Osmanlı Ansiklopedisi Tarih Medeniyet Kültür. *Osmanlı Askeri Teşkilatı*. İstanbul, Türkiye: İz Yayıncılık.
- Ramazanoğlu, G. (2003, Mart 21). Osmanlı Yenileşme Hareketleri İçerisinde Selimiye Kışlası ve Yerleşim Alanı adlı doktora tezi. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sağlam, T. (2010). *Nasıl Okudum*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 3 . *Eski Odalar*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Sakin, O. (2011). *Yeniçeri Ocağı Tarihi ve Yasaları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Sayacı, K. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5. *Kuleli Askeri Lisesi*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Sezgin, H. (2008). *Geçmişten Günümüze Boğaziçi Cilt I*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Taç Vakfı.
- Şehsuvaroğlu, H. (1986). *Boğaziçine Dair*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.
- Şehsuvaroğlu, H. Y. (tarih yok). Kalyoncu Kışlası. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 5-6.
- Tezcan, H. (1989). *Topkapı Sarayı ve Çevresi Bizans Devri Arkeolojisi*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.
- Topuzlu, C. (1951). *80 Yıllık Hatıralarım*. İstanbul: Arma Yayınları.
- Toroser, T. (2011). *Kavanin-i Yeniçeriyân*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tuğlacı, P. (1993). *Osmanlı Mimarlığında Balyan Ailesinin Rolü*. İstanbul: Yeni Çığır Kitabevi.

- Tutel, E. (2003). Taksim'de Kışladan Bozma Bir Top Sahası Vardı. *Bütün Dünya/ Nisan 2003*, 63-68.
- Ünal , T. (1968). 122 Yıllık Bir İrfan Yuvası Kuleli Lisesi. *Hayat Tarih Mecmuası/Ağustos 1968*, 12-13.
- Ünver , S. (1929). *Yeniçeri Kışlaları*. İstanbul: Şehremaneti Matbaası.
- Yaşar, A., & Dinçer, F. (2002). Osmanlı Döneminde Atlı Sporlar. *Yeni Türkiye Dergisi C.10*, 1150-1169.
- Yenen, M. (1994). Kuleli Askeri Lisesi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Cilt 5*. İstanbul, Beşiktaş, Türkiye: T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Yıldırım, N. (2013). Taksim Topçular Hastanesi. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 44-49.

EKLER

EK 1: Genelkurmay Başkanlığı'ndan Alınan İzin Belgesi

HİZMETİ ÖZEL

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

15 Aralık 2015

İSİM : 25702256-7900163028 15.05.ATASE D.Pi ve Kori Ş.

KONU : İncelene Talebi (İnceleme)

DAĞITIM KISMINA YAZILMIŞTIR.

İLGİ : Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünün 05 Ekim 2015 tarihli, 12183 sayılı ve "Saha Araştırması İsmi (Öğutman ULUMAN)" kararı yazısı.

1. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Öğutman ULUMAN'ın "Türk Kırta Memurunda Örhanye Kırtaşı" konulu tez çalışması için İstanbul'da (Beşiktaş) bulunan Örhanye Kırtaşı çarşısında saha araştırması yapmasına izin verilmesi işi ile talep edilmiştir.

2. Söz konusu talebin karşılanmasını uygun olacağı değerlendirilmiştir. Ancak;

a. Belki tarafından yürütülen faaliyetler; engellenmemesi, birtüm savunma ve güvenlik tedbirlerinin aksatılmaması.

b. Faaliyete katılan personele; gerekli orayvızın alınmadığı herhangi bir bilgi belge ve doküman verilmemesi.

c. Alınan/alanacak İKK ve güvenlik tedbirleri konusunda ziyaretçileri bilgilendirilmesi.

d. Beyan edilen amaçlar dışında herhangi bir faaliyete izin verilmemesi.

e. Anılan personelin sadece bulunduğu sitede yalnızca refakatçi bulunması, işi edilecek faaliyet için gerekli olmayan silahlar, kartlar, cep telefonu, fotoğraf makinesi, CD-ROM gibi her türlü ses, görüntü ve veri kaydedimye yarayan cihazlar taşınmasına müsaade edilmemesi, söz konusu cihazların kullanılması gerekli olduğu durumlarda izin alınması ve kontrolünün sağlanması.

f. Söz konusu tarih yapıları halinde görüşü alınmasına müsaade edilmemesi.

3. Faaliyetin tamamlanmasıyla müteakip alınan görüntülerin kontrol edilmesi.

g. Güzel dereceli bilgi belge ve materyal bulunduran ya da güzel dereceli faaliyetlerin yürütüldüğü kısımlara ziyaret kabul edilmemesi.

h. Söz konusu güvenlik tedbirleri hakkında, anılan personelin faaliyet öncesinde ve belirs periyotlarda bilgilendirilmesi hususlarının göz önünde bulundurulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca edilmek

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI EMRİYLE

(İMZA)
İhan TALU
Korgeneral
Personel Başkanı

DAĞITIM
Geriği
İstanbul MİK K. İşleri (İnceleme)

İhan TALU
K.K.K. İşleri

HİZMETİ ÖZEL
Başvuru ve İnceleme Birimi (ANKA) 0212 402 20 20 -1-

HİZMETE ÖZEL

ÖZ GEÇMİŞ

Oğuzhan Uluman 2 Mayıs 1987 Kars ilinde doğmuştur. 2001 yılında Orta öğrenimini tamamlamış ve Kuleli Askeri Lisesi'nde lise öğrenimine başlamıştır. 2005 yılında Kuleli Askeri Lisesi'nden mezun olmuş ve Kara Harp Okulu'nda üniversite öğrenimine başlamıştır. 2009 yılında Kara Harp Okulu'ndan mezun olmuştur. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başlamış ve 2019 yılında tez savunmasını yaparak tamamlamıştır.

Oğuzhan Uluman, 2009 yılından itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Birlik Komutanı olarak görevini sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk babası olan Uluman, İngilizce bilmektedir.